

літературно-мистецький часопис

число 5 - 2015

| ISSN 2411-0086

ТЕКСТОВЕР

Зміст

Поезія

Кіна - 2 / **Анна Багряна** - 3 / **Боїсіда** - 6 /
Сніжана Гуменюк - 7 / **Павло Довгань-
Левицький** - 11 / **Гільда Дресен** - 12 / **Василь
Єрошенко** - 13 / **Зоран Жмирич** - 14 / **Юлія
Зигмонд** - 17 / **Марія Карп'юк** - 18 / **Катиця
Кюлавкова** - 21 / **Олександр Логвин** - 24 /
Олексій Маслов - 26 / **Білл Олд** - 33 / **Ольга
Павелець** - 34 / **Інна Руснак** - 37

Проза

Анатолій Власюк: Шапка - 39 / **Максим
Гах**: День знань - 45; Маска - 52; Уроки
музики - 55 / **Марія Карп'юк**: Нема за що - 63;
Принц для Маринки - 65 / **Ольга Колоша**:
Феї та ельфи - 68; Пакунок - 70; Листівки - 71 /
Костянтин Мельников: Сьомий епізод - 73; В
п'ятницю ввечері я вільний - 78 / **Леся Олендій**:
Вільний - 81; За фактажем - 85 / **Роман
Плетень**: Потік - 89 / **Володимир Старченко**:
Андеграунд - 91; Жінка і корабель - 93;
Білоруська поезія пахне рибою - 93; Шаурма - 95/
Максим Філін: Людина і Робот - 99; Оператор
Пекла - 101 / **Наталія Хаммоуда**: Знахідка - 108

KINA

ДНІПРО

*Розлийся в мені
Широкими водами,
Згубися в порогах моєї душі.*

I

Привіт, Дніпре,
Ти такий холодний,
Прямо кригою
В душу стелиш.
Я не прийду
Я буду вдома
Я буду грітись
Біля батареї.
Змерзлими пальцями
Я вчеплюся
В твоє волосся
Кольору диму.
Вустами ледь теплими
Я притулюся
До твоїх крил
Вони красиві.

II

Темними водами
В мені розіллешся
Даруючи спалах,
Як віскі міцний.
А кручі байдужі
Мені все шепочуть
Про зимні води
Далеких подій.
Дніпре!
Скільки лишилось в тобі таємниць?
Дніпре!
Де твоя велич, що буяла колись?..

АННА БАГРЯНА

ЩОСЬ

Матерям синів присвячую

Літачки, пістолетики, танки... Тривожна ніч.
Янголята сумні із підбитими крилами сняться.
І породжена страхом потреба – до себе синів
пригортати сильніше (найстаршому вже сімнадцять).

Та розчиниться страх, ніби цукор, в ранковій імлі,
в іграшковій війні, у ворожій брехні про ненапад.
Буде день, як усі. Буде дім. І життя, як у всіх.
Лиш невидиме щось матерям не даватиме спати.

*

Скажений вітер, як та москва,
дійшов до краю –
в підступні сіті зв'язав слова
«війни немає».

Німує місяць над вівтарем –
уламком храму.
На танку суне кривавий кремль –
у пекло прямо.

Перетинають кордон зими
птахи і квіти –
солдатам діти малюють мир.
Лютує вітер...

ДОНЕЧЦІ

Поки спиш, пришиваю рудому ведмедика лапку
допиваю свій чай і читаю невтішні новини.
Вже нема запитань, тільки оклик і знову – три крапки,
під якими майбутнє – твоє і моєї країни...
І так сумно, що друзів насправді лишилася дрібка,
що усі вороги – аж настільки нікчемні й убогі,
трансформую ненависть до них – то у жабку, то в рибку...
Ти навчила мене малювати. І вірити в Бога.
Тож молюся. Малюю. Заповнюю аркуш і тишу.
Поки спиш. Поки бачиш цей світ у рожевих відтінках.
А ведмедик підморгує: певно, рудому видніше,
що добро переможе. Маленька моя україно...

ДІД ОМЕЛЯН

Дід Омелян ніколи не мав телевізора,
писав пером і чорнилом, по хаті ходив без капців.
Усе, що лишив онукам – упівський кашкет із тризубом
і цілу скриню листів, адресованих бабці.

Писав їй: «Кохана Маріє, війна невічна,
хай сили нерівні, ми все ж переможемо скоро,
у жодному разі не варто впадати у відчай,
зневіра отруйна – ото найстрашніший ворог.

А в лісі – весна, перші проліски – янголи миру,
так мрійно на серці, Маріє, аж... хочеться свята.
Газдиня з села принесла нам сметани і сиру –
з такими людьми ми не маємо права здаватись!».

Дід Омелян тужив за своєю дружиною
і за малими дітьми: «Цілуй Мирослава й Аничку.
Щомиті молися за них і за Україну.
Господь буде з нами, побачиш, війна невічна.

Коли повернуся, поїдемо разом у місто,
замовами теслі велику горіхову скриню.
І будемо жити, і будуть лиш радісні вісті –
про щедрий врожай, про весілля чиєсь чи христини.

Зростатимуть діти, відкриють багато ще різного...
А там – і онуки: Тарасик, Степан, Оксана...
Лишу їм у спадок потертий кашкет із тризубом
й усі ті слова, що тобі написав, кохана».

ПЕРША

Перша зустріч і перші розірвані шви
перший біль божевільно-безжально-живий
перший страх
наче думка про старість
із образ каламутних зміліла ріка
і назустріч простягнена (першим) рука
все забудеться там
у міжхмар'ї

У висотах ефірних у танці планет
звідки марним здається все наше земне
є надія
прозріти не вмерши
хоч би тільки не стало запізним оте
всепрощення прощальне гранично-просте
як рука
що простягаю
першою

2014-15, Скоп'є

БОІСІДА

*

Проростає крізь мене
Кісточка манго.
На клапті серце роздирає
Янгол...
Змовкаю знову – а капелло –
Тебе ревную,
Як Отелло...

Відміряєш скальпелем долю точно,
Розвиваєш мою жіночність...
Буревій, тайфун менш крейзі.
У поставі – поезія,
На вустах – кофеїн.
Прометеїв син
У душі розпалив багаття...
Чи віриш ти в телепатію?

*

Птахи і риби вже стали до шлюбу.
Просо цілується з росами в губи...
Ловлять верби купальниць на вудки,
Давні жетони, немов незабудки.
Агрус наповнить димами плоди.
Бігти із дому захочеш – куди?
В річку лелеки проллють синю кров.
Зорі й болиголов...
Дятли зодягнуть зі стріхи намисто.
Літо у грудях відречеться від міста.

СНІЖАНА ГУМЕНЮК

*

Зачини мене в цій каюті.
Розчини мене в своїй смуті,
Яка випиває до дна лють
І служить, як розмінна валюта,
І душить, як джгут.
Залиши мене самотнім човном у морі,
Мізерним щастям у великому горі,
Незавершеною грою,
Чорною вороною у лебединій зграї...
Залиши мене скраю,
Десь хоча б під іскрою.
Бо темно.

На вулиці.

В кімнаті.

В світі.

Так темно, що хочеться бігти звідси
у літо.

Летіти

і на льоту пробачати вітер
за те, що він скрізь і ніде одночасно,
за те, що я не здатна його помічати,
за те, що я не можу з ним повінчатись,
за те, що я не навчилась
йому в обличчя сміятись.

За те, що він живий...

Як і рік, і тисячу років тому,

За те, що він не відчуває втому

І розтягує крапку в кому.

У ньому стільки слів!

І так багато мовчання у ньому.

Проти нього немає ні прийому,

Ні іншого лому

*

За кожен привласнений
вдрізок циферблату,
за кожна борозну
на обличчі
треба вносити окрему плату
в небесну казну.
І хоч кричи на весь голос,
що тобі це не личить
і закривай очі, –
твій світ – твоя палата.
Є ті, що деформують її,
є Той, хто нашиває лати,
переплавляє бронзу і золото
і формує людську істоту.
Для кого – гладеньку і чисту,
Іншу – грубу, кошлату.
І залишилось зусиль докласти
десяту,
соту частину відсотка,
а ти сопеш і стогнеш
на жалісних нотках,
ховаєш себе в бетонних висотках
від таких, як і ти,
нудотних

*

Збереження спокою – як закон.
Вночі сні оберігають сон
І тішаться зорями із балкону.
Коли так мало на кону
Й порушені усі канони,
Точки ризику перетворюються на зони
І майорять від зими до зими,
Від присмаку до оскоми.
Законний вчинок – як вихід в себе,
Як протест, як природна потреба,
Що приростає і формується в кредо.
Бо краще недо-,
Ніж надто,
Зараз, ніж завтра.
І гірше без фарту,
І не видно без карти,
І тривожно без мантри.
Допоки в запасі є жарти
І зовсім щасливі жертви...
Не йди до завтра.
Лишись до смерті

ПАВЛО ДОВГАНЬ-ЛЕВИЦЬКИЙ

ПІЩАНІ КАР'ЄРИ

Піщані кар'єри не мають жалю
Вони потопають у ямах
Піщані кар'єри не знають слів
Їм ближчі дюни й бархани
Піщаним кар'єрам бракує сліз
Штучні озера замість них
Тонуть в піщаних кар'єрах
Йдуть на дно граючись діти
Кар'єрам плювати на виття
Нехай мати виє собі
На дюни, бархани й озера
Це для озер давно не новина
І зовсім уже не прем'єра
Піщаним кар'єрам байдуже осінь
Як і на всі разом пори року
Піщані кар'єри вільні від усього
І я і ти тут зовсім ні до чого
Мені не минути свого кар'єра
Тільки б перейти дюни й бархани
Переплисти топкі озера
Щоб не почути як виє мама

27.10.2015

ГІЛЬДА ДРЕСЕН

ЗИМОВИЙ МІСЯЦЬ

Взимку ночі, коли повний місяць, неказанно гарні:
Синьо-срібним сяйвом мерехтить засніжений садок.
Яблуні у спокої дримають і з німим благанням
Простягають в небо потемнілі покручі гілок.

Спогади сріблясті наповняють непомітно душу,
Покриває серце лагідна, як місяць, пелена.
Хоч година така пізня, хоч давно вже спати мушу,
У полоні чар не можу відірватись від вікна.

Сяйво місячне крізь штори у кімнату проникає:
Затаїлись меблі лячно у гнітючій мертвоті.
Наче привид, срібне світло тихо клавіші торкає,
І з докором поглядають подушки, що на тахті.

Спогади солодкі покидають схолоднілу душу:
Серед бездиханних меблів страх мене раптово огорта.
Повне небезпеки, мертве сяйво так безжально душить:
Ніби я вже під землею і навколо темнота.

З есперанто переклав Петро Паливода

ВАСИЛЬ ЄРОШЕНКО

ЗНЕВІРЕНЕ СЕРЦЕ

Я довго блукав по безкрайому світу,
Шукав я братів, що живуть у любові,
Та бачив потвор або звірів жорстоких
І мавп, які все осміяти готові.

На братські вітання – оскалені зуби,
На потиски рук – злі укуси почвар,
Плювки – на сердечні палкі поцілунки,
На братські обійми – підступний удар.

Я мріяв про друга надійного руку,
Щоб серцем гарячим він завжди зігрів, –
Лапища страхіть я знаходив кошлаті
І ледь виривався із їх пазурів.

Знесилився я, відпочинку бажаю,
Прийми мене, земле, кохана нене,
У серці твоїм буду снити я вічно
Про тих побратимів, що прагнуть до мене.

З есперанто переклав Петро Паливода

ЗОРАН ЖМИРИЧ

ЇМ ХОЧА Б НЕ ДО ТЕБЕ

*

ходжу згарищем якогось села
обгорілі балки хат стирчать зі снігу
під якимись чудернацькими кутами
як безладно розсипані сірники
якщо дивитися на них
зовсім близько

здалеку
якщо зараз хтось мене бачить
йому здається що то мураха повзає
по тарілці на якій розмазана каша
зі шматочками шоколаду

кумедно що від села
зосталася одна стіна
усе зруйнувалося, розсипалося
черепиця з дахів рипить під ногами
а на тій стіні, яка ще стоїть
на гвіздку висить фото якоїсь дитини

роздивляюся те зображення
воно досі висить рівно
незаймане
лише воно у суцільному хаосі
і ні скло йому не тріснуло
ні навіть пилом не вкрилося

здається найгірше не те що
дітям залишимо такий світ
а те що вони не зуміють
усе за нами виправити

*

час від часу набираю психлікарню і питаю
чи немає в їхній картотеці пацієнта-втікача з моїм іменем
коли кажуть що немає
вимикаю телевізор
роблю ромашковий чай
сідаю в крісло
і кажу собі:
добре. їм хоча б не до тебе.

*

коли брата привезли у цинку
стара поділила весь його одяг:
дещо карітасу, дещо в притулок
а що залишилося
дісталось старечому будинку
за кілька кварталів від нас

щоразу коли йшов додому
з дороги бачив
як братова червона картата сорочка
сидячи на лавці грає в шахи
біля неї його джинси
і синя куртка шпарко ходить
туди-сюди без будь-якої мети

і щоразу знову й знову
червона картата сорочка
джинси
і синя куртка
зубоголками гризли мені серце

звідтоді я рідко повертаюся додому тією вулицею
хоч так і не ближче
та ходжу тепер протилежним боком

війна –
тепер я це бачу –
перебільшила значення деяких слів:
батьківщина, хоробрість, честь
а маленькі звичайні речі –
червона картата сорочка, джинси і синя куртка
як з'ясувалося –
Письмо святе
про
все те

З хорватської переклав Володимир Криницький

ЮЛІЯ ЗИГМОНД

ДІАЛОГ

- А якщо ми вже все розказали, про що будемо говорити?
- Завжди буде про що говорити.
- А якщо більше не буде?
- Тоді будемо мовчати.
- І тоді ми більше не будемо кохати одне одного?
- Тоді ще більше будемо кохати одне одного.
- І тоді не болітиме мовчання?
- Мовчання не болить, якщо ми кохаємо.
- А якщо мовчання болітиме?
- Тоді ми знову заговоримо.
- А про що будемо говорити?
- Про те, чому болить мовчання.
- І тоді ми знову будемо кохати одне одного?
- Ми будемо завжди кохати одне одного.
- А якщо не будемо знати, чому болить мовчання?
- Тоді будемо співати.
- А якщо ми не знаємо пісень одне одного?
- Тоді будемо навчати одне одного.
- А якщо не зможемо їх вивчити?
- Тоді будемо слухати пісні одне одного.
- А якщо вже не почуємо?
- Тоді будемо мовчки дивитися одне на одного.
- А якщо більше не будемо бачити?
- Тоді візьмемося за руки.
- І тоді теж будемо щасливі?
- Допоки будемо жити, бо ми кохаєм одне одного.

З есперанто переклав Петро Паливода

МАРІЯ КАРП'ЮК

*

Холодний вітер цьомнув у плече,
Погас останній вогник сьогодні,
Розсипалась у небі зорежменя
І мерехтить у відблиску очей.

Замовкло все – і звірі, і птахи.
Лише тихеньке слово отченашу
Почую серцем і душею зважу,
Які гріхи – це зовсім не гріхи.

Ми сидимо удвох біля вогню,
А з нами місяць дивиться за обрій.
Мені з тобою невичерпно добре –
Неначе з Богом вдома гомоню.

*

Заплющити очі і зрити нарешті тебе,
Нарешті вдихати твій запах, окрилений тінню.
Над нами на стелі життя метушиться рябе,
Під нами розстелено килим засохло-осінній.
І кулі летять,
І рветься снаряд,
Та небо і досі цвіте волошковою синню.

Розпатлати коси, кричати, просити в небес.
Молитися Богу, схилити чоло і коліна.
Ридати, мовчати, бо вже не повернеш тебе,
Ховати в землі, проклинати розтрощені стіни –
Що кулі свистять,
Що рветься снаряд,
Що небо і досі цвіте волошковою синню.

Забути задуте, мов свічка, погасле життя.
Змиритись і квіти тобі на могилу носити.
У серці носити кохання, під серцем – дитя.
І біль на душі відболить, у любов перелитий.
Хоч кулі свистять
І рветься снаряд,
Та небо цвіте, а під ним проростуть наші діти.

*

Мій перший крик – це твій останній,
Моє життя – переболілий дзвін.
Я доросту і незабутнім стану –
Я, а не він.

Я виживу і вижму безупинне
Тремтіння серця, зломлений порив.
Не зраджу, не залишу, не покину,
Як він зробив.

Коли ступила шляхом незворотнім
Назавше у небутні береги,
Лишився я в життєвім підворотті,
Розбитий до ноги.

Цілуй чоло пошерхлими вустами,
Горни, співай переднічні пісні.
Я так сумую за тобою, мамо.
Приснисть мені.

*

Липневі вітри відчиняють вікно.
Ковток, що губами упав у вино,
І шкіри засмаглої втомлена сіль,
Яку ти цілуєш з підкошених сил,
Яка тебе ранить у скромне лице.
А ти їй подякуєш мужньо за це.
Її не проси, ні про що не проси -
Існуй, поринай, пізнавай, відчувай
Ненависті й смутку пістрявий розмай.
Та її не проси.
Липневі вітри залетять у вікно,
Забрязкають шибкою жорстко і грубо.
Із болем згадаєш потріскані губи
І втопиш свої у солодке вино.

*

Карл на Кларі порвав коралі,
Клара у Карла жбурнула кларнет –
всі обставини того скандалу
знали сусіди і кожен поет.
Карл розлючено тис на педалі,
мало не з`їхав зі злості в кювет.
Кларі привіз білосніжних конвалій.
Клара розтанула. Нарру end.

КАТИЦЯ КЮЛАВКОВА

ОДИН-ЄДИНИЙ ПОРУХ

«Один-єдиний порух визначає,
що далі буде з нашими життями,
і як ми їх утратимо в кінці», –
кажу, і обпікаю пальці,
перевертаючи голіруч
млинці на сковорідці

ти ледве чутно коментуєш:
«Не страшно, не така вже й рана,
скоро загоїться», –
так, мовби зовсім
і не сталося нічого.

«Невже він вірить
в те, що каже?», –
думаю собі,
й намазую млинець
малиновим варенням.

*

«Згориш», – каже мама
в хтозна-якому сні –
не людина і не тінь.

«Якщо не побити гарненько,
то пирскатимуть у всі боки
кальмари сирі
в олії гарячій».

Я ставлю компреси
зі шведської гірчиці
й полину
на все обпечене тіло

душа моя пахне
травами, аптекою,
сушаркою, низиною, тінню –
і я не лічу, лиш збираю
й сушу.

«Сухе займається легко», – каже мама,
і дмухає на мої долоні.

ОЗНАКИ

Ми думаємо,
що все ще попереду,
хоча воно давно вже тут

зоставило сліди в повітрі
лягло на язик
пирснуло слиною
запахом на шкіру

густий липкий слиз
переплутаних слів
привабливої забудьковатості
двозначностей
обмовок
меланхолійної радості
інфантильної надії

та надто пізно
все надто пізно.

З македонської переклав Володимир Криницький

ОЛЕКСАНДР ЛОГВИН

РІЧЕЧКА

Ще вчора чиста
 тут вода дзюрчала
і річка в далечінь
 нестримно мчала
на волі,
 не сумуючи нітрохи,
віками
 від епохи до епохи...
Вона загатою
 сьогодні скута,
і лише стогін
 підневільний чути,
завмерла течія
 в німому болі.
Чи не така і нас
 чекає доля?!
Тепер тут місто,
 гуркіт неустанний,
важкі бульдозери,
 високі крани...
Стовпи залізні
 небо підпирають,
та солов'я і саду
 вже немає...
А річечці труба
 здушила груди –
і неба, і хмарини
 вже не буде...
Пейзаж новий –
 міський і магазинний,
запилений, прямий,
 плаский, рутинний.
Гурчать автівки
 трасами курними,
і вітер стогне
 навздогін за ними.
Цей стогін сумом
 у душі озветься,
дістанеться
 до втішливого серця.

І хоч я не здивую
 цим нікого,
та соловейка
 жаль мені малого.

З есперанто переклав Петро Паливода

ОЛЕКСІЙ МАСЛОВ

БУРШТИНОВИЙ ЛИСТ

Електрон – це бурштин. А відтак
Ось тоді бурштиновий лист.
Дуже часто бурштин – це намисто.
В індіанців намисто – знак;
А коли його цілий разок,
То це знов-таки лист, на зразок:
«Оголошую вам війну»,
Або: «Будемо торгувати»,
Чи: «Кохаю тебе одну».
До листа прикладаю печатку.
Стій. Заплутався. Все спочатку.

Лист з бурштину. А отже це значить:
В ньому колір жовтогарячий,
Рух мурахи, запах живиці,
В ньому шум соснової глиці.
Коли хвоя з сосни опадає –
Вона землю в лісі вкриває
І тоді називається «шиголь».
Я в дитинстві по шиголю бігав
(Того хутора вже немає) –
І виходило зовсім беззвучно, –
В індіанців гратися зручно.

Знов не дам листу цьому ряд.
Електрон – тобто кожна бурштинка –
Це елементарна частинка,
Що несе негативний заряд.
А якщо їх цілий потік –
Шлем заряди в потрібний бік:
Ти мені, а я вже до тебе,
Якщо тільки комусь це треба.
Знов кудись не туди цю повість,
Наче листя жовтогаряче,
Несе вітер – як хвора совість.

Рани сосон смолою плачуть.
Коли той, хто плакав, стліває –
Електронний цей плач триває.
Він зберіг негативні заряди

Хвої і мурахи заради
У застиглому світі, – наче
Це сльоза мінус той, хто плаче,
Це смола мінус рана затягнена,
Це мураха мінус життя у ній,
Кількість завантажених бітів
Мінус якість.

Живі убиті.
З заекрання. Тобі. З привітом
Із того – електронного – світу.

ВІЙНА

Війна – це не тільки кулі,
Що влучають в живі мішені.
Війна починається з дулі
В кишені.
Бо гривні, від поту солоні,
Злітають з кишень у повітря,
Збиваються в зграї, у хмари, в мільйони,
В мільярди й сідають на Кіпрі.
А далі дівчисько убоге
Сідає до дяді в тачку.
Й війна починається з того:
Не з бідності, а з подачки;
З дитячої віри дяді,
В якого також є діти
І голова вже сива,
Що дівчина не тільки сяде
І буде не просто радіти,
А буде дуже щаслива.
Війна – це посмішка хтива,
Націлена в об'єктиви;
Війна – обіцянок тонни,
Спрямовані в мікрофони;
Побори в лікарні і в школі,
І дурних телешоу приколи;
Це рев вдови у подушку
І регіт братви нам в душу.
Вчимося, брати й сестрички,
Як брата зробити катом.
Війна – звичайнісінька звичка
До того,
До чого не можна звикати.

Ти біля екрану плакав,
Ти співчуваєш втратам,
Та якщо тобі дати на лапу,
То не так уже сумно, правда?
Ти ділиш відкат
Чи збиваєш літак,
Однаково – кат:
І так, і так.
Ти скажеш – стріляєш не ти, –
Й не треба. Лише оціни,
Хто й що для тебе оплатив
У ринкових цінах війни:
Новеньку «Тойоту Камрі» –
Відірваними руками,
Поїздку сім'ї на Багами –
Ампутованими ногами,
А коктейль із гуавовим соком –
Вибитим оком.
Згадай, що так само неквапом,
Як коктейлі крізь соломину,
Стікають останні краплі
Крові із рани від міни.
Приємно зайняти посаду,
Коли в тебе трупи позаду?
Ти можеш цього не хотіти,
Ти можеш над цим хихотіти,
Та твоєму комфорту ціна –
Труна.
Війна як факт – річ уперта,
Як шанс позбутися паразита:
В тобі щось мусить нарешті вмерти,
Щоб зрештою міг ти жити.

*

Вся різниця між віршами – в тому,
Як вони переживають втому.
Може бути вірш – суцільна думка,
Мислити ж, буває, набридає.
Може бути вірш – жувальна гумка:
Наче є, але його немає.

ДРУГУ

При світлі є тіні, а в світі є морок.
І в цьому тонка відмінність:
Як на градуснику – коли тридцять шість, коли сорок,
Або сорок зі знаком мінус.
Бо світ – це зона,
Це місце,
Де ми можливі,
При світлі ж сонця
І місяця
Ми живі.
До чого це я? Це я не до чого, це я до кого:
До тебе. В твоїй особі приємно так
Було помилитись в оцінці роду людського.
Наука говорить, що навіть єдиний факт,
Який суперечить іншим фактам довкола,
Наприклад, блядству, що бачимо ми щодня,
Уже позбавляє ті факти сили закону:
То просто ряд випадків. Виправимо. Фігня.
Нестиму тебе, як бійці – прапори нашиті:
Не на тканині, а глибше. І так ще носять хрести.
Бо ти не тому тут є, що тут можна жити,
А можна тут жити тому, що тут є ти.

ЖІНОЧЕ ЛІТО

Прилипла ця волосина
До змерзлих фарбованих вуст.
Павук на ягоді синьо-
Червоній: «Ще відірвусь!»

Коли у відтінках листя
Рум'яна, червець і хну
Знайшов; під виглядом кисню
Осінній кисіль вдихнув –

Тоді тільки зрозумів,
Чому кисіль насипають.
Знов літо – проти зими,
Немов повстання сипаїв

Проти британців – точно –
Здавалося б – безнадійне, –
Тому що літо – жіноче,
Летюче, мов павутиння.

Було повітря густе,
І от – ця небачена сила:
Побачити геть усе,
Пробивши тумани сиві.

Немає нічого мужнішого, ніж
Коротке жіноче літо, –
Як з голими руками – на ніж,
Як одному – проти світу:

Що зроблять твої промінець з павуком
Приморозку проти?
На боці зими – не просто закон, –
Закон природи.

Що ви на себе берете?!
Ваш ворог сильний і лютий...
А все-таки буде те,
Що має бути.

Гадаєш, життя відступило?
Звело руки вгору? Здається?
Це опору рух. У підпілля
Відхід. А все інше – здається.

Коли якийсь час минув,
Тоді тільки раптом помітиш
Житню озимину,
Вагітне снігом повітря.

Авжеж, не тільки для втіхи
Гриби, гріхи і горіхи.
Дух мужній бере ці уроки
В жіночого літа і тіла.
Крім яблук зимових сортів, є
Поразки – зимові сорти перемоги.

ЛИСТ ІЗ ПЕЧЕРИ ПЕРШОЇ НОЧІ НАШОЇ ЕРИ

Є висока ймовірність того, що в ту ніч
Надто низько летіли хмари,
Надто високо сяяли зорі.
А іти у пільмі – ясна річ, що це річ
Непроста. Річ в Каспарі
І у Валтасарі
І Мельхіорі.
Справа в тому, що справа
Були урвища й скелі,
Зліва – злі вавилонські болота,
Угорі була темна склепінчаста стеля,
Під ногами й позаду – пустеля,
Ще страшніша, аніж була та,
Що постала за спиною Лота.

Вийти з критського лабіринту,
Вийти з цього критого ринку,
З цього місця, що в нас замість храму,
З Вавилону цього, з цього Риму.
І наш рух уперед – це не примха:
Є в нас зірка, і є в нас зір,
Що виводить із нір.

І не просто дорога була непростою.
Уяви, що тебе привели, й ти
Перед Іродом біля підніжжя престолу;
Ірод же не простий, а Великий.
Такий саме великий, як і всі президенти
Будуть після.

В яслах трохи зерна залишалось на денці,
І в мотив коліскової пісні
Упліталось затишне тихе хрумтіння.
Було світло в вертепі. І світло і тіні
Лоскотали обличчя дитині.

То навіщо твоя мандрівка?
Щось шукав? А що ти шукав?
Не багатим потрібен скарб.
Не здоровим потрібен лікар.
Які треба нитки,

Щоби рани такі
Зашити?
Спробуй-но, уяви,
Як такі виглядатимуть шви.
І не праведним треба вчитель.
І відродження – не живим.

О, яка ти печаль, моя істино:
Що приходить радість до нас
І в найгіршому в світі місці,
І в найгірший в історії час.
Із якого насіння
Проростає спасіння?
У яке краще сіно
Загортатимеш Сина?
Чим Йому, підростаючи, гратись,
Щоб до справи такої звикав?
О, наскільки нова моя радість,
Небувала вона яка!
За моєю новою радістю –
Скільки оком не осягни –
По країні полюють зрадники,
Всюди нишпорять шпигуни:
Добрі гроші отримує кожен,
Ставить пастки, сила і верші,
В книжку наші прикмети пише.
А от радість моя переможе
Тим не менше.
Тим більше.
Бо у них є мільйони,
Бо у них легіони,
Бо за них – усі наші гріхи і страхи.
А за нас пастухи.
І воли.
І волхви.
От, до речі, і ви.

БІЛЛ ОЛД

*

Минулого поети, які створили мову,
спочиньте і потіштесть: вона жива й здорова;
хай сторінки безцінні з роками все жовтіші –
ще квітнуть, як троянди, предивні ваші вірші.

Поети сьогодення, що мову цю плекають,
вогонь якої вічний у грудях не згасає,
ось ваш віддавній звичай, ось ваші побратими,
ідете ви стежками, торованими ними.

Прийдешнього поети, у спадок вам – найкраще:
прозора річка віршів – джерела світлі ваші.
Коли п'янлива радість наповнить душу й тіло,
не забувайте предків. Вони також раділи.

З есперанто переклав Петро Паливода

ОЛЬГА ПАВЕЛЕЦЬ

УКРАЛИ ПЛАНЕТУ

Маленький хлопчик з дорослим обличчям...
вкрали його планету:
«...немає лиса, літак розбитий,» –
сказали вечірні газети...
Немає вітру – утік від світу,
чекає когось за рогом...
маленький хлопчик з дорослим обличчям
втрачає питання до Бога...
немає лиса, немає друга,
немає кого приручати
і замість мови – важке мовчання,
говорять лише гармати....
короткий подих... сталевий погляд...
зброя вростає в тіло...
украли планету і весь його всесвіт
звувся в точку прицілу.

до пробачення

Монохромно в усіх моніторах:
чорні писки – у чорних списках...
Ніхто не натисне повтору –
все чисто...

коли пережито все звучне,
тиша втрачає значення:
щоб завтра сміятися гучно -
нині пошепки: до побачення...

до побачення, до пробачення
дожити б у цьому житті...
щоб почуті були,
щоб не втрачені
всі
ті.

треба якось потрапити в Попасну

Треба якось потрапити в Попасну...
щоб розмір мундира прийшовся....
щоб розмір того мундира,
що приміряла на себе,
знаючи його тіло,
прийшовся якраз на нього...
щоб кольори, що вивчала,
не знаючи про місцевість,
не бачивши Multicam в дії,
його захистили. І вірить:
«щоб ти повернувся всім нам».

два дні вони ждуть наказу...
лежать на застелених матах...
пильнують сонце в зеніті,
не знаючи, що буде завтра...

а тут саме тут всі навиворіт...
вже й не знають, як себе вивернуть,
яким себе кинути кольором,
Їхні голови помальовані
рожево-блакитно-блювотним,
вони пахнуть у груди і в кадики

наче не люди, а навпаки...
і своєю несхожістю схожі...
хтось спиняється, дивиться в спину...
я їду і ковтаю слину
ненависті і несмирності
і зовсім не розумію:
невже у країні війна?

ну який з тебе хіпстер?

ми курили, аж фільтри кусали в губи...
десь на подиху здимлювався тютюн...
а сосни, наче виною удобрені,
струнчили в небо солдатами,
і начебто намагалися
своїми сосновими косами
врівноважити горизонт...
і дощ в окуляри бився...
ти мені вчора снився
небритий...
у копанці...
всміхався у бороду,
не спеціально вирощену...
ну який з тебе хіпстер, якщо ти
любиш льодяники
формату червоних півників?
але як же красиво ти розчинявся
в корінні старого дуба...
я не знаю таких захисних амуніцій,
але це мене кинуло в думку,
що ти найтутешніший...
зрощений під випадок непередбачений...
скажи, тобі зараз тепліше, ніж під музику
з Counter strike?

ІННА РУСНАК

*

Твоє мовчання – ніж мені у спину,
Який бруском озлоби й відчаю гострив,
Коли шукала ключ до серцевини
Дверей, котрі переді мною зачинив.

Гірке мовчання – щит і обладунок
Від нападу колишніх привидів образ.
Воно лишає в капілярах трунок,
Що токсикуює і вбиває, врешті, нас.

Вже стало звичним навіть це мовчання,
Хоч випинається, буває. Силоміць
Ми вуглики роздмухуєм останні
Відносин наших, що колись були, як міць.

Твоє мовчання виткане із болем,
Мов листя жовтня, вимерзає на лету
Й безвихідно на сніг спадає кволе,
В перетинках життів карбуючи «люблю...».

ЗАДЗЕРКАЛЛЯ

По той бік життя наливаються солодом чорні черешні,
Напевно, існує окрема, за дзеркалом, тіней планета.
І ті, хто помер, воскресають у снах, щоб залишитись, врешті.
І ті, хто живий, розкладають з любові заблудлим тенета,
Бо страх відпустити із серця назавжди – вбиває свідомість.
Самотність і біль перетворюють на задзеркальні нас тіні,
Шукаємо дірку або перелаз в інший вимір, натомість
Лиш Богу відомо, де тих двох площин дотикаються лінії.
З'являються в снах попередження знаком оті, хто не з нами,
Сигналом тривоги, міцною любов'ю, котра не вмирає.
Якби розшукати ключі або кодове слово до брами
Й щоночі пролазити потай в шпарину між пеклом і раєм.
Розкидані фото пожовклого щастя, на них – задзеркалля,
Замерзлий відрізок минулого часу, завдóвжки у вічність.
Між нами і тінями чорних черешень – бездонне провалля.
Між диханням снів і містичним життям крадькома – потойбічність.

*

Якби знали, як серце на клапті рветься,
Якби знали, як важко тепер без тебе
Всі, хто кажуть, що час лікує, минеться,
Що всміхнеться морозяне, чорне небо.
Що ти, мабуть, не був судьбою, а просто
Лиш уроком жорстким, котрий вчить стояти
Чи підпорою до нетривкого мосту,
По якому ішла вже життям пом'ята.
Якби знали, як довго пливуть хвилини,
В котрих обмаль тебе, а взамін – самотність.
Кожен день наповняє на половину,
Решта – пустка, безглузда неповоротність.
Якби знали оті, хто втішає, просить
Залишити усе ж для польоту крила –
Що зламалися вітром, котрий приносить
Тільки протяг у душу й важезні брили.
Якби знали...
Якби знав і ти чи повірив у диво,
У моє безкінечне, як світ, кохання.
А без тебе навколо усе фальшиве.
А без тебе лише – мовчання...

КОХАННЯ В ПРОЗІ

Він той, за кого вона боролась й уперто чіплялась,
заради кого вдихала і видихала або ж тамувала подих,
кого пробачала завжди, кохала і сподівалась,
що він, повз вмовляння сторонніх її залишити, залишиться з нею на подив.
Що він берегтиме її, як зіницю ока, немов коштовність,
й ніколи не зрадить коханню, котре почалось ще задовго до їхньої з'яви.
Котре не перейдеш убрид, яке ігнорує будь-яку послідовність,
тактовність, свідомість, готовність. Насправді ж за цим лише невідомість
і смак ароматної кави,
котру він приносив їй іноді вранці у ліжку їх спільне,
що пахло нічними видіннями, доторком позасвідомого солоду зваби і згуби.
І пахло іще сьомим небом й між ними зв'язком безперебійним,
який дозволяв і на відстані бути їм поруч і бути їм всюди...

АНАТОЛІЙ ВЛАСЮК

ШАПКА

Миколі Опрі

1

31 грудня з відповідальним секретарем місцевої газети Петром Хрущем стався прикрий трафунок: у нього прямо з голови поцупили шапку. Шапка була звичайна, з кролика, не нова, але могла ще служити журналістові, принаймні до наступних виборів, а там після «жнив» можна було придбати нову.

Звичайно, Петрові шкода було шапки. Заробляв він мало, явно менше Президента України, а коли й траплявся «лівак», то надовго в кишені не осідав: інтуїтивно виникали друзі-пияки, яких він так уже вгощав, що ще з добрий місяць був винен купу грошей знайомій барменші, котра була небайдужою до нього. Або ревнива дружина робила ревізію, справедливо вважаючи, що краще нехай гроші будуть у неї, ніж у непутящого чоловіка.

Але найбільш образливо Хрущеві було те, що того дня він зовсім не збирався пити (майже місяць не пив!), мав намір закупити святкові харчі та шампанське, пристойно з дружиною та дітьми хоч раз у житті зустріти Новий рік.

Ет, не вийшло! А все так гарно починалося. Протягом останнього в тому році дня він відмовився аж від трьох пропозицій випити, причому перша пропозиція була найбільш спокусливою: до нього в робочий кабінет прийшли друзі зі своїм самогоном і закускою у вигляді домашньої ковбаси та чималого шматка сала. Хрущ мужньо витримав ексекую, дозволивши собі лише зробити маленьку канাপку, бо все так смачно пахло. А коли друзі пішли геть, думаючи, що він хворий на голову, Петро з подвоєною енергією взявся до роботи, підлаштовуючи матеріали до двох перших у наступному році номерів газети, щоб не запарюватися під час Різдвяних свят.

Відповідальний секретар міг бути задоволений собою: майже дев'яносто відсотків статей було запхано на шпальти, залишився чималий резерв, а, значить, до 15 січня, коли газета буде виходити нерегулярно, можна відпочити.

В редакції, звичайно, вже нікого не було, і Хрущ останнім зачиняв двері. Як на зло, його притиснуло, і він змушений був повертатися, щоб завітати до туалету. Міг же потерпіти якихось пів-годинки, нічого б не сталося з його сечовим міхуром, і жодних пригод в останній день року не було б!

Коли Петро вдруге виходив із редакції, перед самим його носом загальмував «бобік» Івана Дмитровича, огрядного голови колгоспу, чи як там їх по сучасному звуть.

2

Іван Дмитрович приїхав вітати всю редакцію з Новим роком, а застав лише Петра, якому відводилася роль камікадзе, бо мав випити все, що призначалося цілому колективові.

Голова був напідпитку, а тому Хрущеві не вдалося виправдатися тим, що він, мовляв, поспішає додому, що має закупити продукти й шампанське, що на нього очікують дружина та діти. Всі ці слова відскакували від Івана Дмитровича, і

він, прихопивши пакети з провіантом, силоміць втиснув Петра назад у приміщення редакції.

Спочатку відповідальний секретар газети хотів, як кажуть у народі, прикинутися шлангом і нічого не пити, лише дещо з'їсти. Проте Іван Дмитрович здатний був умовити покійника перехилити чарчину, не те що Петра.

Такої дорогої горілки Хрущ ніколи ще не пив, і вона йому явно засмакувала. Завжди доводилося перебиватися дешевою самогонкою, що негативно позначалося на творчому процесові, бо коли болить голова, писати статті не випадає. Тепер Петро розслабився і не помітив, як розпив із Іваном Дмитровичем пляшку і приступив до другої. Певний період він ще контролював себе і закусував шинкою, салом, лимонами, щоб не сп'яніти. Але якщо йому було на носі написано зробити сьогодні фатальну помилку, то ніщо вже не могло врятувати його.

Згадуючи пізніше той останній у році день, Петро зрозумів, що не треба було йому знову йти до туалету. А він не просто йшов, а побіг, бо так приперла дорога горілка. Треба було терпіти, і він би довший час контролював себе. А так після випорожнення йому стало занадто добре, щоб помітити, що він із Іваном Дмитровичем п'є вже третю пляшку, майже зовсім нічим не закушуючи.

Як траплялося вже не раз у його житті, наступив провал у пам'яті, і подальший процес приймання горілки з Іваном Дмитровичем тривав у нього механічно. Просвітлення наступило на якихось декілька хвилин, коли Петро усвідомив, що колгоспного боса вже нема, і що він сам якогось дідька сидить у редакції. Але й тут вища сила відвернулася від Хруща, бо інакше б вона підказала йому йти додому. Замість цього Петро з внутрішньої кишені куртки переклав гроші до кишені в штанах, бо знав, що без пива у всіх барах, котрі будуть траплятися йому по дорозі, вже не обійдеться. Тут просвітлення знову зникло, і Хрущ вийшов із редакції, не забувши, втім, автоматично зачинити двері.

Все-таки вища сила ще не зовсім покидала його, бо яким би п'яненьким Петро не був, він ніколи не губив своїх речей, не забував зачиняти двері в редакції, хоча навіть самому собі не зміг би пояснити, як це діється. Все відбувалося механічно, на підсвідомому рівні, і відповідальний секретар газети розумів, що його ще не зараховують до останніх пияків, що йому ще дають шанс виправитися. Звичайно, такі філософські думки приходили до нього значно пізніше, коли він не пив тиждень чи два, а не тоді, коли б мали прийти, щоб уберегти його від біди. А, можливо, вони й приходили, проте могутній заслін алкоголю стримував їх.

3

Що було далі, знає лише один Бог, який, як відомо, коли хоче покарати людину, то відбирає у неї розум. Того дня Найвища у світі Сила явно хотіла покарати Петра Хруща.

Він тинявся від кнайпи до кнайпи, пив пиво, гостив випадкових у такий час відвідувачів, аж поки залишився без копійки. Якась сварлива прибиральниця в одній із забігайлівок уже хотіла було виставити його за двері, бо не мав чим розплачуватись, але над Петром зглянулись в останню мить, упізнавши в ньому відповідального секретаря газети. Його не били й не копали, просто лагідно ви-

ставили за двері й сказали, щоб він більше сюди не йшов. Дивно, але це подіяло, і Петро, відчуючи батьківський і подружній обов'язок, але нічого не усвідомлюючи, що з ним відбувається, почимчикував додому.

Біля церкви Святої Трійці Боже просвітління ще найшло на нього, і він неслухняною рукою перехрестився.

Людей було мало. Сніг рипів під ногами. Місяць на небі злякано дивився на Землю.

Звичайно, Петра знову приперло. Він почимчикував за газетний кіоск, що був навпроти церкви, хвацько оглянувся. Нікого поблизу не було. Втім, навіть якби хтось і був, Хрущ все одно не зважав би на це, бо вже думала не голова, а якийсь інший орган, і совість від сорому залізла десь у п'яти.

Випорожнившись, Петро відчув полегшення і смутно усвідомив, де він знаходиться. Купувати шампанське і продукти вже не доводилося, бо всі магазини були зачинені (Петро ще не знав, що в кишені нема грошей). А, що буде, те й буде, але додому треба йти. Вдихнувши на повні груди свіжого морозного повітря, Петро пішов у напрямку до «Спорттоварів», аби сісти на маршрутку.

Краєм лівого ока, яке, здається, було менше затуманене оковитою, ніж праве, він ще зафіксував у пам'яті якогось молодика, який рухався назустріч йому. Що трапилося потім, Петро, як не дивно, пам'ятав у деталях. Молодик вихопив у нього з голови шапку і кинувся втікати.

Поки Петро оговтався і на неслухняних ногах зробив декілька кроків услід за втікачем, той чкурнув до кіоску, відтак по сходах догори і розчинився між будинками. Хрущ не стільки від горілки, скільки з розпачу, впав і довго не вставав. Сніг почав йому припікати долоні, аж хтось могутньою рукою підняв його мало не на півметра догори.

– А, Хрущ, – розчаровано мовив міліціант, який у цю пізню пору, за якусь годину-другу перед Новим роком, обходив площу Ринок і надібав на людину, що сидить на снігу. – Іди, чоловіче, додому, бо замерзнеш. Де вже шапку пропив?

Петро махнув рукою в повітрі: мовляв, усе нормально, і зробив декілька кроків.

– Там, шапку вкрали. Той... Побіг... – Петро махнув у тому напрямку, де зникла його шапка. Коли звів догори очі, побачив міліціантову спину. За мить почув гучний сміх. Зрозумів, що той, хто підняв його зі снігу, розповів своєму напарнику про нього, Петра. Ну й дідько з ними! Напишу колись про вас, менти паршиві.

Пам'ять остаточно відімкнули з його голови, як непотріб. Навіть гучне рипіння снігу, вмить замерзла голова не приводили до тями.

4

Шапку в Петра Хруща зняв студент місцевого педуніверситету Степан Іваницький. Таким чином він здобував собі гроші на випивку. Батькам збрехав, що у нього екзамен другого січня, а тому нема сенсу їхати до села святкувати Новий рік, бо буде готуватися до іспиту. Насправді екзамен був після Різдва, але в гуртожитку збиралася симпатична компанія, мала бути Алка з філфаку, яка йому подобалась.

Степан аж тепер глянув, яку паскудну шапку спер. Облізла, вилиняла, за таку багато не дадуть. Він йшов до баби Марії, яка продавала самогонку, і думав, чи одержить хоча би літру за цю, з дозволу сказати, шапку.

Проходячи мимо зачиненого продуктового магазину, юнак глянув на своє зображення у вітрині й мимо волі стягнув свою добротну ондатрову шапку й натягнув крадену. Йому здалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя.

Степан і забув, що мав іти до баби Марії по самогонку, що на носі Новий рік, а в гуртожитку його жде тепла компанія і вона – Алка, дівчина його мрії. Студент ще довго тинявся вулицями міста, і в голові у нього народжувалися уривки статей. Він мав у кишені блокнот, в який записував телефони знайомих, і ручку, присів на лавку біля пам'ятника древньому філософу й почав занотовувати все, що продукувалось у шапці. На ратуші пробило північ, почувися повсюдні вигуки захоплення, а Степан нічого не помічав і все писав і писав. Він зупинився лише тоді, коли в блокноті не залишилося живого місця від написаного, і зрозумів, що зголоднів і що добре було би щось випити. Зі здивуванням оглянувся навколо себе, не розуміючи, що він тут робить, і щодуху помчав до гуртожитку, поки компанія ще не розбіглася.

5

Компанія ще не розбіглась, але Алка сиділа на колінах у його одногрупника Андрія. Молодята цілувались, ні на кого не звертаючи увагу. Вони не зупинились навіть тоді, коли на порозі з'явився Степан, зустрінутий п'яними криками захвату. Уздрівши Алчину зраду, він з розпачу жбурнув вкрадену шапку під стіл, налив собі повний стакан горілки і залпом випив.

Друзі запитували, де він зник, вже друга година ночі, вони давно зустріли Новий рік, але Степан нічого не відповідав, лише пив горілку, мало що закусуючи, а потім звалився на ліжку, вмить заснувши.

На нього вже не звертали увагу, пили-їли, стали грати у «пляшечку», цілуючись один з одним. Алка і Андрій тихесенько вийшли, за ними згодом потягнулись інші, аж поки залишився Микола з п'ятого курсу, який вже нічого не пам'ятав, але пив і пив до нестями. Він ліг на вільне ліжка, проспав до години сьомої ранку, а потім став шукати свої речі, бо жив не у цьому гуртожитку. Шапки ніде не було, і він уздрів під столом чиясь іншу, подумавши, що згодом обміняється з власником на свою.

Надворі він накинув шапку собі на голову. Йому здалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя. Микола і забув, що мав іти до свого гуртожитку. Натомість почимчикував до автобусної зупинки і сів на маршрутку до Степанового села. В теплі знову заснув, але чітко на зупинці, неподалік Степанової хати вийшов, хоча ніколи не був у нього в гостях і навіть у цьому селі. Аж коли маршрутка зникла за рогом і холод зморозив йому голову, Микола зрозумів, що забув шапку.

6

Облізлу й страшну шапку ніхто вже не хотів красти і в останньому селі передали її водієві: мовляв, може хто зголоситься. Так він провозився з нею всенький день, поклав на видному місці біля себе, але ніхто не зголосився. Те саме було й наступного дня, і згодом, аж поки несподівано десь перед Різдом шапка зникла, і водій навіть не зауважив, хто її взяв. Та він і не дуже бідкався: взяли то й взяли, мабуть, комусь знадобився цей непотріб.

А володарем шапки Петра Хруща стала Оксана, яка працювала бухгалтером у місті. Вона непомітно поцупила її з маршрутки й надумала віддати батькові, аби мав у чому ходити до стайні.

Тато шапці зрадів й одразу пришпандорив її собі на голову. Йому здалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя. Старий забув, що мав іти до стайні, а все ходив з кімнати до кімнати, ніби щось забув. Не встигли стара й донька здогадатися, що ж трапилось, як старий надзуськався і вдягнений хропів на ліжку. Всі здивувалися, бо він ніколи не доводив себе до такого поросячого стану.

Але найбільше здивувались би його рідні, якби дізналися, що старому снилося. А снилися йому студенточки, з якими він витворяв таке, що у жодному порнографічному фільмі не побачиш. Добре, що Оксана зняла зі старого злощасну шапку і десь її закинула, а то би старій було непереливки від сексуальних зацянков старого.

7

Уже по Різді до хати завітали цигани, файно заколядували, що аж старому сподобалося, й він їх щедро нагородив. Роми йому теж віддячили, поцупивши шапку, яка сиротою висіла на вішаку.

За хатою веселун і ледащо Павло заледве втиснув шапку на свою квадратову голову. Йому здалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя. Враз він став серйозним і закомандував вертатися додому: «А як щось вкратете, ноги з дури повиймаю!» Думали, що Павлуша жартує, і циганський табір од душі зареготав. А той аж пінився од ненависті, що його підняли на глум, і спересердя кинув шапку на сніг. Це його і врятувало, бо могли одноплемінники подумати, що звар'ював їх Павлик.

8

Так би й лежала шапка, і роздерли б її собаки, а наша історія закінчилась на цій сумній ноті, якби не їхав сільський вїйт і файний господар Іван Тустанівський. Ще здалеку примітив якийсь клубок на дорозі, пригальмував. Думав, що хтось переїхав kota чи собаку, а це була шапка. Підняв її, подумавши, що наші люди добре живуть, якщо нехай і погані шапки, але викидають. Жбурнув її на задне сидіння та й забув про неї.

Наступного дня віз тестя до лікарні, той і натягнув здуру злощасну шапку. Йому здалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя. Старий злодійкувато дивився на зятя, непомітно мацав руками навколо і все зайве заховував собі в кишені. Але його дрібне злодійство зять швидко викрив: «Тату, та що ви робите?» Старий ніби завстидався, почав виймати з кишень дріб'язок, але викрутку, яка йому найбільше сподобалася, таки залишив собі. Зять лише скрушно похитав головою, не розуміючи, що з тестем діється, але списавши все на хворобу, зняв з нього шапку, допоміг вийти з машини.

9

Шапка Петра Хруща ще мала декількох господарів, і завжди з ними траплялися ті ж метаморфози. Кожному, хто вдягав її, здавалося, ніби щось клацнуло йому в голові, а потім буцімто сталевим обручем обхопило усе його тіло. Складалося враження, що він вже не зможе вискочити з цього обруча, а так і йтиме-котитиметься в ньому все життя. Нещасний в одну мить перевтілювався на попереднього господаря, з усіма його вадами, аж поки не скидав шапки.

Можливо, і ви б почули цю історію з дивовижною шапкою, якби дружина Петра Хруща не змилоствилася над чоловіком і не дала йому грошей, аби купив нову. Звісно, вона не повірила, що в нього вкрали стару, бо кому такий непотріб потрібен, але ж не буде чоловікова голова мерзнути всю зиму. Та й перестав Петро пити, сказавши, що зав'язує.

У магазинах такої шапки, як хотів, не було, тому почимчикував на ринок. Він відразу впізнав свою шапку з десятків інших, якими торгував азербайджанець. Впізнав би її, здається, з заплющеними очима, лише пальцями відчув би, що це його добро. У Петра аж горло пересохло від праведного гніву. Ні слова не кажучи, він взяв свою рідненьку й мало не розцілував. Азербайджанець лише переглядався з іншими покупцями, але не сказав ні слова, думав, що то якийсь поважний працівник міліції бешкетує. Він вже хотів запропонувати Петрові набагато кращу шапку, але той говорив сам до себе: «Знайшлася, знайшлася! Де ж ти так довго блукала без мене?»

– Эй, дарагой, – врешті дошурував азербайджанець, – отдай шапку или покупай её!

– Це моя шапка! – захищав Петро своє добро. – Вкрали її в мене, а ти продаєш крадене!

Стали роззиратися люди, запитувати, що сталося. Азербайджанцеві такої реклами непотрібно було:

– Слушай, дарагой, напилися, иди себе. Твоя шапка – бери, мне не жалко, и так никто не купит.

Петрові було зараз не до суперечек. Кохана шапка була на голові, в кишені – купа грошей. Він зайшов у найближчий магазин, взяв пляшку. Треба ж було відзначити таку подію!

МАКСИМ ГАХ

ДЕНЬ ЗНАНЬ

Лагідна прозорість літа розтала у вчорашніх вечірніх сутінках його останнього календарного дня; натомість сьогодні, точно за графіком, прийшла осінь. Хоча не можна було сказати, що літо зовсім зникло, ні. Воно ще відчувалось у всьому: у зелені липових крон, у столиках вуличних кав'ярень, що якраз збирались відкриватися; у легкому залишку серпневого тепла, в кінці кінців.

Тільки на все це ніби надягли сіру вуаль – і вийшов вересень.

Отаманюк зупинився на світлофорі та подумав чомусь про смерть. Може смерть – це схожа вуаль, одягнена на життя?.. І сам собі здивувався: звідки такі думки?

Загалом Отаманюк до сорока років так і не виробив у собі якогось конкретного уявлення ні про цей, ні про той світ; ні віруючим, ні невіруючим він себе не вважав. Якщо вже на те пішло, то значно більше його цікавило заробляти гроші.

Він глянув на Ларису – довгим наманікюренным пальцем вона водила по екрану айфона, зверху вниз, зверху вниз, так, ніби обережно відшкрябувала від нього щось невидиме.

– Ти знав, що двісті грам соку агави американської два рази на день продовжують життя мінімум на сім років? – не відриваючи погляду від телефону, спитала вона.

Отаманюк мовчки похитав головою. Він і про існування такого соку не здогадувався.

Ростик на задньому сидінні займався тим же, що й мама. Тільки на планшеті – як кажуть, усе найкраще дітям. На Ростіку був серйозний темно-синій піджачок першокласника.

Отаманюк легенько забарабанив пальцями по кермі. Світлофор абсурдно довго не переключався на зелене, і через перехід усе йшла і йшла безкінечна процесія таких самих першокласників у таких самих піджачках та їх батьків з букетами у гострих, як осколки величезних битих пляшок, целофанових конусах. Правду кажучи, було у цьому щось траурне.

Отаманюк ще раз зміряв поглядом поглинуту айфонною реальністю Ларису, і в нього виникло дивне відчуття, ніби якась невидима сила потрошки витісняє його, новопризначеного голову райдержадміністрації, зі своєї сім'ї, зі своєї машини, з усього цього далеко не найгіршого, потом і кров'ю заробленого життя...

Та світлофор нарешті переключився, і чари розвіялися.

Блискучий, до смішного роздутий, ніби ялинкова прикраса, чорний джип звернув із Франка на вуличку перед школою.

– Приїхали, – з невідомим полегшенням констатував Отаманюк.

Лариса обернулася до сина.

– Ростик, тільки дивися, щоб із планшетом нічого не сталося.

– Мам, не переживай, там чіп, – впевнено сказав Ростик, – Він відслідковується через супутник. І ще можна заблокувати коли захочеш...

– Я знаю, що ти в цьому розбираєшся краще за нас із татом – молодець! Про-

сто будь уважний; не лишай його, де попало, добре?

– Добре, мам.

– Все пішли... Роман, візьми квіти.

Отаманюк узяв квіти. Він уже хотів закривати машину, коли його погляд за-тримався на шкіряній папці, що лежала на задньому сидінні.

«Ні, краще її теж із собою взяти», – подумав Отаманюк, – «а то не дай Бог...»

Вміст папки був надто цінним. Останніми днями Отаманюк тільки й думав, що про цю оборудку. З обласного бюджету через тендер на якийсь там нещасний гравій вдалося освоїти як мінімум десяточку лямів. У папці були документи на белізькі офшори, які сьогодні треба було завезти в банк.

Він згадав столичного юриста, який придумав усю цю незрозумілу схему. Зовсім шпана іще, магістратуру навіть, здається, не закінчив. А їздить на новесенькій бесі, тільки-тільки з салону. Та й розцінки в нього... Словом, пацан має хватку. І очі такі, майже вовчі; як у богів єгипетських, тих, що зі звіриними мордами.

Вони зайшли до шкільної брами. Це була його, Отаманюкова школа. Та сама, де перше кохання, перший портвейн після уроків і курилка у сусідньому дворі.

Простір між головним та другим корпусами був заповнений людьми; до початку лінійки залишалось хвилин десять. В очі кидалися слова «День знань», написані на ватмані над головним входом. Напис був виконаний у вигадливій манері, із жовто-блакитними завитушками – стилізація під народну вишивку. Ці завитушки здались Отаманюкові чимось одноклітинним, що копошилось, намагаючись виповзти за фломастерні контури відведених йому «дня» та «знань».

– Ну що, давай своїх шукати, – Лариса схвильовано розглядала натовп, стараючись натрапити на які-небудь орієнтири. – Ага, он, 1-А написано, бачиш?

Вони рушили до свого місця. З протилежного боку порожнього прямокутного майданчику розташувався стіл шкільної президії. Тут же, на отороченій білою бахромою табуретці стояв прикрашений атласним бантиком святковий дзвоник. В кінці лінійки ним натхненно калататиме хтось із першачків.

– До речі, ти в курсі, що треба буде пару слів сказати? – поцікавилася в Отаманюка дружина. – Завуч дуже просила.

Отаманюк зітхнув – куди ж він дінеться...

Нервові перешіптування в натовпі тим часом наростало.

«Десять по – чого вони тягнуть?» – невдоволено подумав Отаманюк.

Захотілося курити.

– Ларис, – шепнув він їй на вушко. – Я на п'ять хвилин. Перекурю...

– Куди? – строго зашипіла вона. – Починається вже!

– Без мене все одно не почнуть, – віджартувався він. – Я швидко.

Насуплена Лариса подивилася з докором та все ж легким кивком голови відпустила.

Насправді в Отаманюка з'явився несподіваний план. Йому захотілося сходити на їхню стару точку. Треба було обійти другий корпус – службовий вхід у їдальню, далі вікна біологічного кабінету, де сумно маячив старенький навчальний скелет, – десть тут має бути дірка у сітці... Ні, вже нема, паркан новий поставили. Доведеться вийти через браму та обійти прибудований до корпусу спортзал.

У їхньому дворіку нічого не змінилось. Ті самі дві лавочки, та сама перекладина для тріпання килимів. На ходу витягаючи з кишені пачку цигарок, Отаманюк усміхнувся. Він підійшов до крайньої лавки та ніжно погладив фарбовану дерев'яну планку – мабуть, перевіряв, чи справжня. Потім нарешті сів; папку з документами поклав поруч. Затягнувся та випустив кільце диму у сіре небо.

На душі стало якось дуже-дуже легко.

Міг би, сам би туди полетів разом із цим димом, – ще раз усміхнувся про себе Отаманюк, трохи дивуючись такій несподіваній поетичності власної, здавалося б, уже вздовж і впоперек вивченої натури. – Пацанів би ще сюди. Саню, Андрюху, Кулиняка – сто років їх не бачив. І портвішка пляшку... Хоча ні, портвішка краще не треба. Організм уже не той, таку срань пити.

З-за цегляної огорожі залунала урочиста музика – здається, лінійка все-таки почалась. Але його, Отаманюка, це більше не обходило; як-не-як, свої лінійки він на цьому подвір'ї давно відстояв.

Йому більше не було куди поспішати. Він сидів на своїй лавочці, на своїй точці; він відчував себе на місці.

– Ей, Рома! – промовив хтось із-за спини.

Отаманюк не те, щоб злякався, але якось аж закашлявся від несподіванки.

Він різко розвернувся і побачив Саню. Того самого Саню. Саню Григоришина.

– Саня?.. – вражено спитав він.

Саня кивнув. Він був худий, небритий і загорілий. У розтягнутому светрі та синіх джинсах, з якоюсь книжечкою в руці.

– Саня, що ти тут робиш?

– Я? – перепитав той. – Я тут живу, забув?

І Отаманюк згадав, що Саня дійсно жив у цьому дворі. До школи йому було пройти метрів п'ятдесят – само собою, він вічно запізнився.

– Саня, брат, не повіриш! – вигукнув Отаманюк, зриваючись із лавочки. – Якраз про тебе згадував! Про Андрюху, Кулиняка, Вітю... А ти тут як тут! Офігити просто!

Роману захотілось обняти старого друга, про існування якого він уже навіть помаленьку почав забувати.

Григоришин ледь-ледь усміхнувся.

– Реально, Саня, це просто якийсь дикий фарт, що ми отак от зустрілися! Скільки років минуло, а? Двадцять?

– Більше, – коротко відповів однокласник і присів поряд на лавочку. – Можна? – показав він на цигарки.

– Само собою!

Вони закурили разом.

– Так а тебе сюди що занесло? – спитав нарешті Саня після хвилини мовчання.

– Мене? Та цей самий, День знань, йолки палки! Малий он у перший клас іде...

– Малий, кажеш? Ну, вітаю! – усміхнувся Саня.

– Дякую, дякую!.. А ти що? – спитав Отаманюк. – Жінка, діти?

Саня похитав головою.

– Та ні, ті всі штуки якось не для мене...

– Ну, нічо! Кожному своє, як кажуть.

Отаманюк згадав, що від когось чув, ніби Саня їздив у Індію; навіть жив там кілька років у якомусь монастирі (хоча, це вже було більше схоже на нічим не підкріплені домисли). Тільки зараз він помітив, що орнамент на светрі однокласника складається із повернутих у неправильний бік свастик – якийсь буддистський символ, здається.

– Треба б якось нам усім зустрітися... – почав Роман.

– Забий, – перебив його Саня. – От ми зараз із тобою зустрілися. Звела нас якась сила, значить так має бути. Все решта несуттєво.

– І то правда, – погодився Отаманюк. – А ти нікого з наших не бачиш? Кулиняка там, Андрюху?

– Час від часу... Кулиняк, до речі, місяць тому в аварії розбився. Під Тернополем десь. Не чув?

– Як розбився? На смерть?..

– На смерть, – кивнув Саня.

Отаманюк задумався.

– Знаєш, дивно. В мене сьогодні весь ранок, поки сюди їхав, думки навколо цих тем тільки й крутилися...

– Яких тем?

– Ну, життя, смерті.

– Так життя чи смерті? – серйозно спитав Саня.

– Смерті в основному, – зізнався Отаманюк.

Саня повільно поклав йому руку на плече.

– А це, друже, поганий знак.

– Тобто?..

– Коли такі думки, значить, смерть, і правда десь поряд.

– Та ну, що ти вигадуєш!

– Серйозно, – кивнув Григоришин. – Про дежавю знаєш?

– А що про нього знати? – здивувався Отаманюк.

– Ну, чому воно стається.

– Не знаю.

– Тоді слухай. Дежавю – це коли тобі здається, ніби щось таке вже було; ніби момент повторюється, правильно? – Отаманюк мовчки кивнув. – Насправді це ілюзія. Вважається, що мозок якимось чином перекодує свою інформацію про час, і дежавю – це ніби як глюк цього процесу. Насправді того, що з нами відбувається в цю мить, ніколи раніше не було, воно відбувається лише зараз. Просто мозок помилково позначає цей момент як такий, який стосується минулого. А потім знаходить помилку, виправляє її, і дежавю проходить...

Отаманюк уважно подивився на Саню.

– А до чого ти це взагалі?

– До того, – пояснив Саня. – З думками про смерть так само, тільки, можна сказати, навпаки.

– Як це, навпаки? – не зрозумів Отаманюк.

– Так, що насправді в момент «зараз» може відбуватися сама смерть. І мозок, який увійшов у, так би мовити, турбулентний стан руйнування, заміщує її подіями недавно прожитого часу, намагаючись знайти якісь приховані ознаки набли-

ження кінця; ну, свого роду осмислити власне зникнення. Ти ніби як потрапляєш у минуле на якусь частку секунди, яку тобі лишилося прожити. Правда, кажуть, ця мить суб'єктивно може розтягнутися на години, дні, навіть роки...

– Хто каже?

– Мудреці різні. У східних релігіях в основному.

Отаманюк задумався. Було у цьому всьому щось по-справжньому недобре. Краще змінити тему.

Хоча, з іншого боку... З іншого боку він не пригадував, чи коли-небудь всерйоз замислювався про смерть. Не смерть взагалі, а свою власну, індивідуальну смерть. Усіх це, як-не-як, чекає. Може приготуватися вартувало б? Психологічно настроїтись, на всякий випадок.

– А ти часто про це думаєш? – спитав він у Сані.

– Про що?

– Ну, про кінець...

– Щодня стараюся.

– А навіщо? – здивувався Отаманюк.

– Навіщо? Тому що це як будильник, розумієш?

– Будильник від чого?

– Від того, щоб не забути про власну смертну природу. Не заснути, так би мовити. А то заснеш – а поїзд життя пішов.

«І то правда», – подумки погодився Отаманюк.

Раптом світ здався йому якимось переускладненим механізмом. Як колись у дитинстві: розібрав будильник заради цікавості, зібрав назад – ніби нормально, йде; а купа зайвих деталей лишилася.

– Ну, ти мені, Саня, просто день таємних знань влаштував, їй богу... – пробурмотів Отаманюк.

Саня засміявся.

– Які ж вони таємні? Ось, книжка навіть є, – і простягнув блідо-жовтий томик, який увесь цей час був у нього в руках.

Отаманюк взяв до рук книжку якимось невпевнено. Бардо Тхедол, – прочитав він, – Тибетська книга мертвих. Ні хрена собі, і таке, виявляється є...

Обтягнута тканиною обкладинка була м'якою та приємною на дотик. Від цього навіть у безапеляційно-холодному слові «смерть», вже вкотре за сьогодні промовленому Отаманюком подумки, на мить з'явилась якась атласно-ніжна надія.

Але його увагу від книжки відвернуло повідомлення, яке прийшло на айфон. Про свій виступ не забув? Через 5 хв. – писала Лариса.

Чорт...

– Слухай, Саня, у мене тут одна справа є...

– Нема проблем, – кивнув Саня.

Отаманюкові стало якимось незручно. Не хотілося, щоб друг думав, що він просто шукаю приводу піти. Коли насправді нікуди йти йому не хотілося.

– А ти куди зараз? – спитав він Григоришина.

– Додому, – відповів той.

– А може давай так: я хвилин за десять-п'ятнадцять, думаю, справлюсь, а по-

тім кудись на каву. Поговоримо, юність згадаємо...

– Та ні, – похитав головою Саня. – У тебе сім'я, малий перший раз у перший клас. Ти краще з ними побудь...

– Я з ними ще побуду, не хвилюйся, – перебив його Отаманюк. – А от тебе я сто років не бачив... Можна, в кінці кінців зі старим другом посидіти чи ні, йолки-палки?

– Можна, – усміхнувся Саня. – Я тебе тоді тут почекаю.

– Супер! Давай, братуха, я недовго!

І він побіг навколо спортзалу назад, на шкільне подвір'я.

З облич присутніх ставало зрозуміло, що лінійка сильно затягнулася. З імпровізованої трибуни виступала завучка; вона була схожа на стару арійку, що так і не розкаялася в ідеологічних симпатіях юності.

– Ти де так довго? – прошепотіла Лариса.

– Та я цей, Саню зустрів...

– Якого ще Саню? – перебила вона. – Вони тут тебе вже чекають давно!

Лариса подала знак завучці, і та якось дуже швидко, але при тому й дуже плавно перевела свою промову до того, що ось, мовляв зараз, перед вами виступить випускник нашої школи, новопризначений голова райдержадміністрації Отаманюк Роман Богданович – святковий натовп відповів млявими оплесками.

Отаманюк зробив серйозний вигляд і солідною, повільною ходою наблизився до мікрофону. Як і годиться, спочатку він прокашлявся.

– Панове! Шановні батьки, вчителі, учні! Шановна громадо! У цей урочистий день, у цей День знань, дозвольте привітати вас із початком нового навчального року...

Отаманюку не треба було думати. Він тисячі разів чув такі промови, сотні разів сам виголошував їх з будь-якого приводу, а інколи й без. Слова, які він промовляв, по суті, не значили нічого – у певному сенсі, в цьому й була їх сила.

Але раптом... Раптом Отаманюк збився. Раптом він подумав: а що, коли розказати про те, про що він дійсно думав, що він дійсно сьогодні відчував? Не голова РДА, а він сам, Отаманюк Роман... Дивно, ніколи не задумувався про те, що говорити можна від свого власного імені.

І Отаманюк зважився.

– Знаєте, забудьте це все. Забудьте все, що я тільки що сказав! Це нічого не значить – пустий базар, як то кажуть... – слухачі насторожились. – А от що я дійсно сказати хотів... Можливо, діти, ніхто вам ніколи того не скаже. Можливо, і самі ви про те згадаєте всього раз чи два за життя – як от, наприклад, я... Так от, суть у тому, що для кожного – підкреслюю – для кожного настане мить, коли йому доведеться покинути цей світ. Настане той останній момент, після якого все зникне... Це наше високе прекрасне небо над головою, – він глянув угору і побачив щось схоже на криво залиту бетонну стелю, готову от-от протекти холодним осіннім дощем, – Ці високі густі дерева, ці яскраві квіти у вас у руках. Ваші батьки, рідні, друзі, яких ви любите... Не важливо, що от зараз ви, діти, йдете у перший клас. Повірте, не важливо! І ваші батьки, і я сам колись ішов. Стояв на такій же лінійці в цьому самому дворі – так, ніби вчора... А сьогодні я вже, бачите, який великий дядя? Начальник, йолки-палки!.. – пауза. – А завтра мене вже й не буде...

Отаманюка раптом охопило хвилювання. Так, ніби й справді, не вони, а він сам був першокласником на урочистій лінійці свого єдиного і від того безцінного життя (або, хтозна, може на останньому дзвонику) Так, ніби у цій кострубатій промові він, раб божий Роман, отримав останній шанс покаятися перед святою трійцею директора, завуча та інспектора міськвно цієї милостиво подарованої йому реальності. Перед колективним Ісусом у темно-синьому піджачку, з великими здивованими очима, – не дарма ж десь у Біблії сказано: будьте як діти...

Але в чому було каятись? Роман постарався згадати своє життя, і не знайшов там нічого такого особливого. Все ішло як ішло; а як могло йти по-іншому – фіг його знає...

– Спасибі вам, Романе Богдановичу за ці світлі слова! – вклинилася завучка, якій більше не сила було терпіти таку загальношкільну ганьбу.

Лариса відтягла Отаманюка від мікрофону.

– Роман, що ти мелеш? – вражено прошепотіла вона. – Якого чорта?

Хтось із дітей заплакав.

– Не знаю, що ти там куриш, але іди краще провітрись!.. У Ростика зараз перший урок, у мене батьківські збори. Шоб за годину був біля машини!

– Добре... – покірно згодився Отаманюк. Він уже й сам не розумів, що на нього найшло.

Із затуманеною головою він пробирався крізь натовп, аж поки не опинився біля входу у другий корпус. Там він здивовано виявив, що папка із белізькими документами досі у нього в руках.

– Саня! – згадав Отаманюк. – Треба вернутись до Сані... – і на заціпенілих, ватних ногах рушив уже знайомим маршрутом у бік спортзалу.

«Що зі мною?» – не міг зрозуміти він.

Та сіра вереснева вуаль, про яку він думав у машині, таке враження, повільно темніла, гула. Дерева, люди, шкільні корпуси вже майже не мали об'єму, майже стали своїми чорно-білими знімками з вигорілого від часу газетного розвороту. Здавалося, ще трохи, і небо остаточно зітліє та великими сухими клаптями, ніби пелюстками минулорічних троянд, осиплеться у замощене бетонною плиткою подвір'я...

Отаманюк обійшов спортзал. Побачивши лавочки та Саню, він відчув, що йому стає ніби краще.

– Ти як? – спитав Саня.

– Нормально, нормально... – пробурмотів він.

– Шось не схоже.

– Ні-ні, все окей... – Отаманюк сперся на його плече. Неправильні свастики на Саніному светрі розкручувалися все швидше і швидше. – Давай у генделик якийсь заїдемо, тут, по-моєму, на Грушевського є шось таке...

– Та який генделик? – перебив його Григоришин. – Давай до мене краще. Я тобі відвару ялівцю дам, має допомогти. А то ти блідий увесь, як смерть.

Отаманюк із полегшенням кивнув. Йому було приємно, що хтось узяв на себе відповідальність за його долю.

Вони рушили до під'їзду. Йти було зовсім недалеко, метрів тридцять. Тільки от Отаманюкові ця дистанція здалася марафонською...

Скрипнули двері, зсередини повіяло холодом. Отаманюк увійшов у морок під'їзду, схожого на поховальну камеру єгипетських фараонів.

– Чекай, я тут пошту гляну, – звідкись здалеку промовив голос Сані. Рука Григоришина відпустила Отаманюка.

– Ага, – кивнув він. – Я тут постою... – й зіперся на невидимий дверний косяк.

Саня тим часом ніяку пошту перевіряти не став. Міцно затиснену в лівій руці книжку він приставив до потилиці однокласника; права рука дістала з-за поясу джинсів до того схований розношеним светром пістолет.

Ствол вперся у жовту тканину та вистрелив – куля пройшла крізь товщу томика сакральних знань, а потім крізь Отаманюковий череп; вийшовши із правої очниці вона застрягла у давно не біленій стелі.

Отаманюк похитнувся. Одна нога підкосилась, тіло накренилося вліво, і замість того, щоб упасти строго прямо, з'їхало по підвальних сходах у пропахлу землю та підгнилою картоплею п'їтьму... Приглушене книжкою відлуння пострілу – звук був такий, ніби луснула повітряна кулька – навпаки, піднялося кудись угору сходовими маршами, і навіть не вперлось у дах, а, здається, легко пролетіло його наскрізь, пропавши десь у осінньому небі.

Саня швидко сховав ствол, підняв Отаманюкову папку з документами, вийшов із під'їзду та звернув у арку, що виводила на Грушевського. Відійшовши на два-три квартали від місця злочину, він дістав мобільний і передзвонив контактній особі замовника.

– Алло. Малий до школи пішов, – сказав Саня, – портфель у мене.

МАСКА

Ріхард, великий мовчазний пес породи німецька вівчарка, сидів на краю килима, носом майже торкаючись скла розсувних дверей. Двері виходили на спільний балкон, який тягнувся вздовж усього довжелезного парадного фасаду пансіонату, частково навіть завертаючи на бічний.

Надворі лив дощ, і низька стеля із хмар давила своєю глухою сірістю.

Фізіологи вважають, що мозок собаки, як і будь-якої іншої тварини, працює зовсім не так, як людський, – думав Петерс, уважно спостерігаючи за Ріхардом, – Він не виділяє з середовища окремих об'єктів. Тобто виділяє, але не усвідомлює цього виділення; все на рівні інстинкту. Таким чином, світ з точки зору собаки можна розглядати як більш-менш однорідний бульйон, на поверхню якого час від часу підіймаються бульбашки подразників у вигляді кинутого в куці м'яча, обережної руки дитини чи різкого сигналу автомобіля... Навариста маса реальності ледь-ледь вихлюпується і тут же вертається назад у загальний котел.

Цікаво, все-таки, який із мозків правий? – думав Петерс, – Мій чи Ріхарда?

Він, звичайно, розумів, що єдино вірної інтерпретації не буває. Навіть пляшка в руці після деяких роздумів втрачала свою об'єктивну однозначність; особливо якщо думалось на п'яну голову... Все це було цікаво на рівні ідеї – шарада для знудженого розуму, не більше.

Петерс зробив ще ковток мадери, відкладеної про запас тоді, коли лікар су-

воро заборонив йому алкоголь через проблеми зі шлунком. Та сьогодні заборону цю Петерс вирішив проігнорувати – від пляшечки хорошого вина ще ніхто не помирав! Мадера швидко давала про себе знати приємною слабкістю, яка розливалася тілом.

Сьогодні всі чомусь розійшлися рано. Петерс намагався вмовити чи не кожного з них посидіти ще, але марно – в того тиск через погоду, в іншого нирки... Врешті решт він залишився один у літньому саду (не рахуючи Ріхарда звичайно). Спостерігав, як офіціанти – студенти на двотижневій практиці, мовчазні, знуджені – прибирають зі столів. Сподівались, мабуть, покупатися в морі на дурняк, а тут такі зливи зарядили.

Десь по одинадцятій Петерсові не залишилось нічого іншого, як піднятися до своєї кімнати, витягти з шафи пляшку та сісти у плетене крісло під вікном.

Обшиті деревом стіни ловили на собі м'яке медово-жовте світло з-під фігурного абажуру. Спробуємо спочатку виділити окремі об'єкти, а потім розчинити їх у середовищі, – поставив собі подумки завдання Петерс. Пляшка була вже наполовину порожня, і думки в голову лізли чим далі, тим абсурдніші.

Настільна лампа, ранкова газета, флакон одеколону із зеленого скла, манікюрні ножички... Над столом висіла африканська маска, привезена колись Аллою з відрядження; розгніване і в той же час якесь ніби трохи здивоване ебонітово-чорне обличчя з широкими вилицями та по-дитячому надутими щоками. Відрядження тоді вийшло коротким – там почалась чергова громадянська війна. Петерс дуже переживав, але все обійшлося; Аллу забрали вертольотом прямо з посольства.

Дивно, – подумав він, – Щоразу, як дивлюсь на цю маску, згадую Аллу. Але чому? Це ж просто шматок дерева. Та й Алли давно нема...

Це все у мене в голові, – зрозумів він, – Без мене між дерев'яною маскою, людським обличчям, яке мала б ця маска зображати, та Аллою ніякого зв'язку не існує.

Раптом згадався один випадок, ще з часу навчання в інституті, коли Петерс напився та пішов уночі гуляти ботанічним садом. Він тоді якось ухитрився заблудитись і до смерті злякався підсвіченої мертвотно-білим садовим ліхтарем статуї, що несподівано виросла з-за рівненько підстиженого куща. А це ж була просто каменяка. Спеціально оброблена скульптором так, щоб здатися комусь людською постаттю.

Петерс знову подивився на Ріхарда – цього разу їх погляди зустрілись. В очах собаки був спокій і сконцентрованість.

Мабуть, коли я сиджу нерухомо, як зараз, я для нього така ж статуя, – подумав про Ріхарда Петерс, – Статуя, яка зображає ту повітряну бульбашку реальності, що регулярно досипає корму в миску... Але як це перевірити?

Ріхард не відводив погляду. Петерсові до смерті захотілося побачити світ його очима! І себе у ньому; з'єднаного у нерозривне ціле з цією кімнатою, цим дощовим вечором, цим таким хитрим, таким багатоликим світом.

Це здавалося чимось захоплюючим. Чимось небезпечним.

Дощ глухо та монотонно барабанив у скляний дашок над балконом. Вони обоє були готові заснути, людина та собака. Але після довгої паузи Петерс не-

людським зусиллям волі повернув голову знову в бік африканської маски. У нього виникла ідея: якщо зняти окуляри, візуально все розпливеться, і виділяти межі предметів стане складніше.

Частково це подіяло. Плюс майже пуста пляшка мадери, звичайно...

Кімната пливла, ніби візерунок у зламаному калейдоскопі. Жовта пляма, червоно-коричневий фон, гострий сріблястий блік... Та пам'ять настирно підказувала: лампа, стіна, ножиці.

Шкода, – думав Петерс, – Шкода...

Хоча чого саме шкода, було вже майже не ясно. Він відчув, що більше не може опиратися сну. Поступово старість навалилась на нього з усієї сили, як піщана лавина.

А може якраз сьогодні я помру уві сні? Це було б так безглуздо. Хоча, зрештою, сьогодні, завтра – яка різниця...

Сон поплив крізь нього безкінечними кольоровими нитками, дуже схожими на мамині, з яких вона колись давно плела йому теплий сіро-зелений шарф. І хтось зі сну впевнено доводив, що це і є ті суперструни, про які говорять фізики. І що життя – не більше, ніж набір випадкових образів, силою нашого людського розуму так-сяк організованих в убогу систему...

Петерс прокинувся через кілька секунд. (Хоча ці кілька секунд цілком могли виявитись і кількома годинами) Навіть без окулярів він зрозумів: щось не так. Звук дощу змінився, став чіткішим. Він тремтів, відлунюючи від дерев'яних стін.

Одягнувши окуляри, Петерс побачив Ріхарда, який стояв, готовий до стрибка. Балконні двері були відсунуті приблизно на півметра. Пес уважно спостерігав за чимось по той бік. Точніше за кимось – на мокрих дерев'яних перилах сидів ворон.

Він повільно поводив дзьобом і ступив крок вправо. Африканська маска, тобто не сама маска, а її відображення у склі – воно наклалось на його маленьку чорну голову...

І тієї самої миті в іншій голові, в Петерсовій, народилася парадоксальна думка. Він і є цим вороном! Він просто забув. Просто заснув, і уві сні побачив себе людиною. Старим, нікому не потрібним інженером у пансіонаті на березі холодного непривітного моря... Він просто задрімав на мокрих перилах; його просто заколисали звуками дощу. Він просто одягнув відображення маски та усе це придумав – університет, Аллу, мадеру... Придумав собі це складне, це заплутане життя!

Ніби розуміючи, що його викрито, ворон здійнявся зі своєї дерев'яної жердини, але замість того, щоб просто піднятися в небо, полетів паралельно балконові, неначе прив'язаний до нього невидимою ниткою, і зник за лівим краєм вікна.

Не довго думаючи, Ріхард рвонув за птахом. Він вистрибнув на балкон та пропав у темряві.

Охоплений раптовим хвилюванням, Петерс зірвався з місця. (Це вийшло несподівано легко; він навіть подумав, що якби відштовхнувся від крісла трохи сильніше, міг би полетіти) Потягнув на себе ручку дверей – ті розкрилися ширше. Зробив крок назовні і... І остовпів.

Все стало... Все стало іншим. Хмари огорнули його, перетекли через зір у сві-

домість, розчиняючи усі її безглузді нагромадження, як тепле весняне сонце розчиняє залишки брудного снігу.

Хоча це вже були навіть не хмари; це вже ніяк не називалося... Ніщо вже не мало назви.

Передостаннє, що Петерс зміг зрозуміти: він ніби все ще – нехай придуманий, нехай картонний – але все ще Петерс. Але от світ... світ уже не той; світ змінився.

Останнє: усе це сон, він досі спить...

Або помер. Що, по суті, одне й те ж.

УРОКИ МУЗИКИ

Із самого ранку ішов липкий сірий сніг. Невідомо чому Володі від цього здавалося, що новий рік, який настане завтра, якийсь несправжній і наперед зіпсований.

У напівпустому тролейбусі він не міг сконцентруватися ні на цьому абсолютно зайвому робочому дні, ні на тому, що жінка просила купити ввечері. Лише проїжджаючи повз парк, згадав, ніби насамперед ішлося про ялинку.

Натомість у голову в'їлась якась дурна забута мелодія; навіть не мелодія, а її уривок, що увесь час крутився по колу. Він був і у стогоні старезного тролейбуса, і у мінливих снігових візерунках, і в будинках, і в деревах, і глибоко в самому Володі, у хитросплетіннях його життя... Хоча які там хитросплетіння? Життя більше нагадувало бетоновану злітну смугу, по якій ніяк не можеш нормально розігнатися, щоб нарешті піднятися в небо, а лише повільно сунешся за інерцією, як цей тролейбус.

Двадцять по дев'ятій Володя був на виробництві. В холодному цеху він зустрів Гриневича та ще одного безіменного майстра, з яким вони от уже чотири роки обмежувалися тим, що віталися на початку та прощалися в кінці зміни.

– З наступаючим! – помахав рукою Гриневич.

Він сидів на застеленому промасленим килимком напіврозібраному стелажі та курив. Збоку дув маленький китайський вентилятор із підігрівом, усе скромне тепло якого тут же розчинялося у величезному бетонному паралелепіпеді цеху.

Володя підійшов та присів поряд.

– Начальство вже є? – кивнув він у бік утепленої антресолі із довгим пластиковим вікном.

– Та де там! – усміхнувся Гриневич, – П'ятдесят грам пити будеш?

– Ранувато... – засумнівався Володя.

– Ранувато?! А то нічого, що свято на носі, а ми тут батрачимо? На чехах і то вихідний давали...

Володя уважно глянув на Гриневича, але жодних ознак каторжної праці, про яку говорив той, не помітив. Зате помітив заздалегідь розлиті дві по п'ятдесят.

– Чекай, ти ж не на машині сьогодні?

– Ні, – похитав головою Володя, – Ще минулого тижня на сервіс віддав.

– Сеху?

– Ага.

– Нормально робить, – серйозно кивнув Гриневич, – Правда, майстри в нього...
– А шо майстри? – перепитав Володя,
– Ну, та шо? Сам знаєш! Забухають зараз і по селах роз'їдуться. До Йордана, як мінімум.

Володі чомусь стало сумно. Він подумав про ці засніжені села, де всю зиму тільки й залишається, що їсти святкові ковбаси, бухати та дивитись англійську прем'єр-лігу через сателітарку. І щоб забути глибоку рустикальну нудьгу, механічно випив та закусив квашеним помідором із жовтого пластикового контейнеру для обідів.

Зі снігового буйства, що вривалось у відчинені ворота цеху, тим часом з'явився закутаний у незмінне чорне пальто Ігор Ількович, головний інженер. Він підійшов, простягнув свою холодну білу руку, після чого мовчки піднявся металевими сходами на антресоль. Гриневич з Володею обмінялися здивованими поглядами: на Ільковича це було не схоже.

– Піду взнаю, шо там сталося, – Гриневич зіскочив на бетонну підлогу та рушив слідом за начальником.

Володя ж залишився сам і раптом згадав, що треба б узятись за якусь символічну роботу. Він зайшов у свою підсобку та включив калорифер.

Хвилин за десять Гриневич повернувся.

– Хренові новини, – сухо повідомив він.

– Шо таке?

– Реформують нас.

– Це як?

Гриневич знизав плечима.

– А так... З нового року. Приватизація, кажуть; а насправді, Ількович думає, цехи під знос віддадуть.

– І?.. – розгублено перепитав Володя.

– Шо і? – роздратовано вигукнув Гриневич.

– Ну, з нами шо буде?

– З нами? Нічого хорошого... Хоча, знаєш, ну його все на хер! – Гриневич плюнув і вийшов.

Володя втупився у маленьке квадратне віконце, що виходило на платну стоянку по сусідству, і задумався. Робота ця звичайно не з тих, якими дорожать, та все-таки... Все-таки, хоч якась копійка. І шо ж тепер?

Щоб прогнати непотрібні думки, Володя включив радіо.

– В ефірі радіо Ера! – життєрадісно оголосила заставка.

Випуск новин став розповідати про різного роду катастрофи у віддалених кутках світу, і поступово Володя заспокоївся. Він узявся за одне кріплення рами, яке валялося тут уже другий місяць; невідомо було, чи за ним узагалі ще хтось збирався приходити. Це теж допомогло. Тривога легко перетікала крізь пальці у непотрібний шматок металу.

Після новин пустили погоду (по всій території країни мокрий сніг), потім розмови про вибори в облраду та інтерв'ю експертів, спеціально заточених на якомога ефективніше вбивання часу слухачів.

Непомітно підкрався обід. Безіменний майстер щось мляво зварював у осно-

вному цеху. Гриневич десь пропав; може ще за одною півлітрою побіг?.. Словом, усе йшло майже як завжди, і близький новий рік помаленьку почав здаватися просто позначкою у календарі, складеному для якоїсь іншої планети.

Володя час від часу поглядав у вікно, за яким спадали ранні зимові сутінки. Ще трохи підшліфувати пази, і з кріпленням закінчено... В залишку дня маячила знайома пустота, очевидно, та сама, з якої складався залишок поділеного на точно такі ж дні життя. Тільки думати про це не хотілося.

Володя знов прислухався до радіо. Там монотонно забубнив диктор.

– Дорогі друзі, нашу сьогоднішню програму ми вирішили присвятити музиці. Чому саме їй? – спитаєте ви. Та тому, що музика – це воістину душа народу! Адже кажуть люди: пісня згуртовує, веде на щоденну боротьбу, не залежно від того, в чому ця боротьба полягає, у відмінному навчанні, героїчному бою проти агресора на сході чи просто у скромній та звичній праці на благо Батьківщини.

Диктор узяв паузу; відчувалося, що йому треба перепочити після такого складного своєю розмитістю абзацу.

– Уроки музики, – перейшов він нарешті до головного, – така назва видається нам природною, зважаючи на те, чого ми, прості люди, можемо навчитися, вслухаючись у невичерпну гармонію небесних сфер. Плекаймо ж у собі цей високий дар! А допоможе нам у цьому наш постійний музичний експерт Леся Григорівна Орестович-Ставична. Вітаю вас, пані Лесю!

Жінка заговорила, не поспішаючи, вальяжно розставляючи придихи та зітхання. Початок кожної фрази вона використовувала як трамплін. На ньому інтонація різко злітала вгору; правда, не затримувалася там надовго та встигала приземлитися вже до найближчої крапки, так і не перетворившись у ту справжню емоцію, яка була задумана.

– Отже! Чому нас може навчити музика? Перш ніж відповісти, дозволю собі поставити зустрічне запитання. А чим, власне, є музика? Послуговуючись мовою професіоналів, музика – це система впорядкованих звуків, яку людське вухо сприймає цілісно та лінійно. Звуків, упорядкованих таким чином, щоб ті торкались найсокровенніших струн душі! Візьмемо, до прикладу, наші прекрасні народні пісні, романси тощо... Музика має дивовижну здатність зберігати свою цільність, будучи при цьому нетривкою, розмитою, подрібненою на безліч окремих елементів...

– Дискретною, – сухо вставив ведучий.

– Абсолютно вірно! – гаряче підтримала його пані експерт, – Винятково дискретною! Якщо шукати аналогії в царині плодово-ягідних насаджень, то найбільш близьким порівнянням видається, звісно, гроно калини. А калина, як відомо, – наш прадавній український символ. Калину споконвіків шанували як оберіг. Цілителям були знайомі також її лікувальні властивості. Взагалі якщо прослідкувати роль цієї рослини у міфології...

– Ну, з калиною зрозуміло, – перебив ведучий, відчувши, що пані Ставичну занесло кудись не туди, – Але все-таки, повертаючись до теми музики. Що таке найважливіше ви б у ній виділили?

Жінка зітхнула. Можна було майже побачити, як безцеремонно обірваний політ її думки падаючою зіркою гасне у фоновому шумі радіоефіру.

– Скажу вам відверто: про музику говорити важко. Важко передати словами ті відчуття, що їх вона будить у наших душах... Та говорити про неї потрібно. Потрібно принаймні час від часу, скажімо, раз на день думати про неї; оскільки існує пряма паралель між музикою та людським життям.

– В якому сенсі? – з ноткою сумніву спитав ведучий.

– В тому, що життя, як і будь-яка мелодія, є набором нот – подій, зустрічей, розлук, випадковостей... І як із пісні не викинеш слів – а що вже тоді говорити про ноти – так і з життя не викинеш жодної миті!

Логічно, – подумки згодився Володя.

– І хоча, – продовжувала пані експерт, – Не можна сказати, ніби якась одна або кілька нот у пісні найважливіші, буває так, що коли їх забрати, мелодія тьмяніє, розпадається і, так би мовити, втрачаючи душу, знесилено доповзає до свого безраднісного кінця... Чи є сенс у такій мелодії? І чи є сенс у такому житті, з якого вийняли щось незамінне?

– Наскільки я розумію, це було питання риторичне, – зауважив диктор.

– Ви безсумнівно праві, – із якоюсь невловимою тугою відповіла Ставична.

Глибоко, – подумав Володя, – Тільки коли вже вони нарешті цю музику поставлять?

Але експерти закруглялись не поспішали. Вони ще довго дискутували про синкопи та контрапункти у їх прямих та метафоричних значеннях; про долі видатних вітчизняних композиторів, імена яких Володі нічого не говорили, та ще про чортзна-що...

І от, коли після всього цього пустого базікання заграла нарешті музика, вона виявилася – Володя завмер; він почув, як від хвилювання непомітно до того серце розростається у грудях, заповнюючи скроні швидкими глухими ударами – музика виявилася тією самою, яка вранці була у всьому...

Па па па пам па пам... – рояль заграв тягучі, маслянисто-лакові ноти, і сніг у маленькому квадратному віконці тут же загойдався в такт. І пульс у важкій Володиній голові підхопив цей злегка відчужений фортепіанний ритм. І іскри електрозварки падали на бетонну підлогу цеху строго згідно партитури. І все життя звелось раптом до простої серії звукових коливань, кожне з яких символізувало роки, людей і місця, що їх, зрештою, було не так багато...

– Володя, що це ти тут застряг? – раптом невідомо звідки взявся Гриневич, – Там у Ільковича розлили давно. Не пасує!

– Іду, іду... – вибачаючись та вибираючись із гіпнотичного полону музики, пробурмотів Володя.

Гриневич з розмаху вдарив по червоній кнопці на радіо, і воно померло.

Добре було б і самому мати десь таку кнопку... – із несподіваним сумом подумав Володя. Але відразу опам'ятався та рушив слідом за колегою на другий поверх.

Як тільки Володя, п'яно похитуючись вийшов за ворота, заквакав телефон. Він ховався глибоко у внутрішніх відсіках куртки, і знайти його було нелегко.

Нарешті Володя зустрівся очима з підсвіченим екраном – дзвонила Галя.

– Алло! Ти вже з роботи вийшов? Ялинку купив?..

Володя щось пролепетав у відповідь, намагаючись вкласти у ці нечленороздільні звуки якомога більше любові та ніжності, яку він не те, щоб відчував саме до Галі, а просто іще здатен був відчувати в принципі.

Жінка витримала паузу. Пауза була потрібна їй для того, щоб вирішити: звіритися на Володю за те, що напився, чи все-таки пробачити – новий рік на носі, як не як...

Переміг більш гуманний підхід. Галя зробила вигляд, що нічого не помітила.

– Ялинку купив? – спокійно повторила вона.

– Якраз за нею йду, – запевнив її Володя.

– На привокзальну?

– Ага...

– Ну, ти дивись швидше. А то вони тебе там до самого нового року не чекатимуть, – окремі нотки роздратування все ж пробілися крізь її підкреслено нейтральний тон.

– Знаю-знаю! Не переживай, ще навіть шостої нема!

– Вертатись на тролейбусі будеш?

– Ага.

– Тут біля дому тоді ще масла візьми. Але тернопільського, а не того такого, знаєш... – якого саме, вона, здається, не знала й сама.

– Добре-добре, візьму!

– Ну, давай! Обережно там.

Володя сховав телефон та рушив уперед майже безлюдною, зеленувато-сірою, як морське дно, вулицею. Зимові сутінки були наповнені снігом, слякоттю та рідкісними ліхтарями, і все це знову, спочатку обережно, а далі все чіткіше, все впізнаваніше почало награвати знайомий мотив: па па па пам па пам...

На привокзальній ще стояли поодинокі продавці ялинок. Не встиг Володя підійти, щоб роздивитись нелегально зрубаний товар, як одна приземиста жіночка схопила його за рукав та затараторила щось про самбірську електричку і файне деревце за півціни.

Володя довго рився у гаманці, дістаючи все не ті купюри, кожна з яких виявлялася переведеною у грошовий еквівалент фортепіанною нотою, випущеною у зимову ніч із теплого затишку кишені, коли нарешті невідомо як опинився на тролейбусній зупинці зі скрученою шнурком ялинкою в руці.

Приїзд тролейбуса взагалі стерся із пам'яті; здалося, що він буквально з'явився нізвідки, після чого якась ввічлива сила перенесла його, Володю, прямо на червоне дерматинове крісло біля вікна. Сірий сніг за вікном змішався із темрявою, і тролейбус, ніби опустившись під лід, повільно поплив мулистими вулицями...

Мелодія ще ледь-ледь награвала то тут, то там. Жовтим блиманням світлофора; похитуваннями змерзлих оголених гілок та пересуваннями людських силуетів у вікнах квартир. Вона ставала все слабшою, слабшою, ніби коліскова, яку великий і складний світ тихенько наспівує своїй маленькій, зовсім не важливій часточці за мить до того, як ту винесе грудневим вітром у холодну темряву небуття.

Володя прокинувся від того, що чиясь рука лягла йому на плече. Спочатку він не зрозумів, де він взагалі опинився – якийсь маленький плавучий кінозал, тільки чомусь без екрану... Потім усе стало на свої місця: тролейбус, новий рік, колючий стовбур ялинки, міцно затиснутий у руці.

– Я перепрошую, – звернувся до нього незнайомий голос з-за плеча.

– А?.. – Володя обернувся і побачив інтелігентного на вигляд мужика в окулярах та утепленій хутром довговухій кепці, схожій на мисливську.

– Я перепрошую, – повторив той, – Але я боявся, щоб ви не проїхали свою зупинку...

– Свою зупинку? – тупо перепитав Володя, – А де це ми зараз?

Він глянув у вікно – там було зовсім темно. Лише власне відображення похмуро дивилось на нього зі скла.

– Мені здається, під'їжджаємо до... – інтелігент хвильку подумав та назвав якусь незнайому вулицю.

– А Петлюри коли?

– Петлюри?.. Не знаю, – знизав плечима він.

– Це ж двійка, правда? – недовірливо спитав Володя.

– Двійка, – кивнув попутник.

– Тоді не розумію...

– Ви не хвилюйтеся! В кінці кінців, кудись та й приїдемо, – доброзичливо підбадьорив його інтелігент. Голос у нього був м'який, майже текучий; такому голосові хотілося вірити.

– А я, до речі, вас знаю, – несподівано додав він, – Ще коли ви маленьким були...

– Правда? – здивувався Володя. Він уважніше подивився на старого, та все одно не впізнав. Хоча це аристократично-худорляве лице таки когось нагадував; чи то Кусто, чи то Майкла Дугласа... – І звідки ви мене знаєте?

– А ви до нашої сусідки, Віри Павлівни, на уроки музики ходили.

Увагу Володі раптом відвернув різкий запах горілої гуми, який донісся із задньої частини тролейбуса. Але ні вогню, ні диму видно не було.

– Які ще уроки музики? Ви мене, мабуть, з кимось плутаєте...

– Ні-ні! – гаряче заперечив він, – У мене пам'ять дай Боже! Хоч і двадцять років минуло; двадцять два, якщо бути точним. Віра Павлівна – царство їй небесне – на першому поверсі жила, у шостій квартирі. І ви до неї займались приходили. Недовго, може місяць-два... Не пригадуєте?

Володя постарався залізти у найглибші закутки пам'яті, але нічого такого там не знайшов. Та й пам'ять виявилась якоюсь мілкуватою. Він зловив себе на думці, що навіть минуле літо згадується дуже приблизно.

– Вибачте, але не пригадую.

– Нічого-нічого! – вигукнув старий, – Вам просто треба подумати. Просто трошки подумати, і все пригадаєте! Я впевнений.

Ну, раз упевнений, – сказав сам собі Володя, – Тоді може й були якісь уроки. Хтозна.

До них знову підкрався сморід горілого.

– Ви запаху не чуєте? – спитав свого випадкового співрозмовника Володя, –

Так, ніби колеса палять...

– Та, – махнув рукою той, – Ви ж бачите, скільки цим тролейбусам років. Там у них постійно щось перегорає. Надіюсь, до кінцевої дотягнемо.

Але тут раптом зі щілин по краях квадратного люку в підлозі повалив густий чорний дим.

Володя зірвався на ноги. Тільки зараз він побачив, що крім них двох у салоні нікого нема. Кинувши ялинку на сусідні спарені сидіння, він побіг до кабіни водія.

– Ей! – забарабанив його кулак у широке тріснуте скло, що відділяло кабіну від салону, – Ей, шеф! Горимо!

Шефом виявилася п'ятдесятилітня жіночка з ядуче-фіолетовим каре. Вона вже заглушила мотор, підвелася із сидіння та взяла в руку солідний службовий лом.

– Все бачу! Чого волаєш? Зараз зробимо, не перший раз...

Помітивши дим, що стрімко заповнював салон, жіночка явно розгубилась.

– Так... А де всі пасажери?

– Нас двоє лише, – пояснив Володя.

– То чого чекаєте? На вихід! Двоє їх...

Вибравшись на свіже повітря, вони побачили, що задня трансмісія горить повним ходом.

– Мобільний маєш? – роздратовано спитала жіночка-шофер.

– Маю, – слухняно кивнув Володя.

– Дзвони 101!

Володя набрав. На тому кінці дроту зайвих питань не ставили; видно, тролейбуси в них, і правда, не перший раз горять.

Жіночка прокричала в саме вухо адресу, – чи то площа Миру, чи то Перемоги – і їх самотня трійця стала мовчки чекати вогнеборців посеред порожньої засніженої вулиці.

Але тролейбус чекати не став. Коли полум'я увірвалося в салон, у його механічних нутрощах щось голосно тріснуло, і він повільно-повільно покотився вниз вулицею. У задньому вікні Володя побачив вершок своєї так вигідно придбаної ялинки.

– Ей, куди!.. – закричала фіолетова жіночка, так, ніби сплутала тролейбус із упертою свійською твариною.

Він тим часом усе прискорювався та прискорювався, здавалось, готовий на повному ході помчати у якесь своє світле тролейбусне майбутнє. Проблема була в тому, що на шляху виріс продуктовий кіоск. І оснащена колесами палаюча корбка для людей з розгону влетіла в нього...

Почулося щось на зразок розриву великої святкової хлопавки; горілим конфеті у небо полетіли упаковки з-під чіпсів. Тільки тоді з-за кіоску вибігла ще одна жіночка, як дві краплі води схожа на тролейбусну. Вона істерично ревіла.

За хвилину оговтавшись, Володя нарешті згадав про те, хто він, та звідки і куди взагалі їхав. І навіть про тернопільське масло, яке має купити біля дому... Екран мобільного підказував, що було ще не так пізно, як здавалось. До дванадцятої часу – огого!

Розвернувшись спиною до полум'я, Володя несподівано для себе самого побрів навмання в бік найближчого провулку.

– А ти куди пішов? – здивовано гукнула йому вслід жіночка-шофер.

– Додому... З наступаючим вас, до речі, – втомлено відповів він.

Як тільки пожежа зникла за найближчою п'ятиповерхівкою, вечір став замріяно-тихим, майже казковим. Припарковані у дворах машини давно поперетворювалися на голубі кучугури; світло з вікон прозора та невагомо лягало на них.

Па па па пам па пам...

Та сама мелодія повернулася. Вона грала тихо, але впевнено; так, ніби Володя наближався до її епіцентру.

Коли в небі з'явилися зірки, стало ясно, що і в далекому космосі знають цей мотивчик; що сузір'я розташовані саме за його схемою. І місто розплановане так само. І пориви вітру чітко узгоджені з композитором. І...

Володя зупинився. Його погляд натрапив на щось, чого він поки не розумів. Але десь там, у глибині, вже відчував його силу.

Це щось було звичайним вікном першого поверху. Звичайним вікном у звичайну квартиру. На стінах – брунотно-жовті шпалери в невігадливу квіточку, на підвіконні – вазон з чимось похмурим та гостролистим. Кімнату освітлював круглий електричний місяць, що відбивався у лакованій кришці фортепіано...

Миттєво Володя усе згадав. І цю кімнату двадцять років тому, і цей молочно-білий плафон, і цей великий загадковий інструмент, здатний створювати такі прекрасні, такі нетривкі скульптури з повітря.

А головне: він згадав себе. Двадцятилітньої давності себе, який сидів біля цього вікна.

Па па па пам па пам...

Звуки, які він тоді видобував зі старого піаніно важко, повільно та невміло (а може так і було задумано композитором?), звуки невідомої сюїти або симфонії – в них була якась прекрасна незавершеність. І ця незавершеність ставала незавершеністю його власного життя, залишаючи в ньому місце для дива в тому сенсі, в якому його залишає недомурована стіна тюремної камери.

Ця незавершеність виривалася крізь вікно у такий же морозний, такий же темний, як і зараз, світ. Вона розм'якшувала, оживляла його. В такому світі хотілося – та що там хотілося, у ньому можна було жити! Безстрашно йти крізь нього вперед у пошуках якогось свого найзаповітнішого місця, аж поки...

Раптом Володя з жахом зрозумів, що з ним сталося. Його серце на мить зупинилось, ніби роздумуючи: а чи варто взагалі продовжувати? Чи варто продовжувати після того, як найцінніша нота давно загубилась у лабіринтах прожитих днів.

Па па па пам па пам...

До вікна підійшла незнайома дівчина. Вона байдуже глянула на бомжуватого вигляду перехожого, що невідомо для чого зупинився посеред безлюдного засніженого тротуару, та закрила штори. А він, раптово позбавлений відчуття власного тіла, рушив далі, у чорну глибину передноворічних дворів.

МАРІЯ КАРП'ЮК

Цикл «БІЛЕ І ЧЕРВОНЕ»

НЕМА ЗА ЩО

Білявий чубчик весело підстрибував над високим чолом і світлими бровенятами. Порожевіли щедро побризкані ластовинням щічки, а їхня господарка зухвало махнула кісками і стала мов укопана. Переможна стрічка замайоріла в руці золотавою блискавкою.

– Перша!

Знову перша. Дивлюся на спільне фото, й усмішка мимоволі заливає обличчя. Ох, ця Олюня. Завжди обганяла, обігрувала, випереджувала всіх – навіть хлопців. А останні геть не любили її брати до гри – кому ж хочеться програвати дівчиськові? На це кирпатий носик тільки чмихав: «Он як? Без вас обійдуся». І чудово обходилася.

Так само, як і без тата. Ще до того, як зробитися нерозлийводою, ми, безбатченки, стали подругами по нещастю. До речі, мене зовуть Мариною. Це я визираю з-за пліч товаришів. Довелося тоді стати навпочіпки, витягнути шию, аби хоч якось втрапити у кадр. Та навіть якщо ви не розгледіли мене, байдуже, бо розповідь – про Олю.

Щойно Олюня з'явилася в нашому класі, як сірі дні набули барв, усе навколо пожвавішало, а я здобула чудову сусідку по парті. Ми годинами теревенили по телефону, ділилися таємницями, гуляли допізна. Стало навіть байдуже до того, що свариться і плаче мама, – нарешті знайшлася людина, яка мене розуміла.

Час невпинно перегортав сторінки життя – і ось із п'ятого класу ми ніби миттєво опинилися в десятому. Звісно, далеко позаду лишилися безтурботні ігри. Натомість прийшли інші – з любовними записками і незграбними залицяннями. Стрілка годинника спинилася на поділці «кохання» і здавалося, що немає того, хто не хотів би відчути, торкнутися рукою, притулитися губами.

Та це виявилось не про Олю. Моя подруга сердилася, кидала в їдливі фразочки, збиткувалася з хлопців, коли ті бодай підходили, не те, що вже рота розтуляли.

– Вони ж іще жовтороті, – комизилася дівчина.

Підозрюю, що багатьом однокласникам припали до душі довжелецькі вії, адже лише їй на День Валентина підсунули – хто в підручник, хто в портфель – аж вісім «валентинок». Вісім! Я не отримала жодної, хоча так хотіла. Але Оля... Як вона розлютилася. З очей бризнули сльози. Все, що лежало на парті, вмить опинилося долі. Дівчина вилетіла з класу, а за нею – найвірніша подруга. Себто я.

– Стривай! – кликала її, бо хто дожене таку проворну.

Але опинившись на порозі школи, лишилося тільки спостерігати, як стрімко зменшується й віддаляється зелена цятка дівчачого пальта.

Знайшла пропажу в нашому дворі – на лаві. Оля матиляла худими ногами і перекочувала в роті цукерку. Від занадто спокійного лиця не лише у повітрі, а й поза шкірою пройшов мороз.

– Ходімо, покажу тобі дещо, – сказала мені.

Ми простували сусідньою вулицею – такою само слизькою й похмурою, як наша. Кущі й дерева світили самотніми зледенілими гілками. Раптово спинившись, подруга підвела голову:

– Ось. Другий поверх.

Все зрозуміло: таки хлопець. Коло вікна. Зник, щойно нас помітив.

– Хто він?

З'ясувалося, що це Андрій, – з ним Оля таємно від усіх спілкувалась уже кілька місяців. Дуже розумний, пише вірші, цьогоріч закінчує школу і мріє піднятися по сходах власними ногами. Після того, як потрапив під колеса автівки, візок – його єдині справні ноги.

– Як він дивився на мене. Я була впевнена, що мої почуття взаємні, – подруга старанно змītала сльози. – І смикнув же чорт за язика...

На слова кохання юнак просто відморозився. Одразу заблокував у соцмережах; у телефоні чулися лише короткі гудки. Про зустріч і мови не було – не підстерігати ж його, як маніячка. Дівоча гордість дозволяла лише потай споглядати милого у вікні.

– Отакі вони всі. Як мій тато, – скривилася дівчина, марно намагаючись утримати в очах неслухняні солоні струминки.

А я не могла впізнати подругу. Де й поділася та весела безтурботність і задрикуватість – любов у парі з відчаєм захопили Олю по самісінькі вуха. Звичайно, що вже там однокласники зі своїми листівочками. І все через хлопця, який, можливо, просто хоче від неї відкараскатися. Але найгірше вразило те, що вона це приховала від мене. Як так? Ми ж довіряли одна одній усе. виявляється, що ні. Мої губи стислися й не розтулялися до паразитки аж чотири дні.

А п'ятого дня після пронизливого деренчання дзвінка Андрій відчинив двері.

– Ви хто?

– Олина подруга.

Юнак спохмурнів, але впустив мене, проворно закотивши візок у вітальню.

– Як вона?

– Страждає через тебе.

– Не варто.

– Це їй вирішувати.

– Я не зможу зробити її щасливою.

– Це їй вирішувати.

– І що далі? Пограється й кине мене, мов зламану іграшку, – зірвався на крик.

– Вона вважає, що це вже зробив ти. Але знаєш що...

– Ні.

– Для чоловіка нема нічого гірш, як боягузтво.

От і все. Нічого складного, проте від цієї короткої розмови трусилися руки й пересохло у роті. Я зайшла у магазин, купила холодного «пепсі» і так нажлуктилася, що наступного дня залишилася вдома – боліло горло. Дружити не завжди просто. Іноді доводиться жертвувати, – наприклад, здоров'ям.

Оля поривалася мене навідати, та хотілося лише спокою. Не думати про чуже життя, хлопців і те, що не отримала жодної «валентинки», а так хотілося...

Надвечір мобільний тенькнув смскою: «Маринко, він написав!»

Щільніше вкрившись ковдрою, щоб хоч трошки зігрітися, я прилинула до подушки й усміхнулася про себе. «Нема за що, Олюню».

ПРИНЦ ДЛЯ МАРИНКИ

Попереджаю, я – людина гаряча. Це не значить, що вам зразу зацідять по зубах, але краще не напрошуватися. Відплатити можу як на зло, так і на добро. До чого це я? А до того, що ось прочитала оповіданнячко, в якому Маринка розказує про історію мого кохання. Ніби й нічого, історія давня, але кохання-то моє. МОЄ. Це добре видно? Отже, непогано б і дозволу спитати перш, ніж публікувати, згодні?

Звісно, я люблю тебе, Маринко. Ти все одно моя найкраща подружка, і я дуже рада, що ти стала письменницею (бажаю популярності й творчого натхнення). Але відомстити – просто справа честі. Око за око, так би мовити. Тому, мої дорогі підписники, прочитайте і про Маринчине захоплення.

Ми тоді вчилися на третьому курсі. Еге ж, по життю разом – навіть на одному й тому ж факультеті. Я вже була заручена, а от Маринка не виявляла до хлопців ніякої зацікавленості. Варто сказати, що дівка хоч куди – чорні величезні очі, як у негритоски, гарненькі ніжки без натяку на целюліт. Ляля-краля. На таких чоловіча стать ой яка ласа. А статі цієї у нас на ІПСА¹ було предостатньо.

Проте Маринку позаочі називали Морозивом. Бо до неї підкочуєш, а вона геть і не зважає. Морозиться.

Не в моїх правилах пхати носа до чужого проса (хоч і дівчина, але ж ІПСА, не забувайте), однак проігноровані подругою залицяльники частенько ходили до мене пожалітися, сподіваючись на якусь підказку. Юнаки хороші, та звертали-ся не за адресою. Якогось разу, коли мене вже вкрай дістали, я просто не втрималась.

– Слухай-но, чим тобі наші хлопці не вгодили? – спитала. – Якби які потвори, а то й гарні, і мізки на місці. Дехто навіть перспективний. Он Олежко який...

Маринка на мене очиська свої поставила, а тоді зітхнула так, наче вмер хто.

– Не такий мені треба...

– Та-а-ак, а який треба тоді?

– Ну... – вона засовалася на стільці. – Якщо хочеш, то ввечері тобі розкажу. Зараз не можу.

Що за таємничість така, що аж до вечора чекати треба? Цікаво ж.

Ждала я, ждала та й спати зібралася. Аж тут отримую у «Вконтакті» файл від подруги. І у тому файлику на п'ятсот з гаком кілобайтів – цілий тобі роман. Любовний. Марина Мироненко «Принц для Лілі». Оце так розповідь. Прямо детектив. В цій книзі – ключ до загадки століття. Гарно Маринка читачів собі знаходить, правда?

Читала довго – тиждень, мабуть. Ну не люблю любовних романів – свого по зав'язку. Хоча написано непоганенько, як на початківця, – у дусі Сандри Браун (не питайте, звідки знаю). І герой головний симпатичний. А як вже він упадав за дівчиною, поки домігся її. Та й потім любоф їхня цвіла й буяла. Ото, мабуть, Ма-

ринка описала всі мрії й еротичні фантазії.

– Отже тобі кортить такого, як Джонні? – всміхнулась я. Ага, Джонні і є той герой.

До останнього сподівалася, що подруга не настільки схиблена. Марно – вона енергійно закивала:

– Все-все виписала. Геть до краплиночки.

– Але ж ти розумієш, що його не існує?

– Угу, – вона знову так зітхнула, що закортіло вперіщити запотиличника. – Та чим далі, тим більш я думаю про Джонні і, здається, закохалася в нього.

Обійняти і ридати. Пігмаліон у спідниці. Дівчино, тобі ж двадцятка, схаменися!

Що ви думаєте – я промовчала. Навіть пальцем коло скроні не покрутила.

Де в чому, звісно, можна її зрозуміти. Хлопці нині геть не книжкові й рідко вміють залищитися по-людськи. Тобто так, щоби нам, дівчатам, подобалось. Але вигаданий образ... Це те саме, що у Діда Мороза закохатися.

Та коли минув інформаційний шок, у мене виникла геніальна ідея, як врятувати подругу від примарного почуття. І в цьому мав допомогти справжнісінький її уздихальник. Із трійці стогни-душ я вибрала найкращого, НМСД², співкурсника, який сохнув по нашому Морозиву, і підсунула йому Маринчин опус (відверто кажучи, це була вже друга спроба – перший найкращий варіант сказав, що моя подружка просто довбонута). Співкурсник – звати його Олексою – мав таку саму каштанову чуприну, як і вигаданий Джонні. Зростом трошки підкачав, але для моєї мініатюрної подруги всі високі. Звичайно, вся ця авантюра з успіхом провалилась би, якби Олекса був при здоровому глузді. Втім кохання таке – затьмарює навіть найсвітліший розум.

І от приходять за кілька днів наш ромео у рваних вузьких джинсах, бахматому смугастому светрі, медальйон на шиї (либонь, у матері поцупив) – прямо, як у романі.

– Ти глянь, вирядився, – засміялась я.

– Ну чому ж, дуже симпатично, – очікувано заперечила подруга. Навіть погляд затримала, що вже сигналізувало про успіх.

Можна просуватися далі.

Тоді на Маринчиному столі «звідкись» взялася шоколадка із загадковою запискою: «Зустрінемося на другій перерві біля кафедри ЧМа»³. Маринка шоколадку в рюкзак, а до кафедри не пішла.

«Не клюнула. Дарма дурня клеїв», – поскаржився у «Вк» Олексій.

«Клюне. Не смій сходити з дистанції», – наказала я.

Новоявлений Джонні вибивався із сил, то букетика підкидаючи Маринці, то листівки із чарівними віршами (підозрюю, що й писав їх сам), але дівчина не давалася. Певне, теж вирішила вдати із себе героїню власного роману. Хоча позиркувала на хлопця, а мені потай повідомила, що «Олекса нічого».

Та довго так тривати не могло, і Олексієві ця катавасія почала набридати. Три місяці – кому б не набридло? Мій чоловік взагалі сказав, що хлопчина герой і йому треба пам'ятника прижиттєво поставити. Нарешті, коли Маринка відмовилася піти у кіно, і співкурсник віддав обидва квитки мені, це стало останньою краплею.

– «Нічого» – це замало, – похитав головою. – У мене немає шансів.

– Залишився останній спосіб, – нагадала я. – Пам'ятаєш?

– Ніколи! Я не збираюся стати посміховиськом перед усім потоком, коли вона мене знову відшиє. Краще викинути її з голови. Нехай кохається зі своїм вигаданим другом.

Останній спосіб, до якого вдався Джонні, це привселюдне освідчення. Ризикнув, так би мовити.

Олекса ризикувати не збирався. Плюнув і перевдягнувся у свої звичайні – не подерті – джинси. Тижнів зо два й духу його не було коло Морозива.

На довше не вистачило – вочевидь, не витримав навали почуттів. І ось приходять він знову у персонажівському прикиді. До Маринки. Та все «бе-ме». Весь почервонів і моститься, де б це його на коліно припасти. А вона як пирсне:

– Давай уже освідчуйся, Джонні.

Хлопець так і вкляк. Очима – луп-луп. А тоді дійшло до нього – скочив і геть пішов.

Давно вже вона наш замір розкусила. І далі тільки посміювалася з обох. Та на парі написала горе-залицяльникові (а я підгледіла, так-так): «Заміж за тебе поки що не вийду, але на каву піду, якщо запросиш». Таки сподобався – і виявляється, не тим, що схожий на випещений нею ідеал, а тим, що пішов заради коханої на вчинок. Хай навіть безглуздий.

Інший послав би за такі приколи, проте Олекса трохи посупився задля годиться та й запросив. От.

Те, що далі, зовсім не цікаво – як у всіх. До того ж часу обмаль. Зараз допишу і в церкву – хрестити їхнього синочка...

Кумасю, ти якщо читаєш, то не дуже сердься. По-перше, це помста, а по-друге, подумай, якого я тобі принца підгадала!

¹ ІПСА – Інститут прикладного та системного аналізу

² На мою скромну думку

³ Кафедра ЧМ – кафедра числових методів

ОЛЬГА КОЛОША

Цикл «ПОШТОВІ ЗАМАЛЬОВКИ»

ФЕЇ ТА ЕЛЬФИ

Не знаю, як вас, а мене робота пошти просто зачаровує. Доволі часто я пробігаю повз поштовий департамент залізничного вокзалу, а тому маю можливість спостерігати за розвантаженням чи завантаженням пошти у вантажівки й бусики із впізнаваним логотипом. Різного розміру та, очевидно, ваги пакунки перекидають, передають, возять возиками, носять люди з заклопотаними обличчями. Трапляється, декілька машин просто стоять на подачі, чекаючи завантаження, з роззявленими ротами, наче голодні пташенята. І мене охоплює передсвяткове хвилювання, бо я уявляю обличчя людей, які отримують довгоочікуваного листа, передплачене чи замовлене видання, подарунки від рідних чи самим собі надіслані речі (одного разу ми, наприклад, надіслали собі влітку старі батьківські лижі). А ще якимось я написала собі листа. Серед наших сімейних є й історія про те, як маленькою дівчинкою я отримувала листи стосами після замітки у районній газеті, тоді, можливо, і зародилася в мені довіра до тітонькопоштарок, бо вони приносили листи, на яких навіть міста вказано не було. Принаймні, так було того разу. Ніколи більше я не отримувала стільки листів, але й досі шпаринка поштової скриньки у під'їзді, у якій видніється-світиться лист, мене тішить. І навіть якщо там рахунок, то він нагадує про те, що мені є де жити. А якщо чергова реклама чогось на кшталт ломбарду, то обов'язково перевірю, чи не знадобиться той глянцеви́й роздрук для скрапбукингу.

На вулицях міста я уже впізнаю і транспорт деяких приватних поштових служб чи кур'єрської доставки, водії яких видаються ельфами. Бо вони приходять на допомогу тоді, коли потрібна надійніша, акуратніша чи швидша доставка відправлення. На відміну від державних служб, вони зазвичай мають послугу доставки посилки чи бандеролі додому, але дуже не люблять поверхів та вузьких дворів. Деколи вони закидають тебе повідомленнями про переміщення товару до тебе, що ти наче й справді чуєш мелодію різдвяної реклами кока-коли про те, «свято наближається». Але навіть при такій просунутій системі місцеві кур'єри все ще можуть раптово опинитися у вас під вікнами не у домовлений час чи навіть день, дивуючись тому, що ви можете бути де-інде.

А ще мені дуже подобається, коли найближче відділення пошти біля мого сьогоденішнього дому виявляється таким собі клубом, у якому працює колектив ВІА, зіграний і зріднений за багато років. Де навіть якщо і трапиться молоде дівча, то виглядає так, наче її виняньчили і виростили саме тут, а тому іншого місця роботи вона і не уявляє. Переважно у таких відділеннях працюють жіночки, яким байдуже до дрес-коду, у них дивне скреготливе обладнання, вони зазвичай ще продають додатково дивний набір господарських речей та передбачуваний асортимент друкованої продукції. Тут можна знайти найбанальніші та найдивніші газети, недорогі листівки та випадково почути невігадані історії на будь-яку тему. Ці феї знають пенсіонерів своєї дільниці та тих, хто здає житло

у найм, а також тих, хто багато замовляє з телемагазинів чи залучений у мережевий маркетинг. Вони також впізнають декого з іноземних студентів, особливо тих, які так потребують звістки чи передачки з далекого дому, часто заходять запитати про них не за повідомленням, а про всяк випадок. Приємно впізнавати працівників, складати мозаїку їхніх життів чи вподобань з отих клаптиків розмов, дивуватися, про що вони ще не наговорилися, а ще так і не запитати у них, як вибрали цю роботу. І через таке особливе ставлення до пошти, особливих прикрощів завдають будь-які перебої у її роботі: затримана посилка, розпечатаний конверт, загублені документи, повернені адресату листи, раптом недружні чи повільні працівники відділення, затримка з відчиненням поштового офісу у робочі години.

Ще маю згадати про поштові скриньки. Хто пам'ятає з кіно шпаринки у дверях квартири, через які листи та газети потрапляють у скриньку або й просто у квартиру. Так от, вони все ще є, бачила на власні очі. Навіть якщо у під'їзді є загальний інкубатор поштових скриньок. За цією мініатюрою багатоповерхівки можна побачити, як до пошти ставляться жильці. Якщо вони нерегулярно забирають пошту або поїхали на певний час, не довіривши комусь догляд за вазонами, то папір лізе з усіх шпарин. Якщо скринькою взагалі не користуються, то вона взагалі може бути роззявлена, а тому час від часу у ній з'являтимуться або дивні предмети, або секретні послання когось із сусідських дітлахів. Деколи скриньки обладнані додатковими замочками, не стандартно оформлені або обладнані. Власники приватних будинків ще вигадливіші. Від перероблених з пластянок протидощових конструкцій на паркані до хатинок для пошти. О, а чи помічали ви, які скриньки на нотаріальних чи адвокатських конторах? Ні, то придивіться, особливо у невеликих містах. Депозитні скриньки у поштових відділеннях то взагалі пісня. Якщо вам вдалося стати привілейованим власником такої, то не використовуйте її лише в нудних робочих цілях, потіште працівників хоча б кольоровими листівками з усього світу завдяки посткросингу (рух з листування навманя чи між знайомими). А як же не згадати польових поштових працівників, які за будь-якої погоди тягають торби з газетами і листами, з повідомленнями та рахунками, з пенсіями та побутовою хімією і сірниками. Деколи їх бачать частіше, аніж родичів.

А тепер уявімо собі, що поштова система – це система доставки духовної їжі. Ми справді маємо широкий вибір як того, що ми замовляємо, так і того, чийми послугами скористаємося для зворотного зв'язку. Звісно, трапляються несподіванки, як прикрі так і доленосні. Але чи справді це просто збіг обставин? Чи справді опції за замовчуванням, як то державна пошта та скринька у під'їзді, не є вибором, навіть якщо ми ніби його й не робили? Чи розважливо вибираємо ми на що підписатися, що замовити. Чи пишемо листи-подяки, чи шлемо подарунки-сюрпризи? Чи хоч раз подякували працівникам пошти, приватної чи державної, за роботу, яку вважаємо мало того, що звичною, то ще й задорогою чи не належною. А якщо саме ви працюєте, у цій системі, то чи пам'ятаєте, чому саме прийшли на цю роботу? А пам'ятаєте, чому залишилися тут? Давайте разом дивитися і бачити: людей, знаки, символи, паралелі. Давайте нагадувати рідним і незнайомцям про те, як приємно отримати саме того листа саме того дня.

ПАКУНОК

Вибігаючи з під'їзду цього ранку я за звичкою ковзнула поглядом по багатоповерхівці поштових скриньок. Віднайшла очима шпарини своєї скриньки і зупинилася. У ній явно щось біліло. А я ж увечері забирала пошту. І поштарка зазвичай обходить наш квартал по обіді. Навряд чи щось важливе, напевно, хтось з буклетами рекламними зранку пробіг. І взагалі, я майже запізнююсь. Але всі ці думки не могли приглушити ту, яка наполягала дізнатися, що там насправді є, щоб не перейматися цілий день версіями про те, що може виявитися якоюсь дурничкою. Отже, я розвернулася, намацала у торбинці потрібний ключ і відчинила скриньку. Вона одразу висолопилася листочком повідомлення про пакунок, який треба було забрати у поштовому відділенні. Тихий голос всередині мене сказав: я так і знала, що то, щось особливе, а не реклама. Ти мусиш одразу ж сходити за пакунком. Врешті решт, це не посилка, а отже ти зможеш взяти його з собою. А недалеко від пошти завжди вартують автівки таксі, якщо вже таки спізнюватимешся. Тим більше, що на бланку зазначено, що повідомлення повторне, а ти попереднього не отримувала. Треба розібратися.

Я вирішила лише зазирнути у відділення пошти за рогом. Вирішила, що якщо будуть черги пенсіонерів, які рано прокидаються і люблять ходити на пошту навіть без приводу, то я відкладу розслідування на потім. Це видалося розумною думкою. Але потрібне мені віконечко було вільним. І десь глибоко всередині я знала, що так і мало бути. Поштарка трохи побурчала про те, що декому по кілька разів треба повідомляти, щоб забрали надіслане, а інші як на роботу ходять, питаючи, коли вже нарешті прибуде посилка. А вона хіба провидиця, щоб знати. Я зрозуміла, що розповідати про те, що не було у мене жодного попереднього повідомлення марно. А поки працівниця пошти довго шаруділа у сусідньому приміщенні я вже навіть почала думати, що то, напевно, була якась помилка. Що я марно завдала роботи людині, що вже точно тепер запізнюся, що, взагалі, треба ранками минати скриньки не приглядаючись, що завжди зі мною якісь халепи. Поки поштарка повернулася, все чого я хотіла, це скоріше вибігти надвір. Але всі мої прощальні фрази так і залишилися невимовленими, бо в руках у трохи захеканої жіночки таки був пакет. Я за нього розписалася, забрала паспорт і пакунок і майже застрибнула у таксі.

Назвавши адресу я взялася розглядати пакування. Було очевидно, що дорога до мене виявилася нелегкою. Пакунок був пошарпаний, переклеєний, букви зворотної адреси порозмивало, біля мого імені була примітка про те, що у сусідньому будинку така не числиться, напевно і моя адреса або була написана не зовсім правильно, або погано читалася. Я була зворушена, скільки ж людей доклалися до того, щоб таки доправити цей пакунок до мене. І же навіть не мало значення, що у ньому. Я уже відчувала вдячність і радість. Так як ми уже прибули до місця призначення, відкрити пакунок я не встигла. До обіду я лише час від часу намацувала згорток у торбинці, щоб переконатися, що він нікуди не зник, що він таки існує. Сьогодні для трапези я ретельно вибрала не лише затишну місцину серед гамірного середмістя, а й столик, наче створений для секретів. Навмисно замовила страву, на приготування якої потрібно було більше часу.

Дістала пакунок, ще раз переконалася, що він таки на моє ім'я, та почала добиратися до вмісту ножичком із принесеного прибору. Усередині був шалик улюбленого бірюзового кольору та картка: Я часто про Тебе думаю, згадую той літній табір, у якому ми познайомилися, та Твої розповіді про бабусю, яка навчила тебе плести спицями. Дякую, що тоді навчила мене азам в'язання. Я не впевнена, що Ти досі живеш за тією адресою, у будь-якому разі сподіваюся, що шалик потрапить тому, хто його потребує. А якщо це й справді будеш Ти, то нехай він обіймає Тебе, як я того дня, коли ми прощалися і обіцяли пам'ятати одна одну навіть коли станемо дорослими тітками...

Я так і не змогла відповісти на це чудове послання, бо ім'я та адресу годі було розібрати. Але ту великооку дівчинку з рудими кісками та чудовою посмішкою я згадала. Щоразу намотуючи шарфа цієї довгої зими я думаю і молюся про неї. Все що можу, чекаючи на ще одного листа від неї, щотижня відсилати листівки чи пакунки тим, чиї імена я пам'ятаю та чиї адреси я можу знайти. Мені так хочеться, щоб та Дівчинка-Тітонька впізнала мене за шаликом, а тому я посміхаюся кожній перехожій, яка зупиняє на ньому погляд. Напевно, я носитиму його і влітку, і взагалі доти, поки він витримає. А можливо, Тобі потрапить до рук ця книжечка, і Ти зрозумієш, що зовсім не дарма сплела шалик. Дякую, що запам'ятала мій улюблений колір.

ЛИСТІВКИ

Чи подобається вам отримувати листи та листівки? Як часто відправляєте їх ви? Саме паперові версії, цікавість до яких відновив посткросінг (англійський термін для листування між знайомими та випадковцями як у межах країни, так і за ними). У час електронних листів, епоху коротких та ще коротших повідомлень, електронних підписів та нотаток без нотатників, ця ідея видається майже фантастичною. Та вже ж багато хто із користувачів різноманітних електронних засобів зв'язку купує паперові листівки, колекціонує їх, пише від руки, ходить на пошту, чистить не лише електронні скриньки від спаму та навіть знає про те, як англієць Добсон зробив Різдво ще особливішим для своїх друзів та родичів (саме він, за однією із версій, започаткував розсилання мальованих листівок на це свято).

Є чимало нагод, за яких доречна листівка: від надсилання з букетом квітів до запакування грошової купюри у відповідну, наприклад, весільну листівку. І все ж ідея відриного листа (а листівку раніше називали відкриткою) – це кількома словами привітати, підтримати адресата або дати знати, де саме зараз перебуваєш. Все більше з'являється ілюстраторів та категорій листівок, а отже, ви можете знайти відповідне зображення навіть до погоди, кольору чи характеру адресата.

Можливо, ви саме та, у кого є особлива полиця для листівок з підписом і без, ви знаєте прізвища та серії улюблених ілюстраторів чи видавців, ваша поява тішить поштових працівників, і вони уже замовляють щось саме для вас. А можливо, ви той, хто вважає день народження чи Різдво вдалим лише за умови, що вітальних листівок цього року надійшло не менше, аніж минулого. А можливо

саме ви штампуєте факсиміле (печатка-копія підпису) шефа на щорічні дизайнерські листівки для корпорацій та інших бізнес-партнерів, та складаєте перелік отриманих листівок для інформування керівника, а тому байдужі до особистого листування. Можливостей і варіантів присутності поштових листівок у конкретно вашому житті безліч. Фактом залишається те, що ви точно їх отримуєте. І хтось точно був би радий їх отримати саме від вас. Якщо ви скептично поведете бровою і категорично заявите мені, що не бавитеся у такі дурнички, або сумно зітхнете, бо нікому надіслати вам жодної листівки, я справді вам поспівчуюю. І дозволю собі не погодитись з тим, що все саме так і є. І я зможу вас переконати, якщо ви не проти того, що листівка може бути з різного матеріалу та різної форми, і суть якраз не у них, а у посланні. То ж давайте разом пошукаємо ваші листівки цього осіннього (хоча, це і не принципово) дня.

Чи лоскотав сонячний промінчик вас цього ранку? А може, дощик награвав лагідну мелодію, коли ви прокинулися? Чи танцювало листя, падаючи з дерев, попри які ви проходили? Чи вигравало листя новими барвами на деревах та килимом під вашими ногами? Кружляв метелик довкола вас? Стрибали весело каштанчики, як цуценята, наче просячи погладити їх чи потримати на руках? А як лоскотали носика айстри та чорнобривці, привертаючи до себе увагу? А усі вони – листівки люблячого Творця для кожного з нас, чий імена та потреби Він справді знає. Придивімося і до того хлопчини, який поступився Вам місцем у транспорті, чи того незнайомця, який притримав вам двері у магазині, до продавчиня, яка до потрібної ваги докинула вам жменьку якоїсь смакоти безкоштовно? Ви й самі зможете продовжити перелік Божих кур'єрів, які доносять записки добра, часто навіть не здогадуючись про це. А телефонний дзвінок з рідним голосом чи гості на вашому порозі хіба не є тими листами на замовлення або цінними бандеролями? Та й навіть електрика, газ чи вода у вашій оселі, скільки б за них не доводилося платити, чи мають сприйматися як належне, особливо якщо ви досі пам'ятаєте, як доводилося обходитися без них. Як же важливо не втрачати тієї дитячої зачудованості кожним днем. Як важливо нам, дорослим і заклопотаним, справді бачити, а не лише дивитися, чути, а не лише слухати, вміти не лише ділитися, а й приймати поміч. Насправді, я не моралізую, не подумайте, бо так само потребую нагадування, щоб помічати подарунок сьогоднішнього дня. Я ж бо насправді не здатна прокинути себе чи приспати, хіба я можу контролювати свої серце та дихання, лише деколи їх темп. А як щодо полічити волосся на голові – це було б заняттям на весь день, бо доки б дійшла з лдного боку до іншого, щось виростало б, а щось випало. Як же хочеться, віднаходити ту вічну радість і надію у найменших речах дня сьогоднішнього, бо насправді саме вони і є як не основою його, то стінами чи вікнами. То ж усміхнімось один одному без причини чи нагоди, а якщо це занадто складно, пошлімо хоча б паперову листівку, навіть якщо їй зрадіє поштарка, а не адресат. Нехай не випадкових випадковостей стане більше. І чуд, маленьких і великих.

КОСТЯНТИН МЕЛЬНИКОВ

СЬОМИЙ ЕПІЗОД

Кухарі метушились у передобідній запарі. Окрім співробітників офісів, годували персонал кінотеатру. Ресторан і кінотеатр – сіамські брати «Бергман» – розташувались в одній будівлі.

Шеф кухар сховав очі за темними окулярами, обперся об стіл видачі і сопів.
– Шефе. Шефе! Твою... Знову спить. Мсьє Жан-Жак. Дюваль!

Жан-Жак схопився.

– Так-так. Ми працюю, – француз витер підборіддя від слини, повернувся до гарячого цеху і поплескав у долоні. – Хутко-хутко! Люд чекати не буду. Від страв відмова, вам плати.

– Що він верзе? – прошепотів до себе Володька.

– А, Володька! Ну, як тобі посада старши змін? Звикати? Ще трішки, і я з тебе шеф-куха зроблю.

Шеф погладив круглий живіт й запустив руку до кишені фартуху.

Подальші рухи в області паху, нагадували пестоші. Жан-Жак сопів як французький бульдог. Здавалося, що чоловік або шукає на дні кишені набитий золотом корабель, або... Француз зупинився. Посміхнувся. Закрив очі і кивнув. Мов желе заграли три підборіддя і шия.

Задоволений шеф-кухар дістав з кишені бургер і вафельний батончик. Прихистив батончик до бургеру і відкусив.

Володька посміхнувся.

– Жан-Жак, я хотів у вас запитати...

– А, Володька! Ну як ти, звикати?

– Так, дякую за призначення. Я звикаю. Я хотів запитати: можна сходити сьогодні на останній сеанс до кінотеатру? Людей в ресторані все одно не буде. Я залишу практиканта, а сам буду на зв'язку. В разі чого – одразу на кухню. Малий почне готувати на завтра, а я після фільму приєднаюся. До ранку встигнемо.

– А що за кіно показ?

– «Зоряні війни. Третій епізод. Помста Ситхів».

– Ніколи не розумів ажіотаж навколо цієї кіно стрічк. Мені до вподоби, щоб був мафій, бійк. Потім кохання. Знову бійк і мафій там... Гроші вкрати. І ще мені про кулінар до вподоби. Коли я був у Бургундії, там трапився один інцидент. Мафій поцупив гроші у інший мафій для жінки, яку кохав... – шеф завмер.

– Зрозуміло. Жан-Жак, так я можу сьогодні ввечері подивитись кіно?

– А, Володька? Як тобі призна..?

– Даруйте, Жан-Жак, маю працювати, – Володька махнув пальцем за спину, і рушив до плити.

– Хутко-хутко! Люд чекати не буду. Від страв відмова, вам плати.

Француз плеснув в долоні, і бургер з батончиком перетворився на паштет. Жан-Жак подивився на кулінарне місиво і хрюкнув. Голова втомлено впала на груди. Хропіння, як супровід тапера, звукорядом лягло на німу сцену сну.

Світло прожектора заважало роздивитися людей в залі. А людей зібралось чимало – фінал кулінарного чемпіонату світу.

Музиканти нудили джаз. Щоб не заснути і тримати ритм, Олекса шепотів реп.

Кожна велика людина повинна чимось захоплюватись. Олекса вирішив, що для нього цим захопленням буде складання та декламування вуличних куплетів, та бітбокс. Так він скаже під час свого першого інтерв'ю. Хоча, мабуть, краще так: Я пишу поезію вулиць з присмаком вітру. Так дихає місто, йо!

На сцені п'ять столів. За кожним мольфарили кращі кухарі. Дизайнери-ювеліри від кулінарії. Середній вік учасників – тридцять років. За шостим столом підліток – відкриття чемпіонату – п'ятнадцятирічний Олекса.

Десять пропозицій про співпрацю. Олексою марять у п'ятизіркових готелях та ресторанах відзначених Мішленом. Посада шеф-кухаря, бренд-шефа. Обіцяні гонорари – мрія та задрість футболістів. Справа за малим: перемогти у фіналі і згодитись на одну із пропозицій. А тоді: новий мобільний, оригінальна форма «Баварії»... Іще? Поки достатньо.

Для фінальної презентації Олекса готував сублімоване яловиче серце, з розкладеною на молекули ожиною, в тумані з пряно-терпкої базилікової хмари. Хлопець шепотів реп і викладав молекули ожини.

– Тси, тси, тси! – почув Олекса.

Мабуть, організатори? Тсикають журналістам, щоб ті тихіше дивувалися. Та не хай, мені не заважає. Де ще вони побачать таку майстерність? Най дивуються – не шкода.

– Тсибуля! Потрібна тсибуля. Хлопці чекають. Олекса, хутко! Поквапся! Ти почистив тсибуля?

Олекса відірвався від молекул ожини і підняв голову. Французька брила.

Жан-Жак поправив на носі окуляри, схожим на шмат домашньої ковбаси пальцем.

– Мрієш? – посміхнувся француз. – Я коли був твого віку, також мріяв. Мріяти *très bien*. Якби я не мріяв, я би не став таким визначним кухарем.

– Так шефе, вибачте. Я зараз швидко почищу цибулю.

– Так-так. Будемо варити тсибулевий суп на штат. Я тебе навчу. Ти трошки повчись, і я з тебе зроблю видатний шеф-куха. Олекса, ти хочеш бути шеф-куха?

– Так шефе.

– *Très bien*. Роби тсибуля, а я пішов писа меню. Салю...

Олекса подивився по сторонах.

Заготівельний цех із його холодним, блакитним кахлем. Дерев'яний стіл. На столі машина для нарізки овочів. Раковина на два відділення. За спиною холодильник з відрами почищених овочів та зеленню.

Хлопець нирнув за холодильник, схопив сітку з цибулею і підтяг її до столу.

Останній сеанс без п'ятнадцяти дванадцять. Кожного дня, починаючи с одинадцятої, касири і контролери кінотеатру молилися. Якщо не набереться п'ять чоловік, можна буде піти раніше і випити пива.

Володька вийшов на вулицю. Ковтнув таблетку, запив водою й закурив. Дістав мобільний і набрав номер.

– Ну що там? Лише троє? Ну твою ж... – хлопець скинув виклик і сховав телефон. – Мене ж через півгодини накриє. Трясьця! Тре було раніше телефонувати. А тепер що? Чорт. Чорт-чорт-чорт!

Володька палив і гриз нігті. Пританцьовув і хаотично прасував асфальт, в пошуках комфортного місця. Згодом зупинився і присів.

– Володька! – з прикусом на останній склад, ззаду кликнув француз.

Хлопець здригнувся.

– Не бійся, це я. Ти ще хочеш на «Зоряні війни»? Я тільки згадав, що ти просив.

Француз змінив кухарський кітель на гавайку. По розміру строката сорочка більше нагадувала намет, аніж одяг людини. Скаутські шорти й сандалі зі шкарпетками видавали модника. Із нагрудної кишені гавайки стирчали два банани. В руці, наче ескімо, француз тримав запечений шмат м'яса.

– Хочеш мяса?

Володька повернувся.

Важке дихання, чорний шолом, плащ. Дарт Вейдер тримав у витягнутій руці меч джедая. Тільки замість лазера, з руків'я виходив шмат буженини. Володька схаменувся, встав на ноги і позадкував. Дарт Вейдер зробив крок.

– Ти чого, Володька? Я хотів сказати, що ти можеш піти в кіно. Тільки не забудь про вранішні страви. Приготуй. Добре, мені час до дружини.

Дарт Вейдер запахнув плащ і розчинився в нічному повітрі.

Володька провів язиком по сухих губах, і торкнувся жевріючого недопалку.

– Ай, твою ж...

Потягнув за фільтр й відірвав його від губи. В роті зробилось солоно.

Завібрував мобільний.

– Володю, любий, шість чоловік. Приходь! – мовив ніжний, наче у Падме голос.

Кухарі закінчили прибирання, переодяглись і рушили до виходу.

– Бувай, малий, – кинули в кахельну стіну прощання.

«Арбайтен, холера», – почулося Олексі.

– Гаплик вам, – прошепотів хлопець.

Дістав складений із пальців пістолет «Беретта». Зняв запобіжник і випорожнив магазин. П'ятнадцять пострілів. Стільки ж дзвінких крапель-гільз об кахель. Тиша...

– Я гангстер.

Олекса поставив мішок на стіл і взявся за картоплю. Куплети відлітали від хлопця разом із очистками. Картоплю Олекса кидав в раковину, де стояло відро. Кожен вдалий три очковий, супроводжувався плескотом води і Олексиним «Йо!» Розібравшись з картоплею, хлопець взявся за цибулю.

– Невже не можна без таблеток, трави, алкоголю? Де тоді справжній ти, де твоя воля? – зачитав хлопець і встромив ніж у стіл. – Правда. Володька, наприклад. Крутий кухар, добра людина. Начитаний. До мене приятний. І туди ж. Постійно таблетки... А міг вже давно замість жирного шефом працювати. Мене б су-шефом зробив. Точно, су-шефом. Тому що я гангстер, – хлопець схопився за очі. – Ай, холера, цибуля зла.

На екрані двоє з маленькою дитиною на руках. Дивляться в жовтогаряче небо. Затемнення, епічна музика. Дяка вам, містер Лукас.

Світло в залі включили з першими титрами. Людям плювати на тих, хто створював фільм. Вони отримали свою порцію видовищ і перемкнулися на думки про хліб. Загидили залу попкорном і рушили до виходу.

Володька вжався в крісло. Титри закінчувались, а хлопець продовжував дивитися в небо.

– Володю, Володю!

Хлопець увернувся від дотику і озирнувся, щоб побачити ворога.

Охоронець кінотеатру. Он воно що.

– Мені потрібно зачиняти. Як тобі фільм?

– Чудово! Дякую!

– Може покуримо? – охоронець склав пальці як Буратіно, що бавиться.

Володька придивився.

Ніякий це не охоронець. Це дроїд.

– Я не, не... Я не можу. Мені працювати.

Щоб обійти дроїда, Володька спустився на два ряди.

Потрібно скоріше дістатися кухні. На полиці в м'ясному лежить мій меч.

В холі кінотеатру хлопець нікого не зустрів.

Двері на кухню. Нарешті. Та прибуде зі мною сила.

Блакитний кахель.

Ай, очі! Енекен, покидьок, сволота – продався. Його прокляті амбіції, самозакоханість, хворе его. Він наплював навіть на вагітну Падме. Сила позбавила його розуму. Тепер від нього можна чекати чого завгодно.

В гарячому цеху на плиті булькало п'ятнадцять літрів борщу. В десятилітровій каструлі густів деміглас. На стаціонарній пательні смажились печериці. На кухні порожньо.

Володька прошмигнув до м'ясного цеху, перед полицею встав навшпильки і дістав паяльну лампу.

– Володю, це ти? Може м'ясо відіб'ємо? Я з овочами закінчив. А чому ти взагалі лишився? Ти ж старший зміни. Чи все одно в нічну чергувати по черзі, га?

Вправно він навчився з пантелику збивати. Енекен, сука губата.

– Виходь! – крикнув Володька. Відкрив клапан надходження газу й натиснув на курок. Із паяльної лампи зашипіла синя цівка полум'я.

Із заготівельного цеху визирнув Олекса.

– А навіщо тобі..?

– Не прикидайся! Припини ці ігри! Я знаю хто ти насправді. Мені відомо, що ти приятний до темних.

Олекса подивився на паяльну лампу, у очі Володьки. Зиркнув на двері. Продріботів із заготівельного цеху, і позадкував до чорного ходу. Смикнув ручку. Зачинено. Побіг по кухні.

– Так значить! – Володька розітнув повітря синьою цівкою, і обпік рушник. Рушник схопився полум'ям.

Замість того, щоб звернути і вибігти через хол кінотеатру на вулицю, Олекса опинився в гарячому цеху. Простір замкнувся. Хлопець схопив з витяжки кухар-

ську ложку. Довге руків'я виблиснуло.

Ось він! Мій учень, на якого я покладав стільки надій. Щоб відстояти свою сумнівну правоту, він готовий вбити вчителя. Ну що ж, позмагаємось!

Володька знову розітнув повітря і зробив випад. Олекса позадкував.

За спиною вікно. Справа пательня. Далі плита. Поміж пательнею і плитою – стіл. Через пательню не варіант. У вікно?

Олекса виліз на стіл. Стрибнув на плиту і скинув на Володьку каструлю з борщем. Присів під витяжкою і в два кроки подолав плиту. Стрибнув на підлогу, перекинув каструлю з яловичим булькотінням – демігласом, – і побіг до холу кінотеатру.

Володька завмер. Він на власні очі бачив, як Енекен злетів, розлив палаючу вулканічну лаву і зник. Коли ступор пройшов, Володька змахнув з себе шматки лави і, з мечем у руці, побіг за Енекеном.

Пательня димувала. Біля чорного ходу палали рушники. Підлога гарячого цеху перетворилася на червоне Червоне море, з островами у вигляді яловичого булькотіння.

На пожежній машині прокинулась і завила сирена.

– Куди? – спитав пожежник і позіхнув.

– До «Бергману», – відповів колега.

Світало. Володька сидів на сходах кінотеатру. Вулиця прямувала до горизонту. Поміж будинків, на екрані неба показували народження сонця. Перший сеанс. Володька вдивлявся в жовтогаряче небо. Обличчя в куряві, кітель в борщі.

Залиті з ночі безхатки заважали пожежним скручувати шланги:

– Це ж яка стрічка спричинила такі наслідки?

Олекса лишив номер свого телефону слідчому, і присів поряд з Володькою.

– Я сказав, що на кухні проводка загорілася. Коротке замикання. Паяльну лампу я викинув до сміттового баку. Певно, сміттярі його вже спорожнили. Так що... – Олекса повернувся до Володьки. – А як кіно?

Володька знизав плечима:

– «Зоряні війни», як «Зоряні війни», – не відриваючись від неба, простягнув Оресту руку. – Дякую, малий. Ти справжній друг.

Брудний і змучений Орест підбадьорився і посміхнувся.

– Ти знаєш, я читав, що скоро вийде сьомий епізод. Круто?

– Не малий, не круто. Сумно.

– Чому?

– Сьомого епізоду я точно не перенесу.

– Ай-я-яй-я-яй! Це що, пожежа? Оце інцидент! Пожежа! Володька, а ти страви на ранок приготував?

Володька незадоволено відірвався від споглядання неба, і повернувся на голос.

Дарт Вейдер у строкатій гавайці важко дихав і похрюкував. Жував космічний бургер, і з подивом роздивлявся справжню пожежну машину.

В П'ЯТНИЦЮ ВВЕЧЕРІ Я ВІЛЬНИЙ

Зміна закінчувалась за двадцять хвилин. П'ятниця. Вечір. На пасажирському сидінні Станіслав жонглював перспективами: кіно, друзі... Маша?

Напарниця кермувала, наче гарцювала: рівна спина, зосереджене обличчя. Красиве зосереджене... Груді.

– Маша, – почав Станіслав.

Не відірваючись від дороги, Маша похитала головою:

– Ні. В мене з'явився хлопець.

– Та ти шо! – Станіслав повернувся до дівчини. – А ти йому вже сказала?

– Сьогодні скажу.

– А! – Станіслав махнув рукою. – Тоді можна не хвилюватися. Після того, як ти розповідаєш про свою роботу, всі твою кавалери тікають. Розумієш? Мріяти про арешт, і зустрічатися з дівчиною-поліцейським – це різні речі, – Станіслав оглянув дівчину. – До того ж, нічого ця форма не сексуальна. Вона тебе старить. І взагалі: дівчина-поліцейський – лажа.

– Хлопець тим більш

– Ну і добре.

– І поговорили.

Доки їхали без перешкод, мовчали. Коли рух ущільнився, Маша подивилася в дзеркало, поправила бейсболку і облизнула пухкі губи.

– Глянь, що там?

Станіслав увімкнув закріплений на панелі керування планшет, і вибрав район.

– Та наче чисто.

– Може..? – дівчина подивилась на годинник. – Ну що ти будеш робити? Кінець зміни. Я вже домовилась. Він такий хороший. Високий. Красивий. Блакитні очі. Брюнет, – Маша відпустила кермо, повернулася до Станіслава і молитовна склала долоні. – Станя, любий, будь ласочка.

– Ти що?

Станіслав перехопив кермо.

Маша отямилась і повернулася до керма.

– Пробач-пробач! Щось я зовсім.

Дівчина зупинилася на узбіччі. Повернулася до Станіслава. Подивилась очима березневої кішки.

– Добре, іди уже. Бо ми так до бази не доїдемо.

Дівчина підстрибнула і поплескала в долоні.

– А наступного разу я тебе відпущу.

Маша поцілувала Станіслава і рушила до підземного переходу.

– Баби дури! – кинув Станіслав у причинене вікно.

Маша повернулася. Нахилилася до Станіслава:

– А чоловіки козли... Але ж трапляються такі красиві.

Станіслав пересів за кермо, і підїхав до місця аварії.

Класика: дуповий поцілунок. На місці зіткнення хлопець спілкувався з двома дівчатами.

Станіслав зняв з кріплення планшет, і перевірив номери машин. По першому нічого. На другий номер, екран відреагував інформацією про зареєстровані аварії. Всі незначні, але за останній місяць це третя. Станіслав вийшов з машини, і рушив до місця пригоди.

– Даруйте, але ми розібралися на місці, – посміхнулись дівчата.

Довге русяве волосся, червоні губи, короткі сукні.

– Це добре що розібралися, але я все одно маю зареєструвати.

– Ну будь ласочка-будь ласочка. Давайте краще зробимо селфі.

Дівчата обійняли Станіслава і сфотографувались.

– Дякуємо! Ви милий, – двосторонній поцілунок. – То ми поїхали?

Хлопець не встиг відповісти. Дівчата визирнули з машини, надіслали повітряні поцілунки і рушили.

– Кльові ціпочки? – прилетіло запитання.

Станіслав повернувся і подивився на винуватця аварії. Посміхнувся.

– А я не бультер'єр, і не собака...

– Велика голова, така ніяка, – підспівав Станіслав.

– Ден!

– Станя!

Припаркувалися на стоянці біля супермаркету. Ден пересів до машини Станіслава, вдягнув поліцейську бейсболку і подивився в дзеркало.

– Клас! Подаруєш? Слухай, а можна вимкнути цю довбану блимавку? Бісить.

– Можна... але не можна, – Станіслав подивився на Дена. – Третя аварія за місяць, це як? Ти ж іще в школі кермував як бог.

– Так я і зараз... Просто сьогодні п'ятниця.

– І?

– Х.і. Станя, ти чого такий нудний? В школі ми з тобою ого-го, видавали польський джаз.

– Та я... Втомився просто.

– Ось, і я втомився. А сьогодні що? Правильно, сьогодні п'ятниця. А в п'ятницю ввечері я вільний.

– То...

– Х.і. А, не, не римується. Так, добре, розкажу. Тільки сьогодні ти зі мною, згода?

Станіслав подивився на Дена і кивнув.

– Добре, слухай. В п'ятницю після роботи я виїжджаю в місто. Мандрую, прасую колесами проспекти, бульвари і вулиці, доки не примічаю цікаву дівчину, чи жінку – не суть. А потім справа техніки. Ось і все.

– Все?

– Ну так, все. Якщо узагальнюючи.

– А в деталях? А то я щось не догнав.

– Станя-Станя. Спеціально для тебе – деталі. Примітив значить я свою же... Не, не жертву. Я ж не маніяк. Свою... принцесу. Нехай буде принцеса. Ось. Побачив я принцесу, і їду за нею по місту.

– Навіщо?

– Чекай! Ти ж хотів деталей, от і слухай. Їду по місту. Придивляюсь. Якщо принцеса не поспішає додому, вона моя. Визначити просто: принцеса фігачить повідомлення, і з сумом читає відповіді. Дивиться по сторонах на інших водіїв. Не перестроюється. На світлофорі підпирає рукою голову, і пальцем копає тваринку, що звисає з дзеркала. Знаєш, на дзеркала усілякий дріб'язок чіпляють? По цим ознакам зрозуміло – принцеса сумує без... Тут з'являюсь я. І що? Правильно, аварія! Маленька така неприємність. Проте, потім часто буває навпаки – велика приємність.

– Такої! Насправді?

– А то. І не я один. І не лише чоловіки. Принцеси в цьому також досягли успіху. А ти думаєш, чому не роз'їжджаються, коли навіть не стукнулися? Страху чекають? Вас – копів? Дзусь! Знайомляться. Щоб потім тавой. І не лише в п'ятницю. Я просто часто по вечорах п'ятниці вільний.

Так що, любий мій друже, здавай свою блимавку, перевдягайся та... Між іншим, ті дві принцеси, які з тобою фоткалися – в панчохах! Обидві! Я сказав їм, що приїду з другом. Запрошую до клубу шукачів пригод, чуваче.

Ден віддав бейсболку і вийшов з машини:

– Я за тобою поїду.

Станіслав козирнув:

– Не встигнеш, я швидко.

– Встигну, не хвилюйся. Станя, ти тепер із моїм проектом, та зі своєю професією... Ух!

– А я знав, що інженер знайде себе в поліції.

Станіслав вдягнув бейсболку і подивився в дзеркало. Висунувся у вікно:

– Чуєш, може я у формі залишусь?

– Чудова ідея, – відповів Ден.

Сирена відфутболила тишу, і поліцейська машина рушила у важливих справах.

Київ, 2015

ЛЕСЯ ОЛЕНДІЙ

УРИВКИ З РОМАНУ «МОВЧАННЯ СКРИПКИ»

ВІЛЬНИЙ

Дарій стояв посеред вулиці, холодний вітер нахабно пробирався під куртку, жбурляв клапті снігу в обмерзле обличчя. Юнак намагався зігріти посинілі від холоду пальці. Тимофіїв телефон повідомляв, що в даний час абонент недоступний. Даний час продовжувався з дев'ятої години ранку. Півдня він провів у кав'ярні за горнятком чаю, спостерігаючи як юні містяни поспішають на навчання, старші – на роботу, а через кілька годин заповнюють піцерії та фаст-фуди. Двічі на годину він бігав до вбиральні, де підставляв з'єднані в купу долоні під струмені води в умивальнику і жадібно пив, намагаючись заглушити вимогливе бурчання в животі. А воно чомусь ставало ще наполегливішим. Кожні півгодини набирив номер телефону Тимофія і кожні півгодини автовідповідач повідомляв йому одне і те ж. Не було нікого, хто б допоміг чи бодай порадив, куди йти, що робити. Дарій з сумом подивився на свою зачохлену гітару – у такий лютий мороз і вона його не порятує.

– Будете ще щось замовляти? – Офіціант стояв біля нього запитально зиркаючи на порожнє горнятко з під чаю.

– Дякую, наразі ні. – Офіціант мовчки, розуміючи, кивнув, і, залишивши горнятко як його алібі за цим столиком, енергійно поспішив у напрямку службового приміщення. Дарій роззирнувся по залу – навколо було чимало столиків із вільними місцями. З теплого приміщення на лютий мороз його ніхто не виганяв. Але він почувався ніяково, що нічого більше не може замовити. Пригадав собі як із минулого життя розказану їхніми гостями зі Львова історію. В одній з місцевих кав'ярень мамина подруга зі співробітницею заговорилися за філіжанкою кави з тістечками. Як тільки-но допили каву і доїли тістечка, до них миттєво підійшла офіціант, швидко прибрала порожні філіжанки і, зауваживши, що, якщо більше нічого не замовлятимуть, повинні негайно звільнити столик. Або заплатити за те, що займають його. Українська подруга мами, коли розповідала, гнівно вигукувала: “Уявляєш?! Ти уявляєш, Касю, таке сталося ві Львові?! В місті, яке пишається своєю культурою!”. Мама її мирно заспокоювала: “То ти, Ірцю, певна, кав'ярнею помилилася”. “Певно, що помилилася. Я їм так і сказала: “Як прикро, що саме у вас ми сьогодні вирішили попити кави”. Але на правду прикро, що кав'ярня та у центрі Львова. На вулиці Краківській. То ти вже, як надумаєш в гості до мене у Львів завітати, оминай кав'ярню на вулиці Краківській, неподалік повороту на Вірменську”.

Більше як десять років минуло відтоді. Він ще зовсім хлопчиком був. Із розповіді маминої львівської подруги Дарія зацікавила не кав'ярня, а загадкова вулиця з назвою Краківська. Йому дуже хотілося довідатися, чи має вона якийсь зв'язок із їхнім польським Краковом, де в нього колись жила бабуся. Вирішив тоді – коли виросте, обов'язково з'їздить у Львів і відшукає вулицю Краківську. Гірко зітхнув – якби ж то пані Ірця ще жила. Мама... Підвівся з-за столу, зняв із

спинки стільця куртки, вбрався. Взяв у руки гітару, розвернувся і попрямував до виходу.

В обличчя війнуло морозом. Покинувши кав'ярню, Дарій перейшов дорогу і навпростець попрямував до книжкового магазину: в очікуванні зв'язку з Тимофієм ще трохи часу можна збавити поміж листанням-перегляданням книг. Неспішно тупцював поміж рядами краєзнавчої літератури, уважно вичитуючи назви на кольорових палітурках, обережно перегортаючи білосніжні сторінки. "Мандрівник" – його зір зачепився за невеличку книжечку формату 70x108 1/32. На трьох сотнях сторінок невідомий Дарію автор – володар кількох престижних літературних премій світу оповідає читачам філософію життя вільної, не стиснутої жодними умовностями, жодними просторовими рамками, людини. Сторінка 33. «І куди б ти не йшов, подорожній, із Творцем у серці, шлях твій буде безпечним...». Дарій закрив книгу. Витягнув із кишені стільниковий, вкотре за сьогоднішній день набрав номер телефону Тимофія. Нічого нового – абонент, як і раніше, недоступний. «16:27», завіконний зимовий простір починають огортати вечірні сутінки. На Тимофія надії більше немає, необхідно терміново вирішувати питання з ночівлею. Надворі залишатися ніяк не можна, у такий лютий мороз до ранку намертво забурюлькешся. «...із Творцем у серці, шлях твій буде безпечним...». Восстаннє на сьогодні спробував додзвонитися до Тимофія. Після вже звичного «абонент недоступний» рішуче попрямував до найближчого храму. Дарій не дуже знався на храмових будівлях, але от про цю Тимофій розповідав йому, що зведена ще монахами-єзуїтами. Ну що ж, от і нагода подивитися на єзуїтське творіння. При цьому Дарій навіть думки не припускав, що від первісного вигляду у фасадно величному храмі за кілька століть залишилося небагато. Знав лише, що Папа Войтила передав його греко-католикам під кафедральний собор, а ті провели в ньому ремонт. Про те, що під час цього ремонту святиню пристосували до вимог греко-візантійського обряду і що храм служить українським парафіянам, а не польським, він не задумувався.

Будівля прорізала небо трьома хрестами. Гнаний холодним вітром у спину, Дарій швидкими кроками піднявся сходами. Біля входу його хтось різко потягнув за рукав куртки. Опустив комір, за яким ховався від пронизливого вітру зі снігом і повернув голову вбік. «Подай на шматок хліба», – пробубнявив поруч прокурено-пропитий голос. «А я б не на хліб, а й від шматка хліба не відмовився б», – промайнуло в голові юнака, проте вголос не сказав ні слова. Від думки про хліб шлунок знову нагадав про себе наполегливим бурчанням. Відступив убік від настирливого прохача, якому насправді не шматок хліба потрібен, а повний келішок міцно алкогольного напою, аби залити шлунок і спантеличити власний мозок переконанням, що у його господаря зовсім не непутяще життя. П'яничка боляче штуркнув Дарія палицею у бік і висипав на нього жмут прокльонів уперемішку з лайкою. Юнак мовчки потягнув на себе важкі двері і зайшов всередину храму. Тиша і урочистість святині огорнули спокоєм його розтривожене серце. Присів на задню лаву, схилив голову, закрив очі і, заколисаний затишком, заснув.

– Про що задумався, музиканте? – Дарієвого вуха торкнувся тихий чоловічий голос, а на плече легенько лягла чиясь рука. Він ніколи раніше не чув цього

голосу, однак його тембр навіював почуття довіри. Як дідусів. Чи це йому сниться? Він таки задрімав, а отой бородань, який стоїть поруч і усміхається лише очима, його розбудив. Ким би він не був, з усього видно, що почуввається у цьому храмі як господар. Отож на своє непряме запитання чекає від Дарія конкретної відповіді. Юнак пильно вдивився в обличчя незнайомого чоловіка, потонув поглядом у глибині його великих очей, зітхнув і, не криючись, щиро зізнався:

– Йти мені нікуди. Від сьогодні не маю дому... а надворі така люта заметіль.

Наступної миті обличчя чоловіка спохмурніло, в очах промайнула тривога. Настав його час пильно роздивитися Дарія.

– Ніби правду кажеш... так? – Намагався розвіяти свої останні сумніви бородань.

Дарій міцніше притис до себе гітару і промовчав. Не вмів просити про допомогу, а сам собі в цій ситуації зарадити не міг. Замість того, аби доводити власну правоту, волів мовчати. Повірить – добре, не повірить – шукатиме порятунку де-інде. Чоловік також мовчав, продовжуючи вивчати зовнішність юнака. Кілька разів зачепився за наповнений смутком погляд. Так мовчки просить про допомогу вигнаний господарем із дому собака.

– Вигнали з дому? – Поцікавився чоловік.

– Продали мій дім... – прошепотів Дарій. Його долоні на гітарі зрадливо затремтіли.

– Час зачиняти Господню обитель, – зауважив бородань. – Підіймайся і ходімо. У мене заночуєш... – закінчив рішуче.

Дарій смакував хліб із политим медом козячим сиром. Запивав гарячим какао. Какао навіювало спогади дитинства: недільний ранок, на кухні – запах свіжоспечених пиріжків із яблуками і солодкий аромат свіжозвареного какао. Мама цілує Дарія у його чорні кучері і, ніжно усміхаючись, ставить сніданок на стіл. За вікном лютує завірюха, а у їхній домівці тепло і затишно. Коли це було? Час – дуже дивна матерія. Тоді здавалося, що так буде завжди. Юнак у задумі подивився на бороданя. Отець Златомир, настоятель храму святого Івана Хрестителя саме поставив на стіл тарілку з шоколадним печивом:

– Їж, сину, чим дім багатий, тим і пригощайся! Чорнобривко, іди-но сюди! – Покликав, зазирнувши у двері кімнати. За мить, коли отець Златомир вже сидів за столом навпроти Дарія, з кімнати ліниво виповзла пухнаста дивовижа. Лапки білявки взуті в природні чорні черевички, на спинці – невеличке темно сіре сердечко, а на мордочці, над блакитними очима – чорні дуги як справжні брови. «Тррр», – дивовижа підійшла до свого господаря, потерлася біля його ніг, стала на задні лапки, а передні поклала на коліна. Господар не поспішав потішити пухнастку їжею, поки вона ніжно царапала його лапкою по нозі і терлася мордочкою.

– Заскучила, Чорнобривко? – Отець Златомир ніжно гладив улюбленицю за вухами.

– Міввву... тррр...

– Дуже їсти хочеш?

– Міввву... міввву... міввву... – Чорнобривка зіскочила на підлогу і закружляла по кухні.

– Гарно, гарно, молодець, отримуй свою порцію сиру, – при цих словах отець Златомир поклав у котячу мисочку добрячу гірку козячого молокопродукту. Дарій по-доброму замилувався кицькою, яка не звертала на нього жодної уваги, так ніби його тут й не було – у неї краще життя, ніж у нього зараз: у теплі, нагодована. І неабиякою їжею нагодована: не об'їдками зі столу, не котячими консервами чи кормом, а такими делікатесами, на які й він, Дарій, ще сьогодні зранку не сподівався. Чорнобривка їла неспішно, насолоджуючись їжею. Як справжня аристократка. Час до часу вона переривала трапезу, озиралася на отця Златомира і вдячно облизувалася. Врешті, майже через півгодини, запивши вечерю розведеною із водою столовою ложкою кагору, кицька вмилася і розтягнулася на килимку біля каміну.

– Щовечора її причащаю, аби жило в мирі творіння Господнє.

Чорнобривка повернула голову на голос священнослужителя і солодко потягнулася.

– У вас дивне взаєморозуміння з нею, – зауважив Дарій.

– Е, синку... мистецтву спілкування з чотирилапими мене ще дідो мій навчив. І як поратися біля них і як спілкуватися з ними. Як і він, хотів я ветеринаром працювати. Дуже мені вже то подобалося. – При цих словах очі старого чоловіка засвітилися радісним вогником. – Спершу від нього майстерність перебрав, а згодом і в училищі на ветеринара вивчився. Поїхав до міста роботу шукати, а мені там й кажуть: «У нас тут ветеринари з вищою освітою працюють, хто ж тобі такому з училищем роботу дасть?». – Отець Златомир почухав п'ятірнею свою густу бороду. Сумно зітхнув. А за хвилину перевів погляд на Чорнобривку, лагідно усміхнувся. – Кошеням її у під'їзді віднайшов. Із квартири викинули. Три роки вже зі мною...

– Коли жила мама, у нас також пухнастик жив... – розпочав Дарій, відчув як до горла підкотив клубок і вмовк. Опустив очі у горнятко з під какао і нервово завертів ним у руці.

Отець Златомир вдруге зауважив як у юнака тремтять руки. Піднявся з-за столу, підійшов до кухонної шафки, відкрив дверцята, витягнув плящину трав'яної настойки. Поставив на стіл керамічні стопочки, налив.

– Випий, Дарію, настойка заспокоює. Моя матуся схожу завжди робили. Лікувальну. – Отець Златомир хвильку помовчав і додав – Та ні, не таку. Кращу. У матусі все було найкраще, приготовлене чи зроблене її руками.

Тепло багатоградусного напою розлилося по шлунку, розігріло кров. Юнак розслабився і не зрозумів, чи то йому вдалося, чи отець Златомир й справді заговорив до Чорнобривки українською мовою.

– Ви з нею якою мовою розмовляєте?

– О, вона у мене – поліглотка. – Усміхнувся священнослужитель. – Три мови знає – українську, польську, італійську.

– Ого! – Ще дужче здивувався Дарій. – А українську та італійську звідки?

– Нічого дивного в цьому немає. Українська – моя рідна. Як же ж мені нею з найріднішою звіриною не розмовляти?! – Отець Златомир задумливо подивився кудись вдаль. Після п'яти хвилин мовчання, ніби згадавши, що він із Чорнобривкою не сам, продовжив: – ... а італійська... Я три роки в італійській Падуї,

у монастирі прослужив. Сам вивчив і її з маленької навчив, аби розуміла, коли італійською до неї говоритиму.

– Si, mia gattina carissima? (іт. – Так, дорога моя кішечка?)

Дарію здавалося, що він спить і все це йому лише сниться.

ЗА ФАКТАЖЕМ

Агнеса крутила ключем у замку і мовчки злостилася – скільки разів просила спершу Клима, а потім й Марка поміняти. Вже сама й нову серцевину купила, але де там! Доведеться сусіда Миколу покликати – золоті руки в чоловіка, у його домівці – жодної несправності. Катерина, дружина Миколи, нахвалитися ним не може. Живуть у цілковитому взаєморозумінні, хоча й інтереси ніби то в обох різні – вона – доктор історичних наук, він – звичайний майстер із виробництва меблів. Але ж ні! Саме тема історії їх і поєднала. Батько Миколи – справжній ще до нині живий український партизан. За свої погляди юним відсидів у львівській в'язниці на Замарстинові, а коли випустили на так звану «советську» волю, заборонили проживати на рідній Львівщині. Подався на Донеччину. Там і з дружиною своєю, Ольгою, познайомився. І Микола на Донеччині народився. Поки Агнеса длубалася ключем у несправному замку і намагалася згадати, де саме на окупованій і розпаленій війною сучасними російськими, а разом із ними й чеченськими «освободителями» землі, народився сусід Микола, в сумочці надривно витренькував стільниковий телефон. Врешті замок піддався, вона злегка штовхнула двері, увійшла всередину. Поклала торбинку на стіл, розкрила і закопошилася, намагаючись, відшукати телефон. Рука наштовхувалася на записну книжку, карточницю, де разом із банківськими картками зберігалися магазинні картки на знижки. Коли рука натрапила на брасматик туші з помадою і гребінець, Агнеса перевернула торбинку догори дном і висипала все її вмістиме на стіл. На стіл впали жабка і кілька гумок для волосся, дві заколки, гаманець, і паспорт. Всередині, під обкладинкою паспорта, білів маленький клаптик паперу. Агнеса взяла його в руки і розгорнула. Кілька дрібно написаних її власною рукою слів нагадували про необхідність здзвонитися з Надією. Гаразд, гаразд, вона їй задзвонить. Телефон стих і тепер вона намагалася відшукати його на дотик. Обізвався стаціонарний. Агнеса швидко вхопилася за переносну слухавку, прикурила цигарку – курила лише коли нервувала. Підійшла до вікна. З-за повороту виїхала BMW і, намагаючись припаркуватися, добряче шкрябанула задню праву дверку припаркованого ліворуч Volvagen. Крутанула праворуч, зачепила ще й Renault і, з розгону, вискочивши на бордюр, зупинилася. Передні пасажирські двері розчахнулися, звідти вискочив молодик, повернувшись назад, оглянув позначений Volvagen, скрушно похитав головою, оглянув Renault, підійшов до автівки, якою приїхав і зробив коло навколо неї. Неспішно відкрилися двері зі сторони водія. Спершу з'явилася ліва нога в червоному мештику на височенному підборі, за нею-права і врешті – їхня власниця – довгонога і довговолоса блондинка.

«То ми з вами домовилися, Агнесо?»

«Звичайно, Зеновію! Через два дні о п'ятій по полудню в галереї «Мериді-

ан». І виставку подивимося, і нашу співпрацю заодно обговоримо».

Вимкнула зв'язок і тієї ж миті в торбинці знову обізвався стільниковий. Взяла її в руки, добряче трягнула і лише тепер намацала телефон у внутрішній застібнутій кишенці. Рвонула бігунок з такою силою, що він залишився у її пальцях. «Е, не біда, – подумала, – скоро день народження, зроблю собі подарунок – куплю нову торбу».

– Агно, ти мене чуєш?! Куди ти запропастилася?! Дзвоню, дзвоню... врешті видзвонила. Сьогодні ввечері наша волонтерська група вирушає на схід. Ваша передача для наших дорогих вояків вже готова? – Голос подруги звучав заклопотано.

– Звичайно, Марто! Щойно вчора отримали з Європи тепловізор. Той, що придбали за кошти, зібрані з благодійного аукціону...

– Ого, які ви молодці! Тепловізор придбали! А хто з доставкою допоміг?

– Нехай хоч один та все ж... Отець Димид із Гарнізонного Храму святих апостолів Петра і Павла допоміг. Він на церковні добротинні внески два замовляв і ми до нього з нашим замовленням приєдналися... якось й не надто гарно було забирати його в нього, однаково ж усі тепловізори для хлопців на схід поїдуть. Але цього разу отець храмову допомогу в район Ясинуватого, на Донеччину, відправляє...

– А... ну так... наша на Луганщину, в напрямку Щастя поїде.

– І ще – десяток бронжилетів придбали...

– О! Те, про що я тебе й просила. Добре є! О шостій вечора підтягуйся до нас в офіс. Побачимося!

Агнеса глянула на годинник – п'ята. Часу не так вже й багато. Так і бути, на сьогодні робочий день можна вважати завершеним. Не щодня ж до півночі працювати. Відвезе Мартиним волонтерам передачу для львівського батальйону, обговорить з подругою нові потреби воїнів. Можливо, й поведеряють разом. Однаково Клим сьогодні вечерятиме з Марком. Вони і її запрошували, але сьогодні вона відмовилася, хотіла подумати про театр поза колективом. Відчувала як зріє до написання нового театрального твору.

Прийняла душ, влізла у джинси та синеньку сорочку, зібрала волосся у тугий хвіст. Знесла вниз, до таксі, величезну спортивну торбу з передачею для хлопців і спохопилася – своєї торбини не взяла. Попрохала таксиста ще хвилюк зачекати, миттю злетіла сходами на третій поверх, із тумбочки у коридорі біля дзеркала навіщось схопила торбу, яку завжди тягала з собою у дні виїзних вистав. Лише в авто зауважила, що помилилася. Розкрила, намацала рукою гаманець – є, з полегшенням засунула замок. Згадала про дзвінок до Надії. Витягнула з кишені джинсів телефон, набрала номер. Довгі гудки – раз... два... три... п'ять... сім... дев'ять... Минулого тижня Мартина родина поховала привезеного зі сходу її двадцятирічного двохрідного брата. Кілька днів із ним не було зв'язку, а тиждень потому привезли пошматованого градом. Рідні навіть побачити востаннє не змогли.

Гудок. Ще гудок. І ще. Такі гудки скоморохам були невідомі. Гудок. Не триструнний музичний інструмент. Гудок. Без корпусу грушевидної форми. Гудок. На ньому не грають схожим на лук смичком. Такий музичний інструмент Аг-

неса хотіла би бачити і чути в своїй новій виставі, яка ще не написана, але її замальовки вже живуть у її мізках. Гудок, що не обривається довгоочікуваним з'єднанням. Гудки звучать у порожнечу. Гудки дихають тривогою, породженою мовчанням абонента. Гудки обриваються зупиненим Агнесою зв'язком. З радіо у таксі долинає

«... журналістка Народного телебачення потрапила у полон до терористів...». Надія... Надя... мелодію гудка грали на одній струні... Агнеса й майстра в горах відшукала, він погодився спробувати виготовити для неї гудок. Гудки полошать думки, зривають спокій серця.

Авто зупинилося біля Мартиноного офісу. При вході Агнеса зіткнулася обличчям в обличчя з високим чорноволосим усміхненим молодиком:

– Агнеса Кульчицька! Які люди до нас! – Обдарував її усмішкою і зник з поля зору. Через годину, коли всі передачі українським воїнам були запаковані в бусика і Агнеса з Мартою кавували біля навстіж розчиненого вікна з цигарками в руках, чорноволосий молодик приєднався до них:

– Агнеса Кульчицька! – Знову звернувся до неї по імені і прізвищу.

Вона не була певна в тому, що знайома з ним, як і в тому, що незнайома. Але в тому, що, якщо йому відоме її прізвище, він цікавиться її театром, не сумнівалася. Усміхнулася у відповідь:

– Маєте мені щось сказати, молодий чоловіче?

– Сказати? О, так! – Він уважно подивився їй у вічі. – Можливо, пані режисер надасть мені змогу спробувати свої таланти в її театрі? Як молодому артистові...

Агнеса мовчки зацікавлено роздивлялася молодика. А він не стихав:

– Колись... коли закінчиться війна і я повернуся до мирних буднів. Бо зараз мені не до театру. Там, на сході, інша реальність. Там – театр життя. – Він зробив паузу і зненацька випалив: – Не хочете опрацювати військові будні на сцені театру?

Він не міг знати, що саме про це й вона думала. Сказав те, що подумав сам.

– Готові? Арсен? До речі, маємо одне вільне місце... – у колишню Мартину робочу кімнату громадської організації, а ось вже другий місяць – прийомну допомоги для бійців АТО зазирнув водій бусика.

– Чому вільне місце? Хто не їде?

– Мар'яна віддзвонилася – мама потрапила у лікарню... необхідна волонтерська заміна.

Агнеса не роздумувала ні хвилини:

– Я поїду!

Усі повернули голови в її бік. Марта мовчки дивилася на подругу. Агнеса з притиском додала:

– Поїду я! Звідки ж матеріал про суворі воєнні будні черпати як не з життя. Так, Арсене?

Молодий чоловік із захопленням дивився на улюбленого режисера. А Марта вся перетворилася в один великий пружний нерв:

– Так, дорога моя, ти щоб воювати там не надумала! Ти ж у нас особа непередбачувана! Завезете допомогу і назад, додому, у Львів, – Марта обняла Агнесу і довго не відпускала її від себе. Не хотіла вона, аби Агнеска їхала в те горни-

ло небезпеки й ворожого вогню, бо була надто безстрашною перед обличчям війни. Але сперечатися з подругою даремно. Коли вона приймала рішення, змінити його не міг ніхто.

Виїхали за Львів. Вона довго зважувалася на розмову з Климом. Обдумувала, що і як сказати, аби не викликати в нього непотрібного хвилювання й паніки. Він же ж у неї як дитя – особливого підходу потребує.

– Привіт, Климе! Смачного, якщо вже вечеряєте і смачного у будь-якому випадку! – Весело засміялася у слухавку. – Маркові привіт! Коханий, я – у термінове відрядження на кілька днів... ненадовго. Ти вже якось господарюй і керуй без мене. Ти справишся, я знаю! Головне у театрі форму тримай, а домівка... у домівці я лад наведу, коли повернуся. І не голодуй. Цілую! Цілую! Цілую! – Відтаторила на одному віддиху, не даючи йому ні слова сказати, ні запитання вставити. Так для нього краще. Полегшено зітхнула, відкинула голову назад, прикрила очі і вмить впала в дрімоту.

РОМАН ПЛЕТЕНЬ

ПОТІК

Вечоріє. Сповнена таємниць особа неквапливо одягає свій вечірній наряд, очікуючи здивувати друзів та гостей своїм блискучим виглядом. Кожен хто її знає підтвердить, що вночі вона немає нічого спільного зі своєю маскою світлої доби. Звати її Запоріжжя.

На одному з дахів цього міста зручно розташувався чоловік з глибоким капюшоном на голові, що приховує його обличчя. Важко зрозуміти, чи то він повністю одягнений у чорне, чи темне вбрання міста захопило у полон кольори його одягу; у всьому костюмі виділяється лише одна деталь: біла підошва його кросівок, та дивлячись на панораму, що відкривається з того місця, її легко не помітити. А чоловік сидить там, на даху, і відчував своє місто так, наче кожен атом цієї землі пов'язаний з ним дивним, незрозумілим зв'язком. Його очам відкривається ГЕС, що підкорила могутній Дніпро; волелюбна Хортиця та сучасне місто повне вогнів, автівок та людей, що уткнулися очима у свої смартфони та планшети. Він бачить три ери, між якими застрягло місто: середньовічну добу запорізьких лицарів, індустріальну пору радянського часу й інформаційну еру, рушійна сила якої все більше вигравала боротьбу у двох попередніх.

Та думки чоловіка були геть про інше. Війни, насильство, жорстокість які він спостерігає чи не щодня, стимулюють мозок до роздумів, а оглядова панорама, з яскравими вогнями й гвалтом машин на центральній артерії міста, назву якої невдовзі змінять, створюють доречну атмосферу. Думки линуть подібно силі Дніпра у часи його минулої величі, й марно їх зупиняти.

“Війна – це найогидніша річ, яку тільки винайшла наша раса. За всі ці роки крові набігло стільки, що вистачить на кілька морів, чи невеличкий океан. Що змушує людей шукати ворогів серед собі подібних? Чому ми нездатні зупинити це прокляття, що висить на нашому виді? Що мусить трапитись, аби ми зупинили процес самознищення?”

Можливо, могутній зовнішній ворог. Ми, що постійно зайняті внутрішніми чварами не зможемо протистояти сильному удару по нашій планеті та, як наслідок, перша ж атака здатна принести колосальні жертви, після чого залишаться лише невеличкі купки уцілілих. Чи вдосталь буде цього нам, людям, аби об'єднатись забувши про всі протиріччя та піти проти спільного неприятеля до переможного кінця, чи останнього вільного подиху нашої цивілізації? А якщо так, то невже для об'єднання та миру нам теж війна потрібна?

Усі ці конфлікти здаються такими нікчемними. У масштабі простору та часу ми лише комахи, малі істоти з дитячим розумом, що й досі намагаються зрозуміти всесвіт і своє місце в ньому.

Уся ця злоба веде до одного: людство забуває, що найголовніше – це наша людяність. Перш за все ми люди, а вже потім українці, китайці, американці, – забувши про перше, останнє й бруду на взутті не варте.

Як може людина вбити іншу людину? Як переступити через усі запобіжники й змусити себе забрати чуже життя? Особа, що здатна на холоднокривне вбив-

ство лише оболонка, біомашина, позбавлена душі. А саме останнє робить нас тими, хто ми є.

Що можна сказати? Технологічно, ми на порозі ери всесвіту, проте ментально застрягли десь в середньовіччі.”

Минув певний час й ніч взяла владу над містом у свої руки. Суворі хмари затягли безкрає зоряне небо та світло, холодного на вигляд, та все ж зігріваючого душу повного місяця знайшло шпаринку, подарувавши людям красу свого сяйва. Дніпро скориставшись нагодою прикрасив свій зовнішній вигляд неперевершеною місячної стежини, створивши дивовижний пейзаж.

Вид вимальовувався наче в казці й злі думки поступово відступали. Якби ж так само просто було позбутись джерела проблем, що ті думки породжують.

ВОЛОДИМИР СТАРЧЕНКО

З циклу оповідань «ЖІНКИ МОГО МІСТА»

АНДЕГРАУНД

Які в мене були тоді причини, щоб відмовитись? Ніяких. Це її брат, ми з ним, нібито, були знайомі, нібито, спілкувались – перекидались парою слів при зустрічі. То чого ж я мав не піти на його день народження? Та й хлопець він, наче, не поганий – трохи зав'язаний на собі, трохи зав'язлий в минулому, проте не поганий, не з підлих. Але, звичайно, якби я знав всі наслідки того вечора, то, напевно б, не пішов. Ну, вигадав би щось на кшталт «і коня не мав, і стежки не знав, мати не пускала». Мене б зрозуміли. А так... Взагалі, озируючись зараз на своє минуле я дуже шкодую, що людство не винайшло машини часу. Всякий непотріб винайшло, а найкориснішу річ – ні. Хоча, хтозна, якби те людство, все-таки, винайшло б машину часу, то воно або стало б ідеальним, або дуже швидко скінчило б своє існування. Я, чомусь, більше схильюсь до другого.

Як заохочувальний приз мені було обіцяно знайомство з цікавими людьми, з творчим андеграундом. Правда, сказати, що я в той час жив очікуванням нових знайомств – було б перебільшенням. Мій світ замикався на одній людині, і мені цього вистачало. Ну і взагалі, хто такий, в біса, цей творчий андеграунд? У 70-80-их інакомислячі дійсно існували десь під землею, і головним їхнім бажанням було вирватись на поверхню, аби донести зерна істини до своїх надземних нетямущих братів. На жаль, коли вони таки видряпались з надер чорнозему, то повітря й сонячне світло їм на користь не пішло, і вони розсипались на попіл, як старі єгипетські сувої, що їх відкопали археологи. Сучасний же андеграунд, навпаки, всіма силами хоче повернутись назад, у землю, мов непохований небіжчик. Тому, напевно, місцем своїх тусовок обирають горищно-підвальні приміщення, гаражі й ангари, обов'язково додаючи до назви місця приставку лаб-. Виходить лабгараж, лабзавод і т.д. З чим в цих місцях експериментують і які досліди ставлять – інформація закрыта, хоча й не унікальна.

Пам'ятаю, що ми прийшли до двох таких лабангарів. Вони були схожі на підпільні американські казино, які захопили хіпі й розфарбували яскравими психоделічними малюнками. Якийсь кодовий стукіт у двері, вона проходить вперед, лишаючи сліди від кедів на піщаній підлозі, я продираюсь за нею, крізь висячі ліани старих фотоплівок. Роздивляюсь довкола – в кутку грає якийсь бенд, хоча мав би бути «Топор», але це не вони. До жерстяних стінок ангару прибиті картини пост сюрреалістичного характеру. «Хто малював?» – питаю. Вона обертається, кілька секунд дивиться, але мовчить, розвертається й продовжує свій шлях, з кимось вітаючись, когось оминаючи. Ми дістались протилежного кінця ангару й вийшли на внутрішній дворик крізь маленькі двері. Галявина була обнесена залізним забором, можливо, зробленого з рештків третього ангару, що колись тут був. В трьох місцях, не відомо за яким принципом, розташовувались величезні дерев'яні катушки від кабелю. Завалені на бік, вони слугували столами для одних і танцювальною площадкою для інших. Посередині палало багат-

тя, велике, мов піонерське вогнище й використовувалось для обігріву холодних тіл. Вона швидко розчинилась у темряві, і я, не встигнувши за нею, попрямував до однієї з котушок, на якій розливали вино. Вірніше було б назвати це червоною алкоголевмістною речовиною. Благородний напій випалював мої нутроці, мов американські військові напалмом в'єтнамські села. Я спробував знайти її очима в натовпі, але її ніде не було. То ж я продовжив перетворювати на згарище свій шлунок в надії на те, що задіне ще й хоч краєчок душі. Комуś посміхаючись, до когось заговорюючи, я блукав внутрішнім двором в бажанні десь сісти. Зрештою, я знайшов колоду біля залізного паркана, на якій уже сиділо троє, чи четверо. Чомусь перед тим, як сідати, я попросив сигарету в одного зі «своїх». Свій люб'язно підкурив мені її й щось сказав на вухо, щирячись великим ротом. За дверима, звідки ми з нею прийшли немилосердно шматував сперте повітря ангару бенд. Я спробував сісти, але замість цього сповз по паркану, виписуючи в нічному повітрі вісімки запаленою цигаркою. Цікаво, – думав я, – чи безпечно отак спокійно тут палити? Зрештою, ангар. Значить були колись літаки, а раз літаки, значить і діжки з пальним мають бути. Так, мали б залишитись. А якщо я тут все підірву к чортам собачим? Разом із моїми страхами за своє життя й за життя безтурботного андеграунду з нізвідки випірнула її яскрава мозаїчна сукня.

– Пішли.

– Е-е-е, та ми тут з чуваками зависаєм нормально. – вона попросила когось, аби витягли мене на вулицю. Двоє своїх попід лікті протягли мене крізь ангарні нутроці й виплюнули в безмежну ніч, подалі від несамовитості бенду.

– Тобі краще поїхати, я викличу тобі таксі.

– Та тут же трамвай за рогом ходить. Я сам дійду.

Жодних трамвайних шляхів за рогом не було, але я був переконаний в їхньому існуванні так само сильно, як в наявності десь в середині мене серця – себто не бачив, але стукіт чув виразний. Мої геройські наміри вирватись з її тонких рук, на мій превеликий подив, не увінчались успіхом. Далі був шум гальки під протекторами авта, що наближалось, яскраві фари, що виїдали очі, холодна ручка задніх дверцят, чорнота салону, провалля й порожнеча.

– Ало... – звуки мобільного катували не гірше за вчорашній бенд. Я знав, що телефонує вона, що краще зараз не брати слухавку, але, чомусь, узяв.

– Ти як? – я не встиг нічого відповісти, та й це, напевно, не передбачалось. Ти хоч пам'ятаєш що вчора було?

– В загальних рисах.

– Я ненавиджу чоловічі сльози, особливо п'яні. Ти принизив себе. Я б могла плюнути тобі в обличчя, а ти мені б за це дякував й розтирав слину по щоках, мов святу воду – такий вигляд у тебе був. Ти пам'ятаєш, що благав мене навколішках, аби я перестала спілкуватись з Гошею? Чорт, ми вже тисячу разів про це говорили.

– Пробач, напевно, моя підсвідомість, на відміну від моєї прогресивної свідомості, не може ніяк повірити в дружбу між чоловіком і жінкою.

– Знаєте, в мене є пропозиція – давайте я знову платитиму Вам за наші заняття. Я поклав слухавку і прислухався до гудіння бенду в голові.

ЖІНКА І КОРАБЕЛЬ

Місто. Я люблю місто. Люблю, як воно пахне пилом, мов стара книга в шкіряній палітурці. Люблю дивитись, як воно прокидається і як засинає, ворущачи зіницями під чорними повіками ночі в намаганні розгледіти й запам'ятати кожну деталь своїх снів.

Того вечора я йшов натомленою за день бруківкою, всотуючи розсіяно-жовтаве світло високих ліхтарів. Мені назустріч проїжджали поодинокі таксі й останні напівпорожні тролейбуси. На зупинці сиділо двоє людей – жінка і чоловік. Чоловік був схожий на розбитий корабель, трюми якого протаранили жорстокі червоні хвилі вина. Він накренився на один бік й ледь чутно промовляв якісь слова, певно звертався до команди, аби та швидше його покидала й рятувалась хто як зможе.

Жінка мала стомлені очі й красиві пальці, які вона запускала до волосся чоловіка, аби поправити йому зачіску.

«Саша, обережніше, – промовляла вона до чоловіка, вирівнюючи його непіддатливе тіло, – ось так, добре». Слова її лунали ніжно, без жодної нотки докору, чи роздратування: так, немов вона його дуже довго чекала, настільки довго, що могла пробачити все на світі.

Протяжно нюючи, до зупинки наблизився тролейбус. Я зайшов досередини й, проминувши склепіння із ребер, сів майже в самому хвості залізного гіганта. Слідом за мною, повторюючи мій маршрут, прокрокували двоє – жінка і чоловік. Йшли вони невпевнено, щораз забираючи то вліво, то вправо. Жінка підтримувала чоловіка за ліву руку, а права... власне, тільки тоді я помітив, що правої руки у чоловіка не було. Рукав його сірого пальта здригався, мов шмаття прапору на вітрі. Вони розмістились за моєю спиною, й тролейбус зрушив з місця.

«Сашуня, лягай на мене. Зараз тільки сумку приберу. Тобі зручно? А так?» – линув до мене голос жінки й їдке хмільне дихання чоловіка. Я відчув пару поштовхів в спинку сидіння, після чого все стихло. Я повернувся і побачив, як чоловік спав на колінах у жінки.

Тролейбус котив містом й за склом миготіло мозаїчне панно з вікон будинків. Мені настав час виходити. Я підвівся і попрямував до дверей. Наостанок я ще раз подивився на жінку і чоловіка. Обоє спали. Та коли я вже готовий був відвернутись від них, жінка розплющила очі й глянула на мене. Зазирнула, немов у саму душу, сповнюючи її своїм болем, сповідуючи мені таємниці своєї ніжності й втоми. Я вийшов із тролейбуса і ще довгий час стояв на зупинці, вдихаючи нічне міське повітря й всотуючи розсіяно-жовтаве світло високих ліхтарів.

БІЛОРУСЬКА ПОЕЗІЯ ПАХНЕ РИБОЮ

Одна моя знайома колись сказала мені, що фізичний біль в порівнянні з моральним – ніщо.

Я згадав її слова, коли сидів в них на кухні. А ще мені подумалось, що інколи легше знести власний біль, аніж чужий.

Два роки тому я винаймав квартиру в однієї літньої пари. Обоє були виклада-

чами. Він – англійської літератури, вона – фортепіано. Ми бачились лише при передачі орендної платні раз на місяць. Яке враження може скластись про людину під час таких короткотривалих зустрічей? Ніяке. Точніше, поверхове, вибудоване на основі власних інтерпретацій візуальних образів і стереотипів сприйняття. Все, що я знав – вони не поділяли моїх політичних переконань, все, що я чув – уривки з Шекспіра в його виконанні, все, що я бачив – тонка біла цигарка в її пальцях. Деяким людям личить палити. Зазвичай – це чоловіки. Жінки ж з такою звичкою, особливо літні, викликають щонайменше – дисонанс, щонайбільше – відразу. Але їй це личило. Вона взагалі була дуже красивою, як на свій вік, і живою.

Я добре пам'ятаю нашу останню з нею зустріч. Напередодні ми багато з нею зідзвонювались – ніяк не могли домовитись про дату і час – то в неї не виходило, то в мене плани змінювались, все було якось не до ладу. Коли ми зрештою зустрілись, то майже нічого не говорили одне до одного: стандартні запитання з її боку чи все в мене гаразд і не менш стандартні відповіді з мого, що так, звичайно. Я подумав, чи не образилась вона раптом за щось на мене. Подумав, але нічого не сказав.

За кілька днів я дізнався, що вона померла. Її знайшли в кріслі з книжкою в руках і недопалком на підлозі. Так, немов її душа розчинилась на сторінках роману, який вона читала. Решту днів до кінця місяця я провів в нестерпному очікуванні й страху перед зустрічю з її чоловіком. Що можна казати в таких ситуаціях? Співчуваю? Що йому до мого співчуття? Чи побажання триматись? Ну, так, звичайно ж триматись, коли хочеться провалитись в безодню, де нічого нема і тебе зрештою теж нема.

– Проходь, проходь, будь ласка, – голос його звучав ніжно, неначе говорив до сина, чи близького друга, – Ти ж тут ще не був? – зазвичай ми зустрічались біля метро. – Це ось наша оселя, де ми з Ірою живе... жили, вже не живемо.

Я пройшов по коридору просторої сталінки.

– Не роззувайся, нічого страшного, заходь так на кухню, – до ніжності в голосі додалась турбота. Час, звичайно, змінює людину, але змінює повільно – роками випалює на її обличчі зморшки, мов сонячне проміння тріщини в ґрунті. Значно швидше людину змінює біль, що спопеляє зсередини. За якихось кілька тижнів він став скидатись на зовсім іншого чоловіка: з неслухняними руками й скляними очима.

– Сідай за стіл, – я подався був до ближчого стільця, але він жестом вказав на інший, – ось на цей стілець, бо тут Іра сиділа, а тепер я мушу на ньому сидіти.

На столі стояв великий фотопортрет його дружини в рамці. Замість стандартної чорної стрічки в кутку знаходилося ще одне її фото в повний зріст. На світліні вона була вдягнена в довгу сукню і притискала праву руку до грудей.

– Неначе вибачається за щось, – сказав він, розливаючи біле вино по чарках, – а за що? Я не знаю... Господь забрав її, мов янгола. Кажуть, що людина, яка раптово помирає, свята. Я не знаю... – ми випили мовчки, і на якусь мить запанувала тиша.

– Лорд Нельсон колись сказав: «Every man to do his duty». Я вже своє зробив, – не відомо до чого повідомив він. – Зачекай, я наготував цукерок, візьми з

собою, так треба, кажуть. – Він почав роззиратись по столу, але цукерок не було, він встав і почав нишпорити шухлядами, підвіконням, холодильником.

– Та нічого страшного, – намагався його заспокоїти.

– Куди ж я їх поклав? Я ж наготував для тебе, в куль очок склав і перев'язав стрічкою. Та що ж це таке? – Він пересувався вже всією територією квартири, пришвидшуючи кроки, – Юра!!! Що з тобою діється, волав він сам до себе, – Що з тобою?

Цукерки знайшлись в холодильнику, після чого він поволі заспокоївся. Я взяв у нього цукерки й подякував, а тоді згадав, що в таких випадках не дякують.

– Ой, зажди, ледь не забув. Маю для тебе ще дещо. Це ось риба солоня, з дачі. Я тепер там живу, не можу тут і все...

Я подякував за рибу, поклав її в сумку, розрахувався за місяць і направився до коридору.

– Ти йди, йди, а я тобі в слід дивитимусь, ти ж не проти?

Так вже сталося, що час на читання випадає в мене лише у транспорті. Через кілька днів по тому, їдучи в тролейбусі, я дістав з сумки збірку віршів білоруської поезії. Сторінки книги пахли солоною рибою. Я закрив її й поклав назад до сумки, так нічого з неї й не прочитавши.

ШАУРМА

Слава – це жінка гігантського зросту, заввишки з вежу нашої ратуші. Вона дивиться, як внизу на землі копошаться люди дрібнесенькі-дрібнесенькі. Слава нахилиється, бере навмання одного з них із натовпу, підіймає високо-високо до рівня своїх очей, пильно розглядає його і розчаровано промовляє: «Знов не той» і роняє його на землю.

Г.Х. Андерсен

Як борщ в кожній господині виходить різним, так і смак шаурми є відмінним в кожному окремому ларьку. Чи залежить це лише від чистоти сумління поставника змайонезованої курятини, чи від території, на якій росла капуста, чи від температури печі, в якій випікався лаваш – не відомо. Гадаю, що на смакові якості шаурми впливають ще й руки, які її роблять. Швидкі турецькі, в порізах вітчизняні, чи смуглі узбецькі. Як би там не було, дивне поєднання магічних компонентів забезпечує тій чи іншій шаурмі свій унікальний смак, а власнику ларька – популярність, або ж зневагу й перевірки санстанції. Знайти «свій» ларьок із шаурмою – все одно, що знайти свого стоматолога, чи адвоката. Мені в цьому питанні пощастило. Я знайшов «свого» виробника найсмачнішого способу пришвидшення смерті. Ним виявився високий худий узбек з лисою головою і дитячими очима. Він мав дві точки біля станції метро Лук'янівська, але найбільші черги були саме біля його ларька. Я довірився народному виборові й одного дня зайняв місце в черзі за якоюсь огрядною дівчиною, що тримала під руку худорлявого хлопця. Скидалось, що це саме вона висмоктала з нього всі життєві сили і зараз підтримує, аби той не впав. Коли вони підпливли до вікна, дівчина замовила собі велику порцію, а її стражденний коханий вирішив утриматись від

їжі. Узбек відточеними рухами почав майструвати шедевр вуличної кулінарії і, вже згорнувши його у сувій, почув наступне:

– Ой, додайте ще хоч сиру якогось, а то ваша шаурма якась бідна. – Обурилась огрядна, – Накидали самої капусти і все. За 25 гривень могли б хоч огірків із помідорами додати.

Узбек поглянув на неї стомленими очима і заходився виправдовуватись.

– Та дороге усе скрізь: і помідори, і огірки. М'ясо подорожчало, а купую я лише найякіснішу курятину. В мене вона свіжа, не заморожена. А багато хто використовує заморожену, тоді й смак зовсім інший. Розумієте?

– Та що ви так завелись? – пухкі щоки збіглись у кульки, а масні губи вигнулись півмісяцем посмішки. – Я ж вам нічого не кажу. Просто що, наповнення малувато. – улесливо катувала узбека гладенька.

Дивно, але узбек, певно, не навчився за багато років праці вмикати механізм ігнорування подібних випадів від клієнтів, як цього навчаються, наприклад, студенти-практиканти в ресторанах і то за кілька місяців літніх канікул. Видно, що зачепили щось особисте, щось важливе для нього. Не хочеться вживати тут таких високих слів як «честь» і «гідність», але посягання на його репутацію та порядність явно мали місце. Ці ларьки були не просто способом заробітку, його матеріальною власністю, це були його діти, яких він щораз вдягав у красивий одяг (лаштував нові вивіски), купав перед сном (не втомлювався змінювати ганчірки, якими мив робочу поверхню), ну і звичайно ж не міг стерпіти, коли хтось казав про них щось погане.

– Ти ж навіть не куштувала! Ти спробуй, спробуй спочатку! – Речення, які бдував узбек, почали невпинно наповнюватись узбецькими словами невідомого змісту, а величезний ніж для нарізання м'яса в його руці загрозливо кришив калорійне повітря.

Весь цей час кавалер шикарної дами стояв мовчки в стороні, не виказуючи жодних емоцій. В ньому говорив інстинкт самозбереження. При чому організм його оберігався не від узбека, а від чогось значно страшнішого.

– Бог ти мій! Та тут не тільки продукція, а й сервіс далеко не на найвищому рівні. Вам би варто було піклуватись про своїх клієнтів. Чи вас криза оминула?

Не відомо, чим все могло б завершитись, якби в цю мить не спрацював внутрішній годинник (чи скоріше будильник) узбека, який пробив точний час завершення обсмажування шаурми. Подальша сцена розгорталась, мов у німому кіно, – себто без слів, звуків і подихів. Узбек зняв страву з пательні, загорнув у спочатку целофановий, а тоді картонний пакет і, дивлячись прямо в очі опасистої, занурив шаурму в соусницю, кілька разів притопивши її в білій в'язкій рідині. Вихопивши з рук узбека довгоочікуваний м'ясний згорток, його щаслива власниця спурхнула в обійми коханого і вже з безпечної відстані продовжила обговорювати особливості близькосхідної польової кухні. Видно, що це заняття неабияк збуджувало й надихало її.

– Не засмучуйтеся так, – спробував підбадьорити я узбека, коли підійшов до віконця.

– Та я не засмучуюсь, – відказав кухар. Але повірити йому було важко. Скули на його обличчі напружувались, немов він жував жуйку.

– Вона того не варта, – не здавався я.

– Так... не варта, – і розпачлива посмішка з'явилась на його устах.

Відтоді ми з ним затоваришували. Щоразу, коли якась нестримна сила вабила мене попсувати шлунок чимось смачним, я приходив до нього.

Одного пізнього вечора я вертався додому з Подолу. Їхав трамваєм і повинен був пересісти на тролейбус якраз на Лук'янівці. Саме в той момент мене знову накрило хвилиною гастрономічного бажання. Я вирішив перевірити, чи не закрився ще на ніч мій новий друг. Виявилось, що ні, від чого мені зробилось добре на серці і млосно у шлунку.

– Добри вечір! – привітався я.

– О, привіт, – відповів узбек.

М'яса на залізному шпилі залишилось зовсім мало, тож почувався я так, ніби встиг застрибнути в останній вагон потяга, що відправлявся.

– Тобі якраз вистачить, – ніби прочитав мої думки узбек, і завів внутрішній конвеєр з виробництва їжі. Руки забігали, мов механічні, – швидко і злагоджено. Розкласти лист лаваша, змастити білим соусом, тоді червоним, додати шаткованої капусти, огірків, помідорів (треба віддати належне узбекові – після того випадку з невдоволеною клієнткою начиння його страви урізноманітнилось), подрібнити м'ясо і викласти зверху рівною смужкою, згорнути все в форму тубуса і відправити на електричну пательню.

– Стомився, певно, за сьогодні?

– Ой, стомився-стомився, – з неочікуваним для мене жалем промовив узбек, – знаєш, важка ця робота. В мене два ларьки – оцей і той, – махнув кудись вбік кухар, – але йдуть чомусь всі саме до мене. Спочатку радів – людям подобається, клієнтів багато. А зараз інколи хочеться сховатись десь за рогом, аби мене ніхто не бачив, і хоч десять хвилин спокійно посидіти. Десять хвилин, розумієш?

Я нічого не відповів, лише співчутливо помахав головою.

– Ну, готово, – вже більш бадьоро сказав узбек.

В цей момент з темряви випірнув силует. Чоловік під п'ятдесят, невисокий на зріст, з солідним черевцем, яке він, одначе, ніс гордо, і яке йому пасувало.

– Добри вечір! Частувати є чим? – скаламбурих чоловік і заходився розлогим сміхом. – Будьте так люб'язні зготувати для мене одну, але велику вашу шаурму! – голос його був низький і приємний, слова вимовляв чітко – речовий апарат слухався його краще за вестибулярний.

– Буде зроблено, – узбека явно зацікавив опівнічний клієнт.

– Все буде зроблено, тоді усе забудеться, мине, мов сон, мов... чогось там ще, а байдуже.

– Ого, а ви поет? – від здивування внутрішній конвеєр узбека уповільнив свій хід, і руки самі собою опустились на металевий стіл.

– Ні, я – актор! – з награним пафосом відповів чоловік.

– Актор!?! – узбек явно не щодня бачив живих акторів біля свого ларька. – А я міг вас десь бачити?

Це питання викликало в актора мхатівську паузу. А тоді, підвівши очі й встромивши погляд прямо співрозмовникові в зіниці, відповів:

– Могли... Я граю в театрі. Ну й у фільмах, звісно, знімаюсь.

– У фільмах?

– Так, – руки актора почали сувати кишенями брюк, а тоді витягли на світ Божий старенького засмальцьованого записника. Обережними рухами двох пальців він розгорнув його і дістав за кутик невеличке фото. – Ось! Це я на зйомках серіалу «Мухтар»! – передавати фото узбеку він не став, а лише простягнув ближче, так, щоб той міг побачити. – З собакою ми це вдвох стоїмо. Я тоді слідчого грав, му-гу, – багатозначно мугикнув актор.

– З собакою?

– Так. Ну то таке. Я, знаєте, на одній площадці з Домогаровим грав! Це, знаєте, хе-х..! – актора переповнювали емоції.

– З собакою, – повторив узбек, про щось задумавшись. Прізвище Домогарова його явно не вразило. – А чого вони собаку Мухтаром назвали? – Раптом випалив узбек, – Це ж Нікулін знімався в фільмі з собакою Мухтаром. Пам'ятаєте, радянський такий фільм, там де Юрій Нікулін? Там теж пес був Мухтаром.

– Пам'ятаю, – дещо роздратовано відповів актор.

– Гарний був фільм.., – ностальгував узбек.

Далі актор замовк, сховав фото до записника, сунув його в кишеню, забрав шаурму і подався назад у темряву, з якої вийшов.

– Цікава людина! Актор... – звернувся з захопленням до мене узбек. – Треба ж таке... Хе-х, Мухтар... І чого вони так собаку назвали, адже уже Нікулін з Мухтаром грав...? Ти не знаєш?

Я нічого не встиг відповісти, бо переднічну тишу прорізав вже знайомий нам із узбеком голос:

– Ой, це ж ви! Ну, ви! Як вас там? Любий, дістань швидше фотік. Я з зіркою сфоткаюсь.

– Так, це я, – актор притиснувся до дівчини і оголив у посмішці жовтаві зуби. Сутінки на мить освітілись електричним спалахом фотокамери.

– Господи, як розкажу, ніхто не повірить, що я з Чигляєвим сфоткалась.

Рука актора, яка була вже вдруге за короткий час потяглася до кишені штанів, раптом пересмикнулася і паралізовано застигла.

– Дякую вам за фото! – І пухкі губи вдарились об щоку актора, мов морські хвилі об скелю, залишаючи рожеві сліди від помади.

– Слухай, я, напевно, зачиняюсь буду, – звернувся до мене узбек, – а то ще ця підійде. Та й стомився я за сьогодні. Замучили мене люди, – без жодної злоби, усміхнувшись, промовив кухар.

– Добре. Тоді гарно тобі відпочити.

– Ага. Заходь іще! – з цими словами він почав складати до ранку ще теплі залізяччя й ножі.

– Обов'язково. – Запевнив я й подався геть.

Цікава жінка, ця слава, – думав я, ідучи до тролейбусної зупинки, – одні намагаються сховатись від неї за рогом ларька, а інші блукають темними вулицям в пошуках її слідів, збираючи хлібні крихти і злизуючи краплі майонезу, що падають з неба, коли вона їсть шаурму.

МАКСИМ ФІЛІН

ЛЮДИНА І РОБОТ

– Агов, хлопці! Що ви там тягнете?

– Помічника тобі придбали, Степанич, – відповів начальник ремонтного цеху.

– Чого? Який ще в біса помічник? Я сам зможу без усіляких... – Степанич закашляв и викинув цигарку в урну. – А щоб вас... – лайнувся він. – Що стояти? Працювати треба!

Степанич одягнув засмальцьовані рукавиці та продовжив ремонтувати редуктор. Виходило в нього вправно без заминок, руки рухались самі по собі. Пропрацювавши сорок років слюсарем на ремонтному заводі, Степанич добре знав своє діло. Кожен болт та гайка слухались його, шестерні та підшипники без коливань ставали на місце. Праця не тільки облагороджувала Степанича, але робила з нього людину з загартованим сталевим характером. Увесь ремонтний цех знав бувалого. Його поважали, ходили до нього за порадою, а поганого він не порадить.

Голова, усіяна сивиною, рухалась разом з кувалдою. Степанич зняв рукавицю, провів рукою по рідких сивих вусах та почав придивлятися то з однієї сторони, то з іншої на неслухняну деталь – і почав упресовувати її в посадочне місце.

Швидкість роботи падала. Степанич з цікавістю поглядав, як з коробів дістають нові металеві деталі та з них збирають конструкцію. За довгу життєву практику досвідчений слюсар багато чого бачив, але таке – ніколи. Гадав, чухав потилицю та інколи підходив ближче, щоб дрібніше розглянути. Він відчував щось недобре, але з цікавістю продовжував поглядати на збирання «помічника».

Половина робочого дня промайнула ледь помітно, а Степанич зібрав лише один редуктор. Робочий запал і швидкість йшли нанівець: в звичайні трудові дні Степанич міг зібрати три редуктора, а зараз не зроблена навіть половина норми. Він не впізнавав самого себе, коїлось щось нечисте, дивні думки на давали спокою. В останній раз він так повільно працював коли прийшов на завод після технікуму молодим парубком. Тоді він ще не міг як слід тримати інструмент і навіть не знав, в яку сторону крутити гайковим ключем. Але зараз в нього шістдесят років за спиною, руки покріпшали, пізнали усю суворість робочих буднів.

Коли конструкцію зібрали докупи, то увесь цех кинувся на оглядини, с зацікавленістю роздивлялися, мацали та вертались до робочих місць. Цілий день ремонтний персонал обговорював новий апарат. Степанич теж не витримав і підійшов поближче, щоб роздивитися нового «помічника».

– І що це за штуковина така? – запитав Степанич.

– Нова зміна тобі, Степанич! – урочисто вигукнув начальник ремонтного цеху.

– Яка ще нова зміна?

– Багатофункціональний ремонтний робот – БРР-3000, вдосконалена версія, ось як! – пояснив начальник.

– Багато... як його там? – Степанич насунив брови.

- Багатофункціональний ремонтний робот, – повторив начальник.
- І що цей ваш робот робить такого багатофункціонального? – Степанич діловито вимовив останнє слово.
- А що скажемо, то й зробить. Програмована машина! Ремонт механізмів – від шести одиниць за зміну, піднімає вантаж до трьох тон, варить метал, шліфує. Багато чого робить.
- Ти хочеш сказати, що ця залізьяка замінить мене?
- Ти не так зрозумів, але даний робот облегшує трудовий процес, може замінити трьох слюсарів-ремонтників, економія збільшується в декілька разів. Заводу вже сто років, давно час проводити модернізацію. Заводу потрібні нові технології!
- Ти не крути, а кажи прямо. Виходить, що я заводу вже не потрібен? – голос Степанича загримів металевим басом.
- Я тобі такого не казав. Це випробувальний робот, протягом квартала ми будемо слідкувати за його роботою, а якщо він покаже непогані результати, то закупимо ще п'ять таких саме.
- Ну-ну... – покачав головою Степанич і повернувся до редуктора, який чекав на закінчення ремонту.

Наступного дня робота у Степанича не зрушилась ні на міліметр. Поруч лежав чистий інструмент, а навпроти – брудний редуктор. Степанич не відводив очей від роботи: як він з легкістю відкручує, вибиває, піднімає, переміщує та вставляє на місце відремонтовані або нові деталі. Майже півтори години – і редуктор в зборі: чистий, змащений і навіть у пакувальному папері. Присутність робота не давала спокою Степаничу. Спостерігаючи за кожним рухом, він дивувався правильності та злагодженості механічного працівника.

Під час обіду Степанич навіть не їв, серйозні думки зайняли його голову. Не встигла закінчитися обідня перерва, а Степанич вже стояв біля редуктора. Схопив гайковий ключ, кувалду і почав з шаленою швидкістю орудувати інструментом, кришка знялась в одну мить, болти, шестерні, та інші деталі лягли в один ряд. Молода завзятість вселилась в Степанича, немов він ніколи не старів. Пройшло півгодини, а редуктор стоїть як новенький. Не втрачаючи ні хвилини Степанич почав розбирати наступний механізм. Інколи Степанич поглядав на металевого слюсаря, але темп не збавляв, не поступався йому. Здавалось, що робот відчув дух суперництва і теж додав швидкості. Гонка загострилася, рахунок пішов не на бали, а за статус сильнішого між людиною та механізмом.

Після четвертого відремонтованого редуктора у робота замерехтіли лампи та запищали датчики. До нього миттю підбіг обслуговуючий персонал. Навколо робота почали роїтися, нажимати на клавіші, щось крутити, а Степанич посміхався, весело махаючи молотком.

- Що, зламалась залізьяка?
- Нічого страшного. Деякі деталі нещільно затиснуті. Розробляться, – відповів молодий спеціаліст.

Ледь встигли відійти та запустити заново, як через півгодини робот знову замерехтів. З кожним повідомленням про поломку приходило ще більше спеціа-

лістів. Крутили, переставляли та замінювали різні запчастини, а Степанич все ширше посміхався.

– Треба змастити шарнірні з'єднання, – чулись розмови спеціалістів. – Треба замінити ролики.

Начальник цеху був, як несамовитий, охрипнув від постійних криків:

– Нова машина і ламається! Як це так? Хто мені пояснить? Лагодьте! Не стійте на одному місці!

Робот ожив в кінці робочого дня, виконуючи всі дії з чіткістю і без затримок.

– Як справи у мого «помічника»? – запитав Степанич у начальника, з якого не сходив піт.

Але начальник нічого не відповідав, лиш відмахнувся рукою і щось буркнув під ніс.

– За сьогоднішній день я відремонтував десять редукторів. А ця штукovina скільки? Раз, два, три... ага... Всього-на-всього п'ять. Небагацько буде. І хто кого ще замінить? – Степанич розсміявся. – Он вас скільки бігає навколо залізяки – і толку? А мене не потрібно обслуговувати. Ці руки цінніше за будь-якого вашого робота. Ніщо не замінить людину!

Степанич щиро розсміявся.

– Сміх та й годі... Кому розповім, не повірять.

Він так сміявся, що засльозилися очі, як в дитинстві, коли лоскочуть п'яти. Сміявся та не міг зупинитися. Прорвався кашель і Степанич схопився за груди.

– Ох, хлопці... – прошепотів Степанич з останніх сил і позадкував назад.

Начальник кинувся до старого слюсаря та схопив його попід пахви.

– Швидко! Скоріше! – забив на сполох начальник.

Всі обступили Степанича.

– Тепер і я зламався, – ледь прошепотів Степанич – Хитро... Не думав що ось так і все... Але я не залізяка, мене вже не полагодиш...

З рук Степанича вислизнув гайковий ключ. Дзвінкий металевий звук прокотився по всьому цеху.

Останній робочий удар серця дав путь новій зміні.

ОПЕРАТОР ПЕКЛА

*Як добре те, що смерті не боюсь я
і не питаю, чи тяжкий мій хрест.*

В. Стус

Жаростійке скло стримує надвисокі температури, тисячі градусів прагнуть розплавити не тільки скляну перешкоду або метал, а й людське старання. Виробничий пил десятиліть вкриває товстим шаром захисне скло, крізь яке ледь проглядається бурхливе виробництво – пекельне виробництво сталі на всю міць вирує. Люди разом зі сталевими помічниками потіють, розжарені зусилля розплавляють залізну руду. Загартовані роками, вони не знають що таке втома, не розуміють, навіщо потрібен відпочинок.

Піч без зупинки випускає розплавлений метал, потоками ллється, заповню-

ючи чашу старанності. Вантажопідйомні крани, рухаючись високо під стелею, переміщують ковші з металом, як стакани з водою. Підйомно-поворотний стенд приймає естафету, щоб подати рідкий метал до жолоба, де почнеться головне дійство з видобутку сталі. Направляючі ролики стрімко тягнуть метал, що охолоджується водою, до велетнів – прокатних станів, що розплющують і формують в потрібну форму застиглий, але ще червоний, метал.

Оператор пекельного виробництва сидить у затертому кріслі перед пультом керування і слідкує за неперервним процесом. Пильне око слідкує за автоматизованим процесом плавки, воно не допустить жодної затримки. Графік відточений, завчений кожен крок.

– Петрівна, підїжджай до печі, зараз буде випуск! – залунав голос з динаміків на весь розливочний цех.

– Вже лечу, – Петрівна налягла на важіль, і кран поїхав до печі, тримаючи на масивних гаках пустий ківш.

Оператор натиснув кнопку, поворотний стенд обернувся, щоб прийняти ківш з новою порцією. Відкрився засув, але щоб метал полився через жолоб, до ковша підійшов сталевар з довжелезним багром і пробив отвір, з якого полилася лава, розкидаючись іскрами. Здавалося, що це дійство відбувається на поверхні Сонця.

– Вже досить лити, зараз все переллється, – крізь зуби процідила немолода крановщиця, у синій, в пилюці, робі, що облягала округле тіло.

– Бачу, Петрівна, бачу, – вимовив Оператор, немов чув її.

Засув впав, метал заповнив ківш до краю. Кран поїхав назад, щоб розлити метал по формах. А тим часом Оператор перевіряв показники датчиків і температуру.

Пройшло двадцять хвилин, Оператор повідомив крановщиці про наступний випуск металу. Петрівна, закінчивши розлив, спрямувала свою робочу машину назад до поворотного стенду. Але скоїлось непередбачуване: проїхавши десять метрів, механізми крану захрустіли, цех наповнився нервовим гуркотінням, і кран став посеред прольоту. Петрівна лаялася, натискаючи на важелі, але ні лайка, ні різкі натискання не давали бажаного результату.

– Щоб тебе дідько вкрав, – Петрівна на останок облаяла металевого помічника.

Вона натиснула на червону кнопку з написом «Виклик ремонтної бригади» і сіла на крісло, чекаючи на вирок.

– Петрівна, що трапилось? – почувся з динаміків голос Оператора.

– Кран не їде, щось там у нього зламалося! – відповіла Петрівна. – Чекаю на ремонтників.

– Це погано, через тридцять хвилин наступний випуск металу.

– Я знаю, але я нічого не можу вдіяти.

– Добре, будемо чекати на слюсарів.

У слюсарні ввімкнулося світло. Люмінесцентні лампи залили приміщення брудним освітленням. У кутку заворушилося тіло і забурмотіло роздратованим тоном.

– А, це ти, – тіло прокинулося, почувся млявий голос. – Чого ходиш? Сиди

собі та й спи.

– Не хочу я спати. Я працювати прийшов, – відповів молодий хлопець, що ввійшов.

– На те вона й нічна зміна, щоб спати.

– Та хоч би й яка. Якщо постійно спати, то нічого не навчишся. Толку від цього буде мало. А мені потрібна практика.

– Ну йди собі практикуйся, а я посплю. Вимикай світло.

– Ану підйом, курва! – закричав кремезний чоловік з сивими вусами, що з'явився на проході, широко відкривши двері. – Досить валятися. Зараз кувалду вроню на тебе.

– Та йдіть ви обоє.

– Ох і молодь пішла, зовсім лінива. Нічого від життя не хочуть, тільки гульки та поспати. Тьху...

– Не вся молодь, – озвався молодий хлопець. – Не всі такі, як Ви кажете.

– А ти що, особливий? Чи що? – насупився літній робітник.

– Ні, не особливий, а просто жадаю навчитися працювати, щоб в майбутньому заробити добрячу копійчину.

– Ох, який завзятий! Молодець!

– Нічого тут молодецького й нема.

– Новенький? Бо щось я тебе ще не бачив. Як звати?

– Андрій, – хлопець простягнув руку.

– А мене Степаничем звать! – він хлопнув по долоні молодого слюсаря. – Сподіваюсь спрацюємося.

– Я теж так думаю.

– Добре, Андрій, годі теревенити. Йдемо на кран, бо там щось зламалося, Петрівна кликала.

Молодик схопив набір інструментів і щез за дверима, а старший слюсар взяв кувалду і пішов на вихід.

– Вимкніть світло! – закричало тіло, але ніхто не озвався, тільки світло голосно мерехтіло.

Забравшись на посадочний майданчик, двоє слюсарів зайшли в кабінку крана.

– Привіт, Петрівна! – гукнув старший слюсар.

– Привіт, Степаничу! – відповіла крановщиця. – Давай швидше, щось він не їде. Метал не буде чекати.

– Зараз подивимося... Андрій, лізь нагору, а я за тобою.

Кілька рухів – і парубок вже стояв зверху – на ремонтному майданчику крана, чекаючи наказів від старшого слюсаря.

– Ви там швидше давайте! – крикнула Петрівна. – Через двадцять хвилин відкривається піч! Чуєте?

– Чую! Не заважай! Зараз ми все зробимо! – гаркнув Степанич.

Робота закипіла. Андрій, по настанові Степанича, вибивав гвинти на муфті. Підлогу усіяли інструментом і підсобними засобами.

– Всі болти розірвало, – Степанич розглядав місце поломки, вивчаючи кожну дрібницю, наче досліджував місце скоєння злочину. – Мабуть, вже зносилися

від такого перевантаження. Вибивай усі. Вибив? Добре. Тепер вибивай муфту.

Молодий слюсар потів над деталлю, кувалдою гуцав по металу. Муфта не слухалася, засіла намертво.

– Ану, дай я, – не витримав Степанич, взявши кувалду і після трьох вправних ударів муфта лежала на підлозі. – Так, так, так... Подивимося. Я так і знав. Так, Андрію, швидше йди до нашого складу, там на нижній полиці лежить така сама муфта, і разом візьми шайби, гайки і болти. Зрозумів? А тепер: одна нога – там, одна – тут. Давай швидше! А я тут зачищу вал і разом огляну всі механізми, щоб ніде не було такої самої біди.

Андрій кивнув і щосили побіг до слюсарні, де знаходився склад запчастин.

Степанич тільки-но закінчив підготовчі роботи, а Андрій вже стояв поряд і тримав у руках потрібні запчастини.

– Дійсно, швидко, – посміхнувся Степанич хлопцеві. – Добре, давай став все на місце. Поставив? Тепер закручуй і затягуй міцно ключем гайки, щоб більше не розбовтувалося воно.

Андрій із завзяттям робив те, що йому наказали. По ньому було видно, що в нього є хист до професії слюсара. Кожна гайка слухалася його рук, закручувалася, як по маслу. Сталева міцність керувала юнаком.

– Закрутив! – оповістив Андрій.

– Бачу, бачу. Зараз перевіримо. Так, добре, міцно. Не чекав, що такий молодий парубок зможе впоратись з таким завданням...

Андрій всміхнувся посмішкою, яка нібито казала: «Невелике діло, справлялися і з важчими завданнями». Але Степанич не встиг договорити, як крановщиця закричала:

– Довго ви ще там?! Зараз буде опівночі – метал треба зливати!

– Закінчили, закінчили! – Степанич намагався перекричати шум виробництва.

Слюсарі нашвидкуруч зібрали інструмент і миттю спустилися в кабінку, немов пожежники з драбини, коли чують сигнал тривоги.

– А ось і ми, Петрівно, – посміхнувся Степанич. – Перевір'яй зроблену роботу. Кран буде їздити тихіше годинника.

– Петрівна, під'їжджай до печі, зараз буде випуск! – залунав голос з динаміків.

– Ніколи перевіряти, – заметушилася крановщиця. – Зараз буде опівночі. Їдемо за металом.

Вона налягла на важелі й усі троє поїхали до печі. Андрій з цікавістю розглядав згори на розливочний цех, як унизу вода в мить перетворювалася в пару, коли доторкалася до червоно-розжареного металу. Прокатні стани, як ненаситні чудовиська, глitalи метал, і з них витягувався готовий прокат – листава сталь. Здавалося, що кран їздив швидше, аніж перед поломкою; пройшло декілька секунд і ківш висів поряд з піччю. Оператор натиснув на клавішу і метал заструменів. Андрій зажмурих очі, від сліпучого с'яйва.

– Забула опустити темне скло, – сказала Петрівна і опустила захисний екран.

– Заворожує... – прошепотів Степанич. – Коли дивлюся на це, то завжди захоплює подих від побаченого. Як тобі, Андрію?

Хлопець схвально закивав, не випускаючи з рота ані слова, нібито не хотів пропустити жодної миті.

Через п'ять хвилин ківш був повний і кран переїхав до протилежної сторони цеху, де знаходилася ванна з високими стінами, які всередині були обложені вогнетривкою цеглою.

В цеху залунав металевий бій, оповіщаючи про дванадцятую годину ночі. Простір заповнився дзвоном, немов гупали кувалдою по сталевій болванці.

– Запускайте грішників, – оголосив Оператор.

Знизу у ванні піднялася заслінка, всередину потягнувся натовп людей: чоловіки, жінки, літні, молоді тощо. Вони йшли нескінченим потоком, заповнюючи ванну вщент, невидима сила штовхала їх і трамбувала, від чого люди не могли поворухнутися, а лише гойдалася суцільна людська маса, як хвилі на поверхні океану.

– Виливай метал, – скомандував Оператор.

Ківш нахилився, розжарена густа рідина потекла донизу, наче водоспад. Крик людей заповнив увесь цех, навіть машини й механізми замовкли, щоб вільнився людській гріх зі заблудлих душ. Стогін, прохання про прощення, прокльони тощо не давали застигнути розплавленому металу. В цеху панувало очищення і здобуток – очищення від марнославства і здобуття добродетності.

Андрій з острахом дивився на те, що відбувалося, шок повністю оволодів його тілом:

– Що... Що відбувається? – його голос дрижав, адже такого видовища навіть по телебаченню не покажуть у самий нічний час.

– Що відбувається? – перепитав Степанич, його поведінка зовсім різнилася, спокій і благодать оповили старого слюсаря. – Очищення, звичайне очищення.

– Яке ще очищення? Куди я потрапив? У денну зміну не було жодних пригод або нещасних випадків. А тут... тут коїться бозна що... – юнак не знаходив собі місця.

– Не бозна що, а очищення. Я ж кажу, звичайне очищення людських душ від гріховних засад. Ти у пеклі, Андрій.

У хлопця запаморочилася голова, але як він не намагався відключити свідомість від цієї дійсності, то нічого не виходило. Злість і страх змішалися у молодій душі.

Петрівна не втручалася до розмови й не помічала двох ремонтників пекельного обладнання, вона лише слідкувала за ковшем, щоб він не перехилився більш за потрібне. Їй ніколи забивати голову балачками, робота не чекає, пекло треба тримати у вогні.

Ківш спорожнів, його перешили у вертикальний стан і кран поїхав до посадочної площадки, щоб відпустити слюсарів.

– Наша справа зроблена, йдемо відпочивати, – буркнув Степанич. – Будемо чекати на нові поломки і на нових грішників.

Андрій йшов звичайним кроком, але вважав, що він повинен плентатися, ноги мусять підкошуватися, навіть нудота не підступала до горла. Почуття остраху і переживання були відсутні. Неясність ситуації не давала хлопцеві зібратися з думками.

Коли слюсарі прийшли до слюсарні, то хлопця, який спав вже не було, тільки дрімав запах мастила і сталевого інструменту.

– І його теж очистили, – забурмотів Степанич.

– Вадима теж залили металом? – Андрій округлив очі.

– Так. Тут нічого дивного немає. Гріхи не будуть спочивати на лаві лінощі, кара прийде до кожного.

– Поясніть мені, що коїться? Де я? – хлопець впав на лавку, сумки з інструментом попадали долі лиць.

– Андрій, ще раз повторюю, ти у пеклі. Але тобі пощастило, ти очищуєшся працею і тільки труд наповнить твою душу доброчесністю і божественною рівновагою.

– Як я сюди потрапив? Я ж пам'ятаю, як я працював у денну зміну, ходив на роботу на завод, потім додому, займався спортом, нещодавно з дівчиною познайомився. Чому я тут? За що мене сюди направили? Не може бути такого. Це маячня.

– На жаль або на твоє щастя, це пекло. І ти повинен дякувати собі, що не встиг розтлити свій розум. Це вкрай рідке явище у земному світі.

– Земний світ, пекло. Ні, це якась маячня, їй богу.

– Так, їй богу. Він бачить і може навіть дасть тобі прощення.

– Ні, ні. Я не вірю в це. Люди горять, а я тут розмовляю з Вами про якісь нісенітниці. Безглуздя, – Андрій обхопив голову руками і застогнав.

– Заспокойся. Краще згадай свою останню денну зміну, останні години й хвилини.

– Я працював вдень, – голос Андрія падав на підлогу, – тут, на металургійному заводі. Але змінили графік і я перейшов на нічну зміну. Все ж було в порядку...

– Мабуть, не все. Згадуй останнє, що трапилося.

– Останнє? Як це, останнє?

– Ти в пеклі, Андрій. Але тобі пощастило, ти вичищаєшся від гріхів працею, а праця доброчесніший спосіб відновлення душі. Згадуй.

– Останнє, що я пам'ятаю: я йду по естакаді до слюсарні і раптом я перечіпляюся через кувалду – мабуть, хтось забув її – і падаю, хапаючись за поруччя. Це все. А після я зайшов до слюсарні, де на лавці спав Вадим, і я з Вами пішов ремонтувати кран... і ці люди, що горіли...

– Зрозуміло. Ти впав з висоти, поруччя не витримали тебе, і розбився.

– Ні, ні, я ж кажу, що вхопився.

– Послухай, Андрію, змирись зі своїм становищем. Пекло тобі не ворог, пекло – помічник у твоїй після-життєвій долі. Запам'ятай сьогоднішній день, бо з цього дня починається вічність, – останнє відказав Степанич, притулився спиною до стіни і заплющив очі. А парубок дивився у пустоту і ворухив губами, повторюючи одне й те саме: «Не може бути, не може бути».

Оператор продовжував грати симфонію переплавлення металу. Натискав на клавіші, задаючи ритм машинам й механізмам. Металургійне обладнання пританцьовувало, вміло приймаючи накази Оператора. Крановщиця, не зупиняючись, ганяла кран по колії цеху, то приймаючи, то виливаючи розжарений труд.

Тільки міць і старання панували у цеху, атмосфера закалялася, надвисокі температури допомагали в цьому.

Здавалося, що слюсарі сплять, але у пеклі ніхто не може потрапити в обійми сну. Тільки чекання на прощення. Раптом загорілася червона лампа. Степанич розплющив очі і сказав:

– Пора, треба йти. На нас чекають.

У печі заклінула заслінка. Крановщиця чекала, а Оператор нервував, бо пекло не допустить затримки. Грішники не чекають, з кожним ударом кувалдою, їх стає ще більше. Андрій щосили бив по заслінці, а вона й не думала підкорятися старанням молодика. Металевий дзвін плигав по стінах цеху. Удар за ударом наближали до бажаного результату. І ось в останній раз Андрій влупив по заслінці. Вона нервово заскрипіла, зірвалася і потоком розплавленого металу вдарило по молодому слюсарю. Червона лава проковтнула його, не залишивши навіть попелу.

– Добрий хлопець був. Метал не зіпсується від такої людини, – Степанич похитав головою, продовжуючи ремонтні роботи. – Але нічого, нового помічника дадуть. Їх завжди буде вдосталь.

Метал лився рікою, розділяючи повітря на два світи – світла і темряви, а між ними безодня, що простяглася між людьми і всесвітом. Саме в цій прірві утворилося пекло, пекло непорозуміння і втрати добродетності.

НАТАЛІЯ ХАММОУДА

ЗНАХІДКА

Вся родина була занурена в приємні клопоти. Йшла підготовка до весілля.

Василь присів на призьбу і озирнувся. Його погляд зупинився на єдиній дочці – найулюбленішій, найдорожчій, найріднішій кровиночці у світі.

Здавалося, вчора ще була зовсім маленькою дівчинкою, а сьогодні... вже наречена. Вона так схожа на матір, аж дивно... «Як час летить» – подумалось Василю. Він згадав той день, коли вона появилася. То було ніби вчора, а вже ось..

Видно доля була така. Видно сам Бог вирішив вберегти їх від самотньої старості, благословивши їх дитинкою в немолоді літа. По різному бувало: весело й сумно; багато і бідно; голодно й ситно. Все переживеться, як є для кого. На очах чоловіка виступили сльози. Змахнув рукою. Навіщо сумне згадувати? Все ж добре.

Зате сьогодні у них радість – весілля. А там, Бог дасть, і внучатами порадують старих. Дякувати Богу, наречений у Оленки хороший, працюючий. Буде їм з дружиною на старості і радість, і підмога. На очах Василя знову виступила сльоза, але вже від радості. Перед очима в одну мить пливли події того далекого дня:

– Петрович, Петрович, відчиняй, – сусід Іван голосно стукав у двері. – Павлович помер!

Василь вийшов на ганок. Було зовсім ще темно. Грудневий вранішній морозець добре обпікав.

– Царство йому небесне! Зараз, зачекай, одягнуся і підемо. А коли помер? І як це так? Зовсім молодий ще, ай-яй-яй...

З цими словами Василь повернувся в будинок, повідомив дружину про смерть сусіда, одягнувся вийшов до товариша.

– Ти лопату візьми, бо, як тільки розвидниться, на цвинтар підемо. Сніг треба розчистити, та й яму копати, – з опущеними очима промовив Іван.

Зібравши ще кількох чоловіків, вони відправилися на цвинтар, в самий кінець села. Сніг стояв вище колін. Ворота були злегка причинені. Чоловіки, штовхнувши залізну хвіртку, ледь просунулись до середини.

– Сперш би стежку прочистити, бо до місця й не дістатись, – хтось порадив.

Лопати занурювалися у твердуватий сніг і різали його, як гарячий ніж ріже масло. Стояла тиша і було чути тільки тріск сніжної кірки. Всі працювали мовчки, думали про раптову смерть сусіда. Хтось час від часу зітхав. Василь підняв голову і прислухався.

– Хлопці, ви, чуєте? Там хтось є...

– Ти чого це, Ваську? Тобі що, причувається, чи привиди ввижаються? Так немає вже їх, усі розбіглися давно, день на дворі, – хтось відповів жартома.

– Та не жартую я, мужики. Ви що, не чуєте? Там хтось пищить.

– Ну брате, ти, напевно, погано спав, а чи перебрав звечора? Хто тут може пищати? Мороз за тридцять... Хто тут висидить в такий холод?

Василь огледівся:

– Не знаю... Мені й самому здається дивним, але я все ж піду, подивлюся. Але знайте, якщо знайду цуценя або кошеня – воно моє, бо не вірили ви мені.

Василь, потопавши в снігу, подався в сторону старого цвинтаря. Чоловіки, здивовано поглядаючи один на одного, залишилися чекати біля недокопаної ями.

– А може, хто воскрес? – один із чоловіків знову пожартував.

Василь, відгинаючи гілки попереду себе, пробирався в глибину хащів. Писк робився все голоснішим і розбірливішим. Чоловік повільно йшов на звук, неначе боявся втратити слід, і раптом побачив перед собою згорток. Це був досить-таки немалий паунок, обвитий целофаном, щільно перев'язаний стрічкою. В ньому щось ворухилося.

– Ну є ж у світі нелюди, га? Як можна цуценя в такий мороз на вулицю викинути? Жива ж істота! Нелюди...Тьфу!

Василь кинувся до пакунка, спробував розв'язати стрічку. Руки не слухалися. Він трясся чи то від страху, чи від холоду. Чоловік все ж розірвав стрічку й розгорнув паунок. Зсередини вирвався гучний крик. Це було новонароджене немовля. Чоловік ледь не зімлів від несподіванки, але не здався емоціям.

Василь швидко витягнув дитину з целофанової торби. Дитинка була оповита в стареньку сіру ковдринку. Разом з ковдрою чоловік притиснув цінну знахідку до грудей і укрит курткою.

Він вже не йшов, він біг по власних слідах скоріше до чоловіків. Треба віднести дитину додому, нагодувати, зігріти.

Чоловіки, почувши писк, кинулися назустріч Василеві. Вони очам не повірили. Він був правий – там щось пищало. Але ще більшим був їхній подив, коли побачили, що то була дитинка.

Василь мов на чужих ногах прибіг додому. Штовхнув двері, влетів до кімнати.

– Жінко, йди, приймай нового члена сім'ї. Ти дивись, кого нам доля подарувала! А ти казала, що ми життя даремно прожили. Як бачиш – не даремно. Тепер нам є заради кого жити!

Жінка взяла на руки малесенький згорточок, який від тепла тихенько сопів. Розгорнула: пуповинка зовсім свіжа; шкіра синенька. А худесенька ж яка...

– Це дівчинка, Васю! У нас тепер є донечка! Назвемо її Оленкою?

Засновник:

колектив часопису ТекстOver

Головний редактор:

Володимир Криницький

Редакційна колегія:

Давор Антич (Загреб, Хорватія)

Олесь Верес (Дніпропетровськ, Україна)

Богдан Вирій (Львів, Україна)

Анатолій Вишневський (Гомель, Білорусь)

Олександр Лесич (Київ, Україна)

Адреса редакції:

tekstover@gmail.com

Видавець:

ТекстOver

Періодичність:

6 разів на рік

Видання поширюється безкоштовно у форматі PDF електронною поштою (PDF format by email). Для отримання нових випусків часопису слід оформити безкоштовну передплату на сайті www.tekstover.tk

До публікації приймаються поетичні, прозові твори, літературознавчі дослідження, рецензії, критичні статті та огляди, повідомлення про нові видання, які виходять в Україні, твори образотворчого мистецтва.

Редколегія залишає за собою право відмовити в публікації, внести незначні правки та скорочення у надіслані матеріали. Художні твори публікуються в авторській редакції (прохання уважно вчитувати твори перед надсиланням). Про всі рішення редколегії авторів повідомлять електронною поштою.

Видання неприбуткове. Публікація в часописі безкоштовна. Гонолярів редколегія не виплачує.

Дозволяється вільне поширення часопису будь-якими способами. передрук матеріалів – тільки з дозволу редколегії та авторів. Цитування матеріалів дозволяється лише за умови наведення джерела публікації – часопису ТекстOver.